ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

TEMEL DİNİ BİLGİLER (İSLAM 1)

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

TEMEL DİNÎ BİLGİLER (İSLAM 1)

YAZARLAR

Abdullah Bektaş

Dilek Türk Soydaş

Furkan Özüdoğru

Mustafa Nezihi Pesen

Sabahattin Nayir

Sinan Özyurt

Sümeyye Kırman

Tuğba Kevser Uysal

HAZIRLAYANLAR

EDİTÖR

Mustafa YILMAZ

DİL UZMANI

Ahmet POLAT

GÖRSEL TASARIM UZMANLARI

Veysel KUBAT

İzzettin Yılmaz BAŞKAR

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

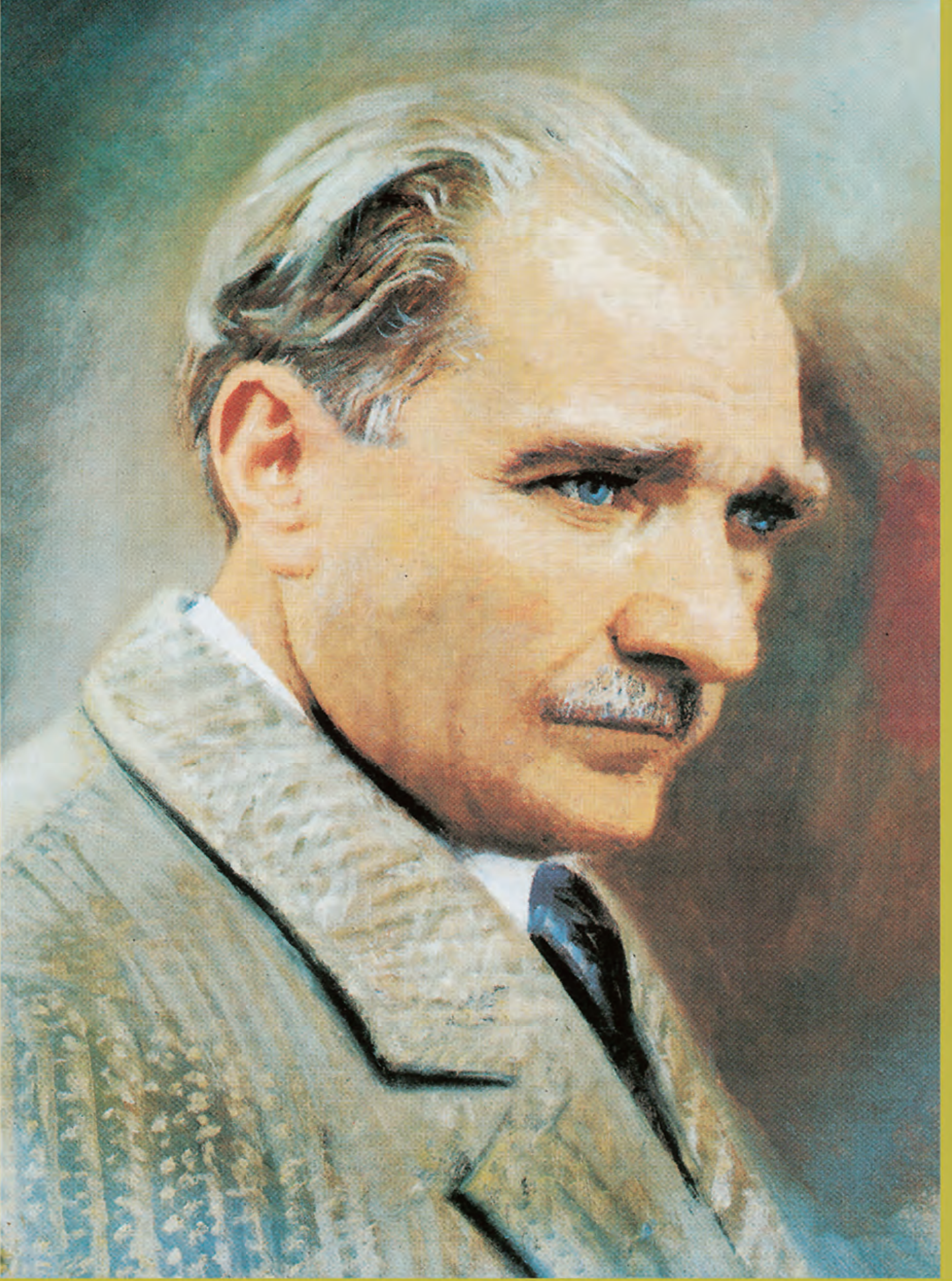
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

a.s. : Aleyhisselam
b. : bin / binti
bk. : bakınız
C : cilt
c.c. : Celle celâluhû
Çev. : çeviren
ed. : editör
Haz. : hazırlayan
Hz. : hazreti
md. : madde
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
r.a. : Radiyallâhu anh / anhâ
s. : sayfa
s.a.v. : Sallallahu aleyhi ve sellem
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

ORGANİZASYON ŞEMASI

ETKİNLİK KUTULARI

ARAŞTIRALIM
BİLGİ KUTUSU
BOYAYALIM
BULALIM
DEĞERLENDİRELİM
DİKKAT EDELİM
GÖZLEM YAPALIM
HATIRLAYALIM
İLKELER ÇIKARALIM
LİSTELEYELİM
NOT EDELİM
OKUYALIM
PAYLAŞALIM
TARTIŞALIM
YAZALIM
YORUMLAYALIM

Kitabınızda işlenen konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak çeşitli etkinlikler yer almaktadır.

1. ÜNİTE

İMAN VE İNSAN

Görsel 1.1

Ünitemize Hazırlanalım

1. İman ve İslam kavramlarının anlamlarını araştırarak defterinize not ediniz.
2. Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet'in okunuşlarını ve Türkçe anlamlarını defterinize yazınız.
3. Mümin, kâfir, münafık, müşrik kavramlarının anlamlarını sözlükten bularak defterinize not ediniz.
4. Esmâ-i Hüsnâ ne demektir? Büyüklerinize sorarak öğreniniz.
5. Haşr suresinin 23-24. ayetlerinin Türkçe meallerini http://kuran.diyanet.gov.tr internet adresinden bularak defterinize yazınız.

1. İman ve İslam

En çok kimlere güveniyorsunuz? Neden?

İman kelimesi sözlükte inanmak, güvenmek, bir şeyin doğruluğunu kabul etmek ve onaylamak gibi anlamlara gelir. Dinî bir kavram olarak ise iman; Yüce Allah'tan Hz. Muhammed'e (s.a.v.)* indirilen bütün bilgi, mesaj ve hükümlerin doğruluğunu hiçbir şüphe duymadan kabul etmek demektir.[1] Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ve onun tebliğ ettiği dine kalbiyle iman eden ve bunu diliyle ifade eden kişiye mümin denir. Mümin kişi İslam dinine gönülden bağlanır ve bu dinin gereklerini yerine getirme konusunda istekli davranır. Bu sayede Allah'ın (c.c.)** koruması altına girer ve hem bu dünyada hem de ahirette güven, huzur ve mutluluk içinde yaşar.

DEĞERLENDİRELİM

"Şu üç haslet kimde bulunursa o kimse imanın tadını alır: Allah ve Resulünü her şeyden çok sevmek, bir kimseyi yalnızca Allah rızası için sevmek, Allah kendisini kurtardıktan sonra tekrar inkârcılığa dönmekten ateşe atılmaktan korktuğu gibi kaçınmak." (Müslim, İman, 67.)

"Rab olarak Allah'tan, din olarak İslam'dan, peygamber olarak da Muhammed'den razı olan kişi imanın tadını alır." (Müslim, İman, 56.)

Yukarıdaki hadislerde geçen "imanın tadını almak" ifadesinden ne anlıyorsunuz? İmanın tadını almak için neler yapmak gerektiğini hadislere göre değerlendiriniz.

İslam sözlükte teslimiyet, barış ve kurtuluş gibi anlamlara gelir. Terim olarak İslam; Yüce Allah'ın Hz. Âdem'den (a.s.)*** başlayarak son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar insanlar için gönderdiği dinin ortak adıdır.[2] İslam, Yüce Allah'ın iradesine gönülden teslim olma, barış içinde yaşama ve nihayetinde de ebedi kurtuluş ve mutluluğa erme dinidir. Allah'ın (c.c.) dinine inanan ve hayatını bu dinin ilkelerine göre düzenleyen kimseye Müslüman denir. Müslümanlar, İslam dininin emirlerine uyar, yasaklarından kaçınırlar. İslam dininin övdüğü ahlaki nitelikleri kazanmaya ve bunlara göre davranmaya çalışırlar. İbadetlerini yerine getirir ve insanlar arası ilişkilerde İslam dininin belirlediği ölçülere ve hukuka göre hareket ederler.

* Sallallahu aleyhi ve sellem: "Allah ona salât ve selam etsin." anlamına gelen ve Hz. Muhammed'in adı anlıdığında söylenen yüceltme sözü
1 bk. Mustafa Sinanoğlu, "İman", TDV İslam Ansiklopedisi, C 22, s. 212.
** Celle celâlühü: "O'nun şanı ne yücedir." anlamına gelen ve Allah'ın adı anlıdığında söylenen yüceltme sözü
*** Aleyhisselam: "Ona selam olsun." anlamına gelen ve Peygamberlerin adı anlıdığında söylenen yüceltme sözü
2 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 167.

'Görsel 1.2 *'Allah katında din İslam'dır... "*
(Âl-i İmrân suresi, 19. ayetinin Arapçasının yazılı olduğu hat çalışması Hattat: Hasan Rıza Efendi)

İman ve İslam bir bütündür. Doğru inanç, peşinden doğru bilgiyi ve doğru davranışları getirir. Yüce Allah'a ve onun peygamberine iman eden kişi, bu inancını Allah'a (c.c.) ve peygamberine teslim olarak ve onlara olan sevgi ve bağlılığını davranışlarına yansıtarak gösterir. İyi bir mümin aynı zamanda iyi bir Müslümandır. İman kalptedir. İslam ise kalpteki imanın davranışlara en güzel şekilde yansımasıdır.

NOT EDELİM

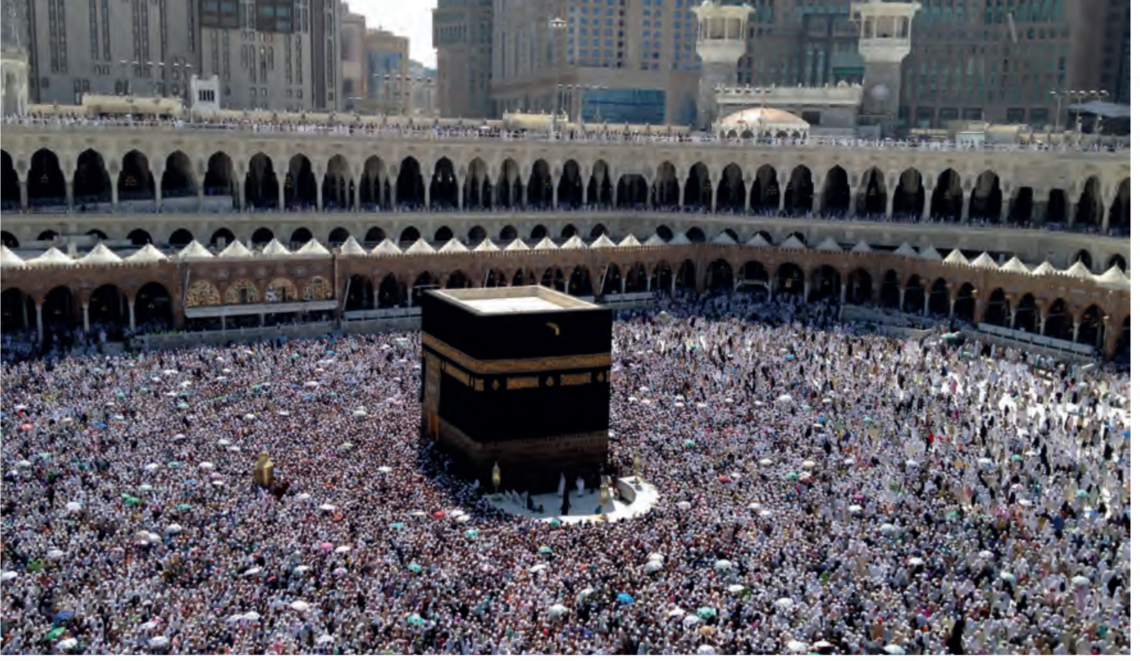
İslam'ın Temel Kaynakları

Kur'an-ı Kerim: Hz Muhammed'e (s.a.v.) vahiyle gelen, mushaflarda yazılı olan, değiştirilmeden nesilden nesile nakledilen, okunması ve yaşanmasıyla ibadet edilen, başkalarının benzerini getirmekten aciz kaldığı Allah'ın (c.c.) mucize kelamıdır.

Sünnet: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sözleri, davranışları ve sahabelerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasıdır.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 202, 203, 334.)

İslam dini insanın fıtratına yani onun yaratılış özelliklerine uygun bir dindir. Emirlerini uygulamak insana zor gelmediği gibi yasakladığı şeylerden uzak durmak da zor değildir. İslam dini aşırılıklardan uzak, orta yolu esas alan bir dindir. Her kültür ve coğrafyadan insan İslam'ın temel ilkelerini anlayabilir ve ibadetlerini yerine getirebilir. Bu açıdan İslam, bütün insanlığa gönderilmiş evrensel bir dindir.

Görsel 1.3 *Hac ve namaz gibi topluca yapılan ibadetler insanlar arasında birliği ve kardeşliği pekiştirir.*

İmanın ve İslam'ın bir takım esasları vardır. Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahirete ve kadere inanmak imanın esaslarıdır. Müminler bu esaslara Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hadislerinde açıklandığı şekilde iman ederler. Yüce Allah vardır ve birdir; eşi, benzeri ve dengi yoktur. Her türlü eksiklikten münezzehtir. En güzel isimler ve sıfatlar O'nundur. Yaratan, yaşatan ve rızık veren O'dur. İnsanları bu dünyaya imtihan için göndermiştir. O, yarattığı hiçbir varlığa benzemez. Sadece O'na kulluk edilir ve yalnızca O'ndan yardım istenir.

HATIRLAYALIM

"Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, Rahmân'dır, Rahîm'dir."
(Bakara suresi, 163. ayet.)

İman esaslarına inanan bir mümin belli başlı ibadetlerle kendini arındırmaya ve iyi bir kul olmaya çabalar. İslam'ın şartları olarak bilinen bu ibadetler; kelime-i şehadet getirmek, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak ve hacca gitmek şeklinde sıralanır. Kelime-i şehadeti söyleyerek İslam dairesine gireriz. Namaz ile Yüce Allah'a yönelir, sevgi ve bağlılığımızı gösteririz. Zekât ibadetiyle bencillikten kurtulur, paylaşmayı öğreniriz. Oruç tutarak nefsimizin sınırsız arzu ve isteklerini terbiye ederiz. Hacca giderek kutsal mekânları ziyaret eder ve İslam dininin inananları kardeş yapan gücünü hissederiz. Tüm bu ibadetleri sadece Yüce Allah'ın rızasını ve sevgisini kazanmak için yaparız.

YAZALIM

Milletimiz, dünyanın dört bir yanında bulunan ihtiyaç sahiplerine yardım ulaştırmaktadır. Sizce Türk halkını bu davranışa yönelten ahlaki özellikleri nelerdir? Aşağıdaki boşluğa yazınız.

....

....

....

....

....

İman ve ibadetler yanında sorumlu olduğumuz bir başka husus da güzel ahlak sahibi olmaktır. Doğruluk, güvenilirlik, cesaret, cömertlik, yardımseverlik, tevazu, müsamaha Müslümanlarda olması gereken niteliklerden bazılarıdır. Hz. Muhammed (s.a.v.), *"Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."*[3] buyurarak ahlaklı olmanın önemini belirtmiştir. Güzel ahlak imanımızı ve ibadetlerimizi taçlandıran bir özelliktir.

İman, ibadet ve güzel ahlak ile bezenmiş Müslüman, hem bireysel hem de toplumsal alanda İslam dininin açıkladığı hükümlere titizlikle uyar. Evde, okulda, işyerinde, alışverişte, yolculukta, yemekte, sohbette vb. tüm durumlarda İslam dininin helal ve haram sınırlarına dikkat eder.

---

3 Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 381.

YAZALIM

Ömer b. Hattâb (r.a.)* anlatıyor:

"...Bir gün Allah Resulünün yanında otururken elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah biri çıkageldi. Üzerinde yolculuktan bir eser yoktu ve hiçbirimiz onu tanımıyorduk. Bu adam Allah Resulünün yanına geldi ve önüne oturdu. Dizlerini onun dizlerine dayadı, ellerini dizlerinin üzerine koydu ve:

"Ey Muhammed, Bana İslam'ı anlat." dedi.

Allah Resulü:

"İslam, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna şehadet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve yola gücün yeterse Kâbe'yi haccetmendir." diye cevapladı.

Adam, "Doğru söyledin." dedi. Adamın hem sorup hem de cevabı tasdik etmesi tuhafımıza gitmişti. Adam tekrar sordu:

- İman nedir?

Allah resulü cevapladı:

"İman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe; kadere, hayrın ve şerrin O'ndan olduğuna iman etmendir." diye cevapladı.

Adam yine, "Doğru söyledin." diyerek cevabı onayladı.

...

Sonra adam yanımızdan ayrıldı. Ben bir süre öylece kalakaldım. Allah resulü bana sordu:

"Ey Ömer, O soru soran kişi kimdi biliyor musun?" Ben, "Allah ve Resulü daha iyi bilir." diye karşılık verince Allah Resulü:

"O Cebrail'di. Size dininizi öğretmek için geldi." buyurdu. (Müslim, İman, 1.)

Yukarıdaki hadisten hareketle imanın ve İslam'ın şartlarının neler olduğunu aşağıdaki bölümlere yazınız.

*Radiyallâhu anh: Allah ondan razı olsun.

İman	İslam
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	

2. Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet

Müslüman olmak için öncelikle ne yapmak gerekir?

Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet, Yüce Allah'a ve O'nun peygamberi Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olan inancımızı açıkladığımız, İslam inancının özü olan ifadelerdir. Bu sözleri gönülden inanarak söyleyen kişi Müslüman olur.

Kelime-i Tevhid:

لَاإِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

Okunuşu: Lâ ilâhe illallâh. Muhammedün Resûlullâh.

Anlamı: Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed, Allah'ın Resulüdür.

Kelime-i Tevhid ile, Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine olan inancımızı ifade ederiz. Kelime-i Tevhid'i inanarak söyleyen kişi, Allah'tan (c.c.) başka ilah olmadığını, Hz. Muhammed'in de (s.a.v.) Allah'ın peygamberi olduğunu kabul etmiş olur.

Tek bir ilah vardır. O da Yüce Allah'tır. Her şeyi yaratan, yaşatan, her şeye bir kader belirleyen ve kendisine kulluk edilmeye layık tek varlık O'dur. Tek Allah inancına tevhid inancı denir. İslam, tevhid dinidir. Tevhid'in zıddı ise şirktir. Şirk, Allah'a ortak koşmak; Allah'tan (c.c.) başka varlıkları tanrı olarak kabul etmek anlamına gelir ki bu İslam dininde en büyük günah sayılmıştır.

NOT EDELİM

İlah kelimesi şu anlamları içerir;

- *Kulluk edilen,*
- *Yüceliği karşısında hayranlık duyulan,*
- *Gönülden bağlanılıp sığınılan,*
- *Hayatın tüm alanlarındaki kuralları belirleme hakkı elinde olan,*
- *Sevgi, saygı ve yüceltmede eşsiz kabul edilen mutlak varlık.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 164.)

Müslümanlar şirkin her türlüsünden uzak dururlar. Kelime-i Tevhid'i sık sık söyleyerek Yüce Allah'ın varlığını, birliğini ve her şeyin sahibi olduğunu ilan ederler. İbadetin sadece O'na yapılacağını, sadece O'ndan yardım isteneceğini hatırlar ve inançlarını her zaman tazelerler.

DİKKAT EDELİM

Abdullah b. Mesud (r.a.) anlatıyor:

"Resulullah'a 'Allah katında en büyük günah nedir?' diye sordum. 'Seni yarattığı hâlde Allah'ın bir denginin olduğunu kabul etmendir.' buyurdu."

(Buhârî, Tefsîr (Furkân), 2.)

Görsel 1.4 *Kelime-i Tevhid'in Arapça yazılışını gösteren bir hat çalışması*

Kelime-i Tevhid'in ikinci rüknü, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) peygamberi olduğunu kabul etmektir. Yüce Allah Hz. Muhammed'i (s.a.v.) son peygamber olarak seçmiş ve onu âlemlere rahmet olarak göndermiştir. İslam dinini açıklayan ve onu yaşayarak bize en güzel şekilde örnek olan odur. Onun yaşam tarzı, sözleri ve davranışları demek olan sünnet, Müslümanların hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Onu örnek alıp, onun gibi olmaya çalışmak Allah'ın (c.c.) sevdiği bir insan olmaya çalışmak demektir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğini kabul etmeden Müslüman olmak mümkün değildir.

HATIRLAYALIM

"...Muhammed, Allah'ın resulü ve nebilerin sonuncusudur..."

(Ahzâb suresi, 40. ayet.)

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki şiiri okuyarak vermek istediği mesajı yorumlayınız.

TEVHİDE GEL TEVHİDE

Buyruğun tut Rahmân'ın
Tevhide gel tevhide
Tazelensin imanın
Tevhide gel tevhide

Yaban yerlere bakma
Canın odlara yakma
Her gördüğüne akma
Tevhide gel tevhide

Zâhirde kalan kişi
Güç etme âsân işi
Gider gayrı teşvişi
Tevhide gel tevhide

Şirki baştan savarsan
Hak bilmeğe iversen
Yaradanı seversen
Tevhide gel tevhide

Sen seni ne sanırsın
Faniye dayanırsın
Hoş bir gün uyanırsın
Tevhide gel tevhide

Emri yerine yetir
İhmâli ko iş bitir
Sıdk ile iman getir
Tevhide gel tevhide

Uyanı gör gafletten
Geç bu fâni lezzetten
İç kevser-i vahdetten
Tevhide gel tevhide

Hüdâyî'yi gûş eyle
Şevke gelip cûş eyle
Bu kevserden nûş eyle
Tevhide gel tevhide.

(Aziz Mahmûd Hüdâyî,
Dîvân-ı ilâhiyât, s. 214-215.)

Yaban: yabancı
Od: ateş
Mâsivâ: Allah (c.c.) dışındaki fani şeyler
Zâhir: dış, dış görüntü
Âsân: kolay
Teşviş: karışıklık, kargaşa
İvermek: acele etmek.
Gaflet: gerçeği görememek, dalgınlık, uyku hali
Fani: gelip geçici
Sıdk: doğruluk
Kevser-i vahdet: birlik pınarı
Gûş eylemek: dinlemek.
Şevk: arzu, istek
Cûş eylemek: coşmak.
Nûş eylemek: içmek, yudumlamak.

Görsel 1.5. Mescidi Nebi

Kelime-i Şehadet

Şehadet bir şeye tanık olmak, bir şeyin doğruluğundan kesin bir şekilde emin olmak gibi anlamlara gelir. Kelime-i Şehadet Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) O'nun kulu ve peygamberi olduğuna şahit olduğumuzu açıkladığımız sözdür. Bu sözü söyleyen kişi Yüce Allah'ın bir ve tek olduğunu ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) elçisi olduğunu kesin olarak kabul ve ilan etmiştir. Gönülden inanarak bu sözü söyleyen kimse Müslüman olur.

Görsel 1.6 *Kelime-i Şehadet'in Arapça yazılışını gösteren bir hat çalışması (Hattat: Hasan Çelebi)*

Okunuşu: Eşhedü enlâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh.

Anlamı: Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve resulüdür.

Yüce Allah'ın varlığı ve birliği bir Müslüman için o kadar açık bir gerçektir ki o, hayatını bu gerçeğe her an tanıklık ederek yaşar. Kâinat, Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini kanıtlayan bir eserdir. Müminler bu esere baktıkça onu yaratanın varlığını ve birliğini hissederler.

Görsel 1.7 *Kâinattaki her şey Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine bir delildir.*

Şehadet sözünün ikinci rüknü Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) kulu ve peygamberi olduğuna şehadet etmektir. Kelime-i Şehadet'te, Kelime-i Tevhit'ten farklı olarak "Hz. Muhammed, Allah'ın kuludur." ifadesi vardır. Hz. Muhammed (s.a.v.) bir insandır; doğmuş, büyümüş, evlenmiş, çocukları olmuştur. O da bizim gibi sevinçler, üzüntüler ve zorluklar yaşamıştır. Rızkını kazanmak için çalışmış ve kötülüklerin ortadan kalkması için mücadele etmiştir. Nihayetinde her insan gibi vefat etmiştir. Onun değeri ve önemi; Yüce Allah'ı tanıma ve O'na kul olma konusunda bize rehberlik etmesi ve Allah'ın (c.c.) övdüğü yüce bir ahlaka sahip olmasıdır.

YORUMLAYALIM

Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet'in önemini aşağıdaki hadislere göre yorumlayınız.

"Kim kalbiyle tasdik ederek Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şehadet ederse Allah ona cehennemi haram kılar..." (Buhârî, İman, 49.)

"Son sözü 'Lâ ilâhe illallah' olan kimse cennete girer." (Ebu Dâvûd, Cenâiz, 15-16.)

"En faziletli zikir, 'Lâ ilâhe illallah'tır..." (Tirmizî, Deavât, 9.)

"...Allah'tan başka ilâh yoktur, diyen ve kalbinde zerre kadar hayır (iman) bulunan herkes cehennemden çıkarılacaktır." (bk. Müslim, İman, 325.)

"...Kıyamette şefaatim vesilesiyle en mutlu olacak kişi, samimi bir şekilde, gönlünden gelerek 'Lâ ilâhe illallah' diyen kimsedir." (Buhârî, İlim, 33.)

Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet:

- Allah'ı (c.c.) tek ve eşsiz olarak kabul etmektir.
- Allah'a (c.c.) teslim olmaktır.
- Allah'ın (c.c.) rızasına talip olmaktır.
- Allah'ın (c.c.) gücüne ve kudretine şahit olmaktır.
- Allah'tan (c.c.) başkasına kul olmayı reddetmektir.
- Allah'tan (c.c.) başkasına dua ve ibadet etmemektir.
- Hz. Muhammed'i (s.a.v.) peygamber bilmek ve onun sünnetine uymaktır.

3. İmanın İnsana Kazandırdıkları

Sizce, Yüce Allah'a iman etmek bir kimseye ne gibi özellikler kazandırır?

Yemek içmek gibi maddi ihtiyaçlarımız yanında inanma, güvenme, sevme ve sevilme gibi manevi ihtiyaçlarımız da vardır. İnanmak ve güvenmek insanın yaratılışında olan güçlü duygulardır. İnsanlar birbirlerine inanmak ve güvenmek isterler. Bunlar sağlıklı bir birey ve toplum olmanın vazgeçilmez şartlarıdır. İnsanların birbirlerine inanmadıkları ve güvenmedikleri bir yerde barış, huzur ve mutluluk olmaz. Orada korku, endişe ve karmaşa hâkim olur. Bunun yanı sıra insanlar her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, her zaman yanlarında olan ve kendisine dua edip sığınabilecekleri yüce bir varlığa inanma ihtiyacı içindedirler. Bu, Yüce Allah'ın insanların yaratılışına koyduğu bir ihtiyaçtır. Bu sayede insanlar Rablerini bilmek ve O'na ibadet etmek arayışı içinde olurlar.

Yüce Allah'a iman, inanma ve güvenme duygularımızı en doğru şekilde tatmin etmemizi sağlar. İman sayesinde insan kendini yalnız ve çaresiz hissetmez ve asla ümitsizliğe kapılmaz. Çünkü bilir ki Allah (c.c.), kendisine maddi ve manevi rızıklar verir. Duaları işitir ve tüm dualara icabet eder. Yüce Allah kulunu asla yalnız bırakmaz, ona yardım eder. Merhameti ve şefkatiyle muamele eder. Allah'ın (c.c.) varlığına inanmak insana güç verir. İnsan O'nun zikriyle mutlu ve huzurlu olur. Mümin, kendine bu kadar yakın olan, kendisine her zaman nimetler veren Rabbi karşısında sorumluluklarının ve görevlerinin bilincinde olur ve buna uygun yaşar. Allah'a (c.c.) imanı sayesinde güçlü, sağlıklı ve dengeli bir karaktere sahip olur. Ailesine, vatanına, milletine, tüm insanlığa ve yaratılmış her şeye karşı sorumluluk bilinci, sevgi, merhamet ve şefkat duygularıyla hareket eder.

Görsel 1.8 *İman etmek insana doğru yolu bulabilmesi için rehberlik yapar.*

Yüce Allah'ın insanlara peygamberler göndermesi ve onlara vahiy yoluyla emir ve yasaklarını bildirmesi, merhametinin bir göstergesidir. Peygamberlerin de bizim gibi birer insan olmaları onları örnek almamızı kolaylaştırır. Müslümanlar son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) iman ederek ve onu kendilerine örnek alarak iyi birer insan olmaya çalışırlar. Kur'an-ı Kerim sayesinde Rabbimizle irtibatımız kesintisiz bir şekilde devam eder. Vahiy yani Allah'tan (c.c.) gelen bilgi ve mesajlar aklımıza rehberlik eder. Bu sayede yolumuzu şaşırmaz, doğru yoldan ayrılmayız.

YORUMLAYALIM

"...Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."

(Ra'd suresi, 28. ayet.)

Yukarıdaki ayetten hareketle Allah'ı (c.c.) anmak ile huzurlu olmak arasında nasıl bir bağlantı olabilir? Yorumlayınız.

Meleklere iman, gayba imanın bir göstergesidir. Gayb, maddi âlemin ötesinde kalan, duyularımızla algılayamadığımız âlemdir. Meleklerin varlığına inanarak yaşamak yeryüzünde yalnız olmadığımıza, Allah'ın (c.c.) kuvvetinin, iyiliğin ve güzelliğin her yerde olduğuna inanarak yaşamak demektir. Böyle bir yaşam Müslümanlara güven, huzur ve mutluluk verir. Meleklerin varlığına iman eden mümin, bu sayede davranışlarını güzelleştirir. Meleklerin müminlerin dostu olması ve onlar için dua etmeleri Müslümanlara cesaret ve güç verir.[4] Bu inançtan güç alan Müslüman ibadet ve iyilikte âdeta bir melek gibi olmaya çalışır.

4 bk. Fussilet suresi, 30-31. ayetler.

NOT EDELİM

"'Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır' deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: 'Korkmayın, üzülmeyin, size vâdolunan cennetle sevinin!' derler. 'Biz, dünya hayatında da âhirette de sizin dostunuzuz. Orada, çok bağışlayıcı, çok merhametli olan Allah'tan bir ikram olarak sizin için canınızın çektiği her şey bulunacak, yine orada umduğunuz her şeyi elde edeceksiniz.'"

(Fussilet suresi, 30-32. ayetler.)

Ahiretin varlığına iman eden biri, ölüm karşısında kendini çaresiz ve aciz hissetmez. Ölümü bir son değil sonsuz hayatın başlangıcı olarak görür. Bu dünyaya imtihan olarak gönderildiğinin bilinciyle yaşar ve gerçek hayat olan ahiret hayatı için hazırlanır. Bu sayede hem dünyasını hem de ahiretini kazanır. Dünyada yaptıklarının hesabını Yüce Allah'a vereceğini bildiği için haram ve kötü işlerden kaçınarak helal ve güzel işlere yönelir. Kendini sürekli hesaba çeker ve hatalarından, günahlarından tövbe eder. Nefsi üzerinde özdenetim sağlar, davranışlarını kontrol eder. İnsanlara ve dünyaya faydalı olmaya çalışır, zararlı davranışlardan uzak durur. Bu dünyadaki zulüm ve haksızlıkların ahirette mutlaka cezasını bulacağını bilir. Bu, onda adalet duygusunun gelişmesini sağlar. Ahirete iman insanın yaratılışında var olan sonsuzluk özleminin ve her zaman mutlu olma isteğinin bir karşılığıdır. Bu sebeple müminler, barış, esenlik ve sonsuz mutluluk yurdu olan cenneti kazanmaya ve Yüce Allah'ın rızasına ermeye çalışır.

Görsel 1.9 *Ölüm bir son değil, sonsuz ahiret hayatının başlangıcıdır. (Yahya Efendi kabristanı, İstanbul)*

LİSTELEYELİM

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi misafirine ikram etsin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi komşusunu rahatsız etmesin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun."

(Ebu Dâvûd, Edeb, 122-123.)

Yukarıdaki hadisten hareketle, ahirete inanan bir kimsenin sahip olması gereken davranışları listeleyiniz.

- ....
- ....
- ....
- ....

Kadere iman, Yüce Allah'ın her şeyi belli bir amaca yönelik olarak mükemmel bir düzen içinde yarattığına inanmaktır. Kadere iman eden bir mümin, yaşadığı dünyada geçerli olan Allah'ın (c.c.) koyduğu kanunlara uyumlu bir hayat sürer. Kendine ve tabiata zarar vermez, düzeni bozmaz, ölçüyü kaçırmaz. Her şeyin belli bir amaç ve hikmet doğrultusunda yaratıldığını bilir. Özgür iradesini kullanarak yaratılış amacına uygun işler yapar. Mümin için dünyada tesadüf diye bir şey yoktur. O, her şeyin sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi Allah'ın (c.c.) bilgisi dahilinde gerçekleştiğine inanır. Başına ne gelirse gelsin, neyle karşılaşırsa karşılaşsın Rabbini hatırlar. Zorluk ve sıkıntılara sabreder; mutluluk ve nimetlere şükreder.

Yüce Allah kader konusunda insana zorlama yapmamıştır. Kişi akıl ve iradesiyle neyi isterse Allah (c.c.) onu yaratır. Yani dilemek kuldan, yaratmak ise Allah'tandır.[5] Rızkını kazanmak için çalışır, yılgınlık ve tembellik göstermez. Bir işte üzerine düşen görevleri yapar ve sonuç için her zaman Allah'a (c.c.) güvenir. Böylesi bir hayat güzel ve anlamlı bir hayattır. Müminin hayatına bu güzelliği ve anlamı veren onun Yüce Allah'a olan imanıdır.

AFİŞ HAZIRLAYALIM

Aşağıdaki ayetle ilgili bir afiş hazırlayınız.

"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin..."

(Nisâ suresi, 136. ayet.)

5 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 188.

OKUYALIM

İMANIM SAYESİNDE;

- Rabbimi, peygamberimi ve dinimi çok severim.
- Doğruyum, asla yalan söylemem.
- Dürüstüm, kimseyi kandırmaya çalışmam.
- Kendime güvenirim.
- Cesurum.
- Ümitsizliğe kapılmam.
- Sorumluluklarımın bilincindeyim.
- Adil davranır, haksızlıktan ve zulmetmekten kaçınırım.
- İbadetlerimi ve kulluk görevlerimi yerine getiririm.
- Yaşadığım dünyayı, doğayı, hayvanları, bitkileri; tüm canlıları sever, onları korurum.
- Disiplinli yaşar, davranışlarımı kontrol ederim.
- Ailemi, arkadaşlarımı, vatanımı, milletimi maddi ve manevi değerlerimi çok severim.
- İnsanlara yardım ederim.
- Çalışırım, Allah'ın (c.c.) yardımıyla başarırım.
- Sabırlıyım, zorluklar beni yıldıramaz.

4. İman Bakımından İnsanlar

Sizce niçin tüm insanlar aynı şeyi düşünüp aynı fikirde olmazlar?

İnsanlar, Allah'a (c.c.) ve dinine karşı tutum ve davranışları bakımından mümin, kâfir ve münafık olarak adlandırılır.

Mümin:

Mümin inanıp tasdik edendir. Sözüne güvenilen ve aynı zamanda başkalarının güvende olmasını sağlayan kişi anlamına da gelir. Allah'a (c.c.) ve peygamberi aracılığıyla insanlara bildirdiklerinin tümüne şüphe duymaksızın iman eden kişiye mümin denir. Kur'an-ı Kerim'de "**Müminler kesinlikle kurtuluşa**

DİKKAT EDELİM

"Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır."

(Ebû Davûd, Sünnet, 15.)

ermiştir. Onlar, namazlarında derin bir saygı hali yaşarlar. Anlamsız, yararsız şeylerden uzak dururlar. Zekâtı verirler. İffetlerini korurlar..."[6] buyrularak mümin olmanın insanı kurtuluşa erdirecek tek yol olduğu vurgulanmaktadır. Müminlerin firdevs cennetlerine gireceği ise şu ayetlerde haber verilmiştir. **"Yine o müminler emanetlerine ve ahidlerine sadakat gösterirler. Namazlarını titizlikle eda ederler. İşte vâris olacaklar bunlardır. Firdevs cennetine vâris olacaklar ve orada onlar ebedî kalacaklardır."**[7] Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) de mümini yaprakları hiç dökülmeyen ve daima meyve veren hurma ağacına benzetir.[8] Bu ağacın kökü imandır. İman şüphe, şirk ve inkâr barındıran kötü söz ve davranışları kabul etmez. İman sayesinde mümin daima dipdiri ve heyecanlı olur.

Görsel 1.10 *Mümin insanlara faydalı olan kişidir.*

Müminin kalbi güzelliklerle doludur. Bu sayede çevresindeki insanlara güzel davranır ve onlara faydalı olur. Hz. Muhammed (s.a.v.) müminin bu özelliğini şöyle dile getirmiştir: *"Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin olsun ki mümin bal arısına benzer; güzel şeyler yer, güzel şeyler üretir, (güzel yerlere) konar, (konduğu yeri de) kırmaz ve bozmaz."*[9] Müminin yedikleri de helal ve temizdir. Onun ortaya koyduğu, ürettiği eserler kendisi ve insanlar için faydalıdır. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) bir hadisinde: *"Allah'ım! Beni, iyilik yaptığı zaman sevinç duyan, kötülük yaptığı zaman da bağışlanma dileyen kullarından eyle."*[10] diye dua etmiştir. Bütün bunlar müminde bulunması gereken özelliklerdir.

Allah (c.c.), kendisine iman edip güzel işler yapanları ahirette nasıl ödüllendireceğini Kur'an-ı Kerim'de şöyle haber vermektedir: **"İman edip salih amel işleyenler var ya onları içinden ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları cennet köşklerine yerleştireceğiz. (Allah'ın istediği şekilde gayret gösterenlerin) Çalışanların mükâfatı ne güzeldir!"**[11]

6 Mü'minûn suresi, 1-5. ayetler.
7 Mü'minûn suresi, 8-11. ayetler.
8 bk. Buharî, Edeb, 89.
9 Ahmed b. Hanbel, II, 199.
10 İbn Mâce, Edeb, 57.
11 Ankebût suresi, 58. ayet.

YAZALIM

Kur'an-ı Kerim'de müminlerin özelliklerinden bahsedilmiştir. Sizler de Kur'an-ı Kerim'den müminlerin bazı özelliklerini bulup yazınız.

- Müminler ancak Allah'a (c.c.) kulluk ederler.
- Yalnızca Allah'a (c.c.) güvenirler.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

Kâfir:

Kâfir; örten, gizleyen ve nankörlük eden anlamına gelir. Terim olarak, Allah'a (c.c.) ve peygamberi aracılığıyla bildirdiklerine inanmayan ve onları inkâr eden kişidir. Allah'ın (c.c.) varlığını, birliğini; yaratan, yaşatan ve rızık verenin O olduğunu kabul etmeyenler, Allah'ın (c.c.) buyruklarına da uymazlar. Onlar kendi arzularına; yanlış inanç ve düşüncelerine göre yaşarlar. Kâfirler gerçeği kabul etme konusunda önyargılı ve umursamaz oldukları, kalplerini İslam'ın çağrısına açmadıkları için Allah'ın (c.c.) ayetlerini anlayamazlar.[12] Allah'a (c.c.), meleklerine, peygamberlerine ve inananlara düşmanlık ederler.[13] Onlar dünya hayatını ahirete tercih ederler ve insanları doğru yoldan ayırmaya çalışırlar.[14]

Her şeyin yaratıcısı Allah'tır (c.c.). O, yarattığı her canlının rızkını da verendir. Bütün güç ve kudret O'nundur. Yiyeceklerimizi, içeceklerimizi, ekinlerimizi, yağmuru ve her nimeti bize bağışlayan Allah'tır (c.c.). Bu apaçık gerçeğe rağmen başka bir varlığı O'na ortak koşarak tanrı kabul etmek, İslam inancına göre şirk olarak adlandırılır. Böyle inanan kişiye müşrik denir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), şirki en büyük günah saymış[15] ve "*Her kim Allah'a bir şeyi ortak koşarak* ölürse *cehenneme girer.*"[16] buyurarak insanları bu konuda uyarmıştır.

12 bk. Tevbe suresi, 124-125. ayetler.
13 bk. Bakara suresi, 98; Nahl suresi, 27. ayet.
14 bk. İbrahîm suresi, 3. ayet.
15 bk. Buhârî, Tefsir, (Furkân) 2.
16 Müslim, Îmân, 150.

Kur'an-ı Kerim'de ehl-i kitap (kitap ehli) olarak tanımlanan bir gruptan da bahsedilir. Ehl-i kitap tabiriyle, Müslümanlar dışında Tevrat, Zebur ve İncil'e inanan kimseler kastedilir.[17] Aynı zamanda bu kişiler Hz. Muhammed'e ve onun getirdiklerine inanmayan kimselerdir. Yüce Allah onları kendi birliğine iman etmeye ve hiçbir şeyi kendisine ortak koşmamaya çağırır. Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) ehl-i kitaba şöyle seslenir: **"De ki: 'Ey Ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze gelin: Yalnız Allah'a tapalım, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah'ı bırakıp da içimizden bazıları diğer bazılarını rab edinmesin…'"**[18]

Kur'an-ı Kerim Allah'ı (c.c.), meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr edenlerin doğru yoldan saptıklarını bildirir.[19] Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (c.c.) kendilerine verdiği akla rağmen ayetlerini inkâr edip küfre düşenlerin ahirette nasıl cezalandırılacağı şöyle haber verilir: **"İşte böyle; Allah'ın düşmanlarının cezası ateştir. Ayetlerimizi bile bile inkâr etmeleri karşılığı orası onların temelli kalacakları yerdir."**[20]

Münafık:

Olduğundan başka görünen, içiyle dışı birbirinden farklı olan kişiye münafık denir. Münafık, iman etmediği halde çıkarları için kendisini mümin olarak gösteren kişidir.

Kur'an-ı Kerim'de münafıklarla ilgili pek çok ayet vardır. Onların iki yüzlülüğüne şu ayetle dikkat çekilir: **"İnsanlardan bazıları da vardır ki inanmadıkları halde 'Allah'a ve ahiret gününe inandık.' derler. Bunlar Allah'ı ve müminleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir."**[21]

BİLİYOR MUSUNUZ?

Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) bize münafıkların inanç durumlarını, psikolojik yapılarını ve ahlaki bozukluklarını haber vermektedir.

(bk. Münâfikûn suresi, 1-11. ayetler.)

Münafıklar iman etmemişlerdir. Fakat kâfirliklerini saklayarak Müslüman gibi görünürler. Oysa onların kalbinde müminlere karşı kin vardır.[22] Allah'ı (c.c.) ve müminleri alaya alırlar.[23] Münafıklar cimri, yalancı ve kibirlidirler.[24] Kötülüğü yaygınlaştırıp iyiliğe engel olmaya çalışırlar.[25] Aslında dua ve ibadet konusunda isteksiz oldukları halde gösteriş yapmayı severler, Allah'ı aldatmaya çalışırlar.[26]

17 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s.68.
18 Âl-i İmrân suresi, 64. ayet.
19 bk. Nisâ suresi, 136. ayet.
20 Fussilet suresi, 28. ayet.
21 Bakara suresi, 8-9. ayetler.
22 bk. Âl-i imrân suresi, 119. ayet.
23 bk. Tevbe suresi, 65 ve 79. ayetler.
24 bk. Tevbe suresi, 67; Münâfikûn suresi, 1. ve 5. ayetler.
25 bk. Tevbe suresi, 67. ayet.
26 bk. Nisâ suresi, 142. ayet.

KONUŞALIM

"Münafığın alâmeti üçtür: Konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder."

(Buhârî, Edeb, 69.)

Peygamberimizin yukarıdaki hadisinden anladıklarınızı arkadaşlarınızla konuşunuz.

Münafıklar da kâfirler gibi cehenneme gideceklerdir.[27] Allah (c.c.) onların cehennemdeki durumuyla ilgili şöyle buyurmaktadır: **"Doğrusu münafıklar, ateşin en aşağı tabakasındadırlar. (O gün) onlar için hiçbir yardımcı da bulamazsın."**[28]

Peygamber Efendimiz de münafıkların kıyamet günündeki halini şöyle haber vermektedir: *"Kıyamet günü Allah katında insanların en kötüsünün şunlara bir yüzle, bunlara diğer bir yüzle gelen iki yüzlü kimseler olduğunu görürsün!"*[29] Bundan ötürü biz de Peygamberimizin *"Allah'ım! Bozgunculuktan, münafıklıktan ve kötü ahlaktan sana sığınırım."*[30] duasını sık sık tekrar etmeliyiz.

5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Allah'ın (c.c.) isimlerinden hangilerini biliyorsunuz?

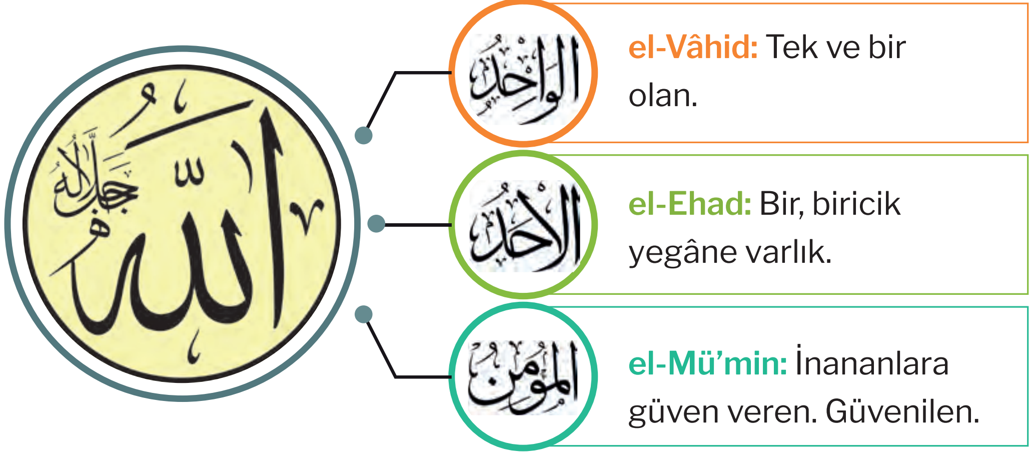
Esmâ-i Hüsnâ en güzel isimler demektir. Kur'an-ı Kerim'de en güzel isimlerin Allah'a (c.c.) ait olduğu haber verilir ve O'na bu isimlerle dua etmemiz gerektiği şöyle belirtilir: **"En güzel isimler Allah'ındır; bu güzel isimlerle O'na dua edin..."**[31]

Allah'ın (c.c.) isim ve sıfatları sayesinde O'nun nitelik ve özelliklerini en doğru şekilde öğrenebiliriz. Bu yüzden mümin, Allah'ın (c.c.) güzel isimlerini sık sık okumalı, zikretmeli, dinlemeli ve anlamlarını öğrenmelidir. Hayatını da Esmâ-i Hüsnâ'nın içeriklerine ve işaret ettiği hakikatlere göre şekillendirmelidir. Bu konuda Hz. Muhammed'i (s.a.v.) kendisine örnek alarak Kur'an ahlakıyla ahlaklanmalıdır.

Allah'ın (c.c.) cömertliğini, bağışlayıcılığını, sevgi ve rahmetini bilen her Müslüman imkânı ölçüsünce yumuşak huylu ve nazik olmalıdır. Bütün insani ilişkilerinde sevgi ve saygıyı elden bırakmamalıdır. Mümin, dualarını Allah'ın (c.c.) en güzel isimleriyle süslemelidir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'i ve peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sünnetini kendisine örnek almalıdır.

---

27 bk. Tevbe suresi, 68; Nisâ suresi, 140. ayet.
28 Nisâ suresi, 145. ayet.
29 Buhârî, Edeb, 52.
30 Nesâî, İstiâze, 21.
31 A'râf suresi, 180. ayet.

Allah:

Allah ismi Yüce Rabbimizin zâtına ait özel ismidir. Bu isim bütün Esmâ-i Hüsnâ'yı kendinde barındırır. O Allah (c.c.) ki vardır, birdir ve O'ndan başka da ilah yoktur. Allah'ın (c.c.) başlangıcı ve sonu yoktur. Her şeyi yaratan sonsuz ilim ve güç sahibidir. Hiçbir şey O'na zor gelmez. **"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı, yer ve gök, (bunların nizamı) kesinlikle bozulup gitmişti. Demek ki arşın Rabbi olan Allah, onların yakıştırdıkları sıfatlardan münezzehtir."**[32]

Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur.[33] O, gökleri ve yeri örneksiz bir şekilde yaratandır, her şeyi hakkıyla bilendir.[34] Allah (c.c.) kendisinden başka hiçbir ilah olmayan, her şeyin sahibidir. O'nun için eksiklik söz konusu değildir, O, esenlik verendir, emniyete kavuşturandır, gözetip koruyandır. Allah lafzının çoğul kullanımı yoktur, hiçbir isim O'nun yerini tutmaz.

Görsel 1.11 *Allah lafzının yazılı olduğu bir levha.*

32 Enbiyâ suresi, 22. ayet.
33 bk. Nisâ suresi, 171. ayet.
34 bk. En'âm suresi, 101. ayet.

Allah (c.c.), istediğini yapan, büyüklükte eşi olmayandır. Müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehtir.[35] Hiçbir varlığa hiçbir şekilde muhtaç değildir.[36] O, tüm varlıkları rızıklandırdığı halde rızka ihtiyacı olmayandır.[37]

Yüce Allah, her türlü övgüye layık olan, şan ve şeref sahibidir.[38] Hayat veren, öldürecek olan, daha sonra da tekrar diriltecek olandır.[39] Her şeyi ölçü ile yapıp yönlendirendir.[40] Yarattığı her şeyi iyi, güzel ve sağlam yaratandır.[41] En doğru sözlü olandır.[42] O, iyidir, güzeldir. İyiliği ve güzelliği sever. Temizdir, temizlenenleri sever.[43]

Bütün üstün niteliklere sahip olan Allah (c.c.) kullarına şöyle seslenmektedir: **"Kullarım beni sana sorarlarsa, bilsinler ki gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince dua edenin duasına cevap veririm..."**[44] O, kullarına karşı çok merhametli ve affedicidir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "*Müminlerin en büyük koruyucusu Allah*'tır. Böyle olduğu için O*, açık gizli bütün çirkin işleri haram kılmıştır...*"[45]

KONUŞALIM

"Allah, O'ndan başka ilah olmayan, kendisini uyuklama ve uyku tutmayan, diri, her an yarattıklarını gözetip durandır. Göklerde ve yerde olan ancak O'nundur. O'nun izni olmadan katında şefaat edecek kimdir? Onların işlediklerini ve işleyeceklerini bilir, dilediğinden başka, ilminden hiçbir şeyi kavrayamazlar. Hükümranlığı gökleri ve yeri kaplamıştır, onların gözetilmesi O'na ağır gelmez. O, yücedir, büyüktür."

(Bakara suresi, 255. ayet.)

Sizce Sevgili Peygamberimiz Ayet el-Kürsi olarak bilinen yukarıdaki ayeti neden sık sık okumamızı istemiş olabilir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

35 bk. Haşr suresi, 23. ayet.
36 bk. Ankebût suresi, 6. ayet.
37 bk. En'âm suresi, 14. ayet.
38 bk. Hûd suresi, 73. ayet.
39 bk. Hac sûresi, 66. ayet.
40 bk. A'lâ suresi, 3. ayet.
41 bk. Secde suresi, 7. ayet.
42 bk. Nisâ suresi, 87. ayet.
43 bk. Tirmizî, Edeb, 41.
44 Bakara suresi, 186. ayet.
45 Buhârî, Tefsir (A'râf), 1.

OKUYALIM

Peygamberimiz, Yüce Allah'a en güzel isimleriyle şöyle dua etmiştir:

"Bana yeten, beni barındıran, beni yediren ve içiren, bana iyilik edip (iyiliğini) arttıran, bana nimet verip (nimetini) bollaştıran Allah'a hamdolsun. Her hal ve durumda Allah'a hamdolsun. Her şeyin Rabbi, hükümdarı ve ilahı olan Allah'ım! Cehennemden sana sığınırım."

(Ebû Dâvûd, Edeb, 97, 98.)

el-Vâhid, el-Ehad:

Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden olan Vâhid; bir ve tek anlamına gelir. Bu isme çok yakın bir anlama sahip olan Ehad ismi de bir, yegâne, bir tek gibi anlamlara gelir. Bu isimler, Yüce Allah'ın tek ilah olduğunu ifade etmek için kullanılan isimlerdir.

'el-Vâhid' hattı
(Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

Allah'ın (c.c.) Vâhid ve Ehad olduğunu söylediğimizde O'nun bir, tek, yegâne varlık olduğuna işaret etmiş oluruz. O'nun benzeri ve dengi yoktur. Allah'ın (c.c.) zâtında ve sıfatlarında bir ve yegâne olduğunu bu isimler ifade eder. O, ezelden beri kâinatı tek başına yaratıp idare edendir. İhlâs suresinde Allah'ın (c.c.) Ehad olduğu şöyle ifade edilir: **"De ki: O Allah Ehad'tır (bir tektir)."**[46] Allah'ın (c.c.) tekliğini çok kuvvetli bir şekilde vurguladığı için bu sureye Tevhîd suresi de denilmiştir.

KONUŞALIM

Henüz bir köle olan ve dininden dönmesi için çölün kızgın kumlarına yatırılan, göğsünün üstüne koca koca taşlar konan Hz. Bilal (r.a.), asla putların adını ağzına almamakta ve sadece "Ehad, Ehad" demektedir.

Hz. Bilal'in (r.a.) neden böyle haykırdığını arkadaşlarınızla konuşunuz.

'el-Ehad' hattı (Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

46 İhlas suresi, 1. ayet.

el-Mü'min:

Mü'min Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biridir. Güven veren, emin kılan, koruyan, iman nurunu veren gibi anlamlara gelir.[47] Mümin, Kur'an-ı Kerim'de iman, emniyet ve güven veren anlamlarında kullanılmıştır.[48]

'el-Mü'min' hattı
(Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

Yüce Allah kendisine inananları korku ve endişeden emin kılandır.[49] Her mümin O'na güvenmesi gerektiğini bilir. O, inanan kişinin hem dünyada hem ahiretteki güvencesidir. Kendisine sığınanların koruyucusu ve kollayıcısıdır. Verdiği sözleri yerine getirir ve Müslümanlar için en güzel yardımcıdır. Onları yalnız bırakmaz. Bu yüzden Allah'a (c.c.) iman eden kişilerin korkusuz ve cesur olması gerekir. Çünkü Allah'a (c.c.) iman etmek aynı zamanda O'na güvenmek demektir. O, sonsuz güç ve kudret sahibidir. Kendi yolunda mücadele edenlerle, sabredenlerle, kendisini sevip saygı gösterenlerle beraberdir.

DEĞERLENDİRELİM

"Eğer siz Allah'a gerçekten güvenip tevekkül edebilseydiniz, kuşları rızıklandırdığı gibi sizi de mutlaka rızıklandırırdı: Kuşlar sabah karınları açlıktan çökmüş olarak yuvalarından çıkarlar, akşam karınları doymuş olarak evlerine dönerler."

(İbn Mâce, Zühd, 14.)

Peygamberimizin yukarıdaki hadisinde müminde bulunması gereken hangi özelliğe vurgu yapılmaktadır? Değerlendiriniz.

47 bk. Tirmizî, Deavât, 82.
48 bk. Haşr suresi, 23. ayet.
49 bk. Bakara suresi, 125; En'âm suresi, 82; Nûr suresi 55. ayet.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. İman ve İslam kavramlarını açıklayınız.

....

....

....

....

2. Kelime-i tevhid ve Kelime-i şehadetin okunuşlarını ve Türkçe anlamlarını yazınız.

....

....

....

....

3. İmanın insana kazandırdığı özellikleri yazınız.

....

....

....

....

4. Mümin, kâfir ve münafık kavramlarını açıklayınız.

....

....

....

....

5. Esmâ-i Hüsnâ kavramını açıklayınız. Allah'ın (c.c.) isimlerinden olan, el-Vâhid, el-Ehad, el-Mü'min isimlerinin anlamlarını yazınız.

....

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Sözlükte inanmak, güvenmek, bir şeyin doğruluğunu kabul etmek ve onaylamak gibi anlamlara gelen bu kavram, dinî bir terim olarak ise; Yüce Allah'tan Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirilen bütün bilgi, mesaj ve hükümlerin doğruluğunu hiçbir şüphe duymadan kabul etmek demektir.

Açıklaması verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) İbadet

B) İhsan

C) İman

D) İslam

2. "Allah'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed Allah'ın peygamberidir."

Yukarıda verilen ifadeyle ilgili olarak aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Kelime-i tevhidin Türkçe anlamıdır.

B) İnanarak söyleyen Müslüman olur.

C) Esmâ-i Hüsnâ kavramını açıklar.

D) Bu ifade İslam inancının özüdür.

3. Yüce Allah'a ve O'nun gönderdiği dine iman etmek bir insana pek çok güzel özellik kazandırır. Bu kazanımlar sayesinde insan hem bu dünyada hem de ahirette mutluluğa erer.

Aşağıdakilerden hangisi imanın insana kazandırdığı özelliklerden değildir?

A) İman sayesinde insan ümitsizliğe düşmez.

B) İman sayesinde insan sorumsuz davranabilir.

C) İman sayesinde insan güvenilir ve dürüst olur.

D) İman sayesinde insan milletinin iyiliği için çalışır.

4. I- Allah'a (c.c.) ve İslam dinine inanan, güvenilir kimse.

II- Allah'a (c.c.) ortak koşan.

III- Allah'ı (c.c.) ve İslam dinini inkâr eden, nankör.

IV- Allah'a (c.c.) ve dinine inanmadığı halde inanıyormuş gibi görünen, ikiyüzlü.

Yukarıda tanımları verilen kavramlar aşağıdaki şıkların hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

A) Mümin-Müşrik-Kâfir-Münafık

B) Münafık-Kâfir-Müşrik-Mümin

C) Mümin-Müşrik-Münafık-Kâfir

D) Mümin-Müşrik-Münafık-Ehl-i Kitap

5. Allah'ın (c.c.) isimleriyle ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Allah'ın (c.c.) güzel isimlerine "Esmâ-i Hüsnâ" adı verilir.

B) Allah'ın (c.c.) Ehad ismi O'nun bir ve tek olmasını ifade eder.

C) Allah'ın (c.c.) Mü'min ismi, O'nun inananları emin kılması anlamına gelir.

D) Allah'ın (c.c.) Vahid isimi, O'nun her şeyi bildiği anlamına gelir.

6. "Sizin ilahınız bir tek ilahtır. O'ndan başka ilah yoktur..." (Bakara suresi, 163. ayet.)

Yukarıdaki ayette Yüce Allah'ın hangi ismi vurgulanmaktadır?

A) el-Mü'min **B)** er-Rahîm **C)** er-Rahmân **D)** el-Vâhid

7. "Münafığın alâmeti üçtür: Konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, ..." (Buhârî, Edeb, 69.)

Yukarıdaki hadiste boş bırakılan yere münafığın hangi belirtisi gelmelidir?

A) Söz verince sözünde durur.

B) Kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder.

C) Her koşulda doğruyu söyler.

D) İçi dışı birdir.

8. İmanın bu şartına iman eden biri, kendisini ölüm karşısında çaresiz ve aciz hissetmez. Ölümü bir son değil sonsuz hayatın başlangıcı olarak görür. Bu dünyaya imtihan olarak gönderildiğinin bilinciyle yaşar ve gerçek hayat olan ahiret hayatı için hazırlanır.

Yukarıdaki paragrafta özellikle imanın hangi şartına inanmanın insana kazandırdığı özelliklerden bahsedilmektedir?

A) Meleklere iman
B) Kadere iman
C) Ahirete iman
D) Peygamberlere iman

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

(Esmâ-i Hüsnâ, İslam, mümin, tevhid, kâfir, münafık)

1. Yüce Allah'ın Hz. Âdem'den (a.s.) başlayarak son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar insanlar için gönderdiği dinin adı .... 'dır.

2. Yüce Allah'ın sahip olduğu bütün güzel isimlerin hepsine birden .... denir.

3. Allah'a (c.c.), meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, ahirete ve kadere gönülden inanmış kimselere .... denir.

4. Allah'a (c.c.) ve O'nun gönderdiği dine inanmadığı halde inanıyormuş gibi görünen ikiyüzlü kimselere .... denir.

5. Allah'a (c.c.) ve O'nun gönderdiği dine inanmayan, dinin emir ve yasaklarına uymayıp bunları inkâr eden kimselere .... denir.

2. ÜNİTE

İBADET VE İNSAN

Görsel 2.1

Ünitemize Hazırlanalım

1. İman, ibadet, ihlas, sünnet ve amel kavramlarının anlamlarını araştırınız.
2. İbrahim suresi, 34. ve A'râf suresi, 29. ayetlerinin Türkçe meallerini bularak defterinize yazınız.
3. Niyet kavramıyla ilgili deyim ve atasözlerini araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Vakti belirlenmiş ibadetler nelerdir? Büyüklerinize sorarak öğreniniz.
5. Yaptığınızda sevap alacağınız davranışlar nelerdir? Bu davranışlardan oluşan bir liste hazırlayınız.

1. İmanın Göstergesi: İbadet

Allah'a (c.c.) olan inancımız davranışlarımıza nasıl yansır?

İman, inanmak, tasdik etmek anlamına gelir. Dinimize göre iman, Allah'a, (c.c.) meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaza ve kadere; hayır ve şerrin Allah'tan (c.c.) olduğuna kesin bir şekilde inanmaktır.[1]

İbadet, en genel anlamda Allah'ın (c.c.) istediği doğrultuda bir hayat sürmektir. İbadet; boyun eğmek, itaat etmek, kulluk etmek ve gönülden bağlanmak demektir. Allah'ın (c.c.) huzurunda olma bilinciyle, O'nun rızasına uygun yapılan her iş ve davranış ibadet kapsamında değerlendirilir.[2]

Kâinattaki bütün varlıklar Allah (c.c.) tarafından yaratılmıştır. Her şey varlığını Yüce Allah'a borçludur. Gökte ve yerde bulunan ne varsa tam ve kesin bir bağlılıkla Yüce Allah'a boyun eğmekte ve O'na itaat etmektedir. Bütün varlık âlemi kendi ifade şekillerine göre Allah'ı (c.c.) övmekte, dua ve yakarışla O'na yönelerek ibadet etmektedir. Bu gerçek Kur'an-ı Kerim'de **"Allah'ın yarattığı şeyleri görmüyorlar mı? Onların gölgeleri Allah'a secde ederek ve tevazu ile boyun eğerek sağa ve sola dönmektedir."**[3] buyrularak ifade edilmektedir.

Görsel 2.2 *Kainatta, atomdan galaksiye her şeyin bir yaratılış amacı vardır.*

1 Buhârî, İman, 37.
2 bk. MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 153.
3 Nahl suresi, 48. ayet.

Bütün varlıkların bir yaratılış amacı ve bu amacı gerçekleştirmek için görev ve sorumlulukları vardır. Kur'an-ı Kerim'de **"Biz gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık."**[4] buyrularak bu konuya dikkat çekilmiştir. Bu varlıklar içinde şerefli bir yeri olan insanın da bir amacı vardır. İnsanın yaratılış amacı **"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**[5] ayetinde ifade edilmiştir. Başka bir ayette **"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin ki Allah'a karşı gelmekten sakınasınız."**[6] buyrularak insanın bu dünyadaki asıl görevi belirtilmiştir. İnsanın bu dünyadaki asıl görevi; kendisini ve evreni yaratan Yüce Allah'ı (c.c.) tanımak, hayatını O'nun istediği doğrultuda ve O'na ibadet ederek yaşamaktır.

İman İbadet İlişkisi

İmanla ibadetler arasında sıkı bir bağ vardır. İyi bir kul olmak; kelime-i tevhid ile başlar, Allah'ın (c.c.) yüceliğini kabul edip peygamberlere ve ahirete imanla devam eder, ibadetler ve güzel davranışlarla kökleşir. Mümin, imanla birlikte güzel davranışlar sergileyerek Allah (c.c.) katındaki değerini yükseltir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'a (c.c.), peygamberlerine ve ahiret gününe inananların, namaz kılanların, zekât verenlerin, Allah (c.c.) yolunda mallarını harcayanların kurtuluşa ereceği bildirilmiştir.[7] Yani imanla ibadet birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Yine Kur'an-ı Kerim'de cennetle müjdelenen müminlerin özellikleri şöyle sıralanarak imanla ibadetin arasındaki sıkı bağ vurgulanmıştır: **"Bunlar, tövbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, oruç tutanlar, rükû' ve secde edenler, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın koyduğu sınırları hakkıyla koruyanlardır. Müminleri müjdele."**[8]

NOT EDELİM

- *"Müminler o kimselerdir ki Allah'ın adı anıldığında yürekleri titrer, kendilerine Allah'ın ayetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır. Onlar yalnızca rablerine güvenirler."*
- *"Namazlarını özenle kılarlar, kendilerine verdiğimiz şeylerden bir kısmını Allah yolunda harcarlar."*
- *"Gerçek müminler işte onlardır. Rableri katında onlar için yüksek mevkiler, bağışlanma ve değerli rızık vardır."*

(Enfâl suresi, 2-4. ayetler.)

4 Enbiyâ suresi, 16. ayet.
5 Zâriyât suresi, 56. ayet.
6 Bakara suresi, 21. ayet.
7 bk. Bakara suresi, 2-5. ayetler.
8 Tevbe suresi, 112. ayet.

İman insanın iç dünyasında gerçekleşir, ibadetlerle ve güzel davranışlarla dışa yansır. Yaptığımız her şeyin ahirette bir karşılığı vardır.[9] Dolayısıyla ibadetler; şekli, zamanı ve miktarı belli olan namaz, oruç, hac ve zekât ile sınırlı değildir. Hayatın tamamını kuşatan ibadet anlayışı Kur'an-ı Kerim'de **"De ki: Şüphesiz benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi olan Allah içindir."**[10] ayetiyle belirtilmiştir. Müslümanların dünyadaki asıl amacı Allah'a (c.c.) ibadet etmek ve O'nun rızasına kavuşmaktır.

İbadetin Gayesi

İnsan, varlıklar arasında aklı ve iradesiyle ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Aklı sayesinde Yüce Allah'ın varlığını ve birliğini kavrar, kendi eksikliklerini görerek Allah'ın (c.c.) yüceliği karşısında O'na itaat ve ibadet etmesi gerektiğini fark eder.

Yüce Allah, insana güç, yetenek ve sayısız nimet vermiştir. Konuşabilmesi, ağlayıp gülebilmesi, düşünebilmesi, iyiliğe yönelmesi Allah'ın (c.c.) insana verdiği nimetlerdendir. İbadet bütün bu nimetler için Allah'a (c.c.) bir hamd ve şükür göstergesidir. Bu gerçek, Kur'an-ı Kerim'de **"Hayır! Yalnız Allah'a ibadet et ve şükredenlerden ol!"**[11] buyrularak ifade edilmiştir.

İbadet, kainattaki bütün varlıkları insanın hizmetine veren Allah'a (c.c.) teşekkür etmenin bir yoludur. Arıların çiçek çiçek dolaşarak yaptığı ballar, ineklerin otları yiyerek verdiği sütler; yazın ayrı, kışın ayrı güzellikteki meyveler Allah'ın (c.c.) insana bahşettiği nimetlerdendir. Kur'an-ı Kerim'de **"O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız…"**[12] buyrularak insana düşen görevin nankörlük değil şükür olduğu vurgulanmıştır.

İnsanın yaratılış amacı Allah'a (c.c.) kulluktur. Bu kulluğun nasıl olacağını peygamberler insanlara bildirmiştir. Hz. Adem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar bütün peygamberlerin gayreti insanlara yaratılış amacını hatırlatmak olmuştur. Bu amaç; Allah'a (c.c.) inanıp İslam'a göre yaşamaktır. Çünkü Allah (c.c.) katında geçerli tek din İslam'dır. İslam'ın en önemli özelliği ise insanın sadece Allah'a (c.c.) kul olmasını sağlamaktır. Bu da ibadet edilecek yegâne varlığın Allah (c.c.) olduğunu kabul etmekle mümkün olur.

9 bk. Zilzâl suresi, 7-8. ayetler.
10 En'âm suresi, 162. ayet.
11 Zümer suresi, 66. ayet.
12 İbrahim suresi, 34. ayet.

YAZALIM

Aşağıdaki ayetlerde sayılan nimetlere karşı sorumluluklarımız nelerdir? Yazınız.

"Kur'an'ı Rahman öğretti. İnsanı O yarattı. Ona anlama ve anlatmayı öğretti. Güneş ve ay bir hesaba bağlı olarak hareket ederler. Yıldızlar da ağaçlar da secde ederler. Göğü O yükseltti, denge ve ölçüyü O koydu ki dengeden sapmayasınız. Ölçüyü düzgün tutasınız ve eksik artmayasınız. O yeryüzünü canlıların altına serdi. Orada meyveler ve tomurcuklu hurma ağaçları var. Çimlenen taneler ve hoş kokulu bitkiler var. Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini inkâr edebilirsiniz?"

(Rahman suresi, 1-13. ayetler.)

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Görsel 2.3

Görsel 2.4

Görsel 2.5

Yüce Allah'a kulluğun en önemli göstergesi ibadetlerdir. Kulluk insanın her zaman Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğu bilinciyle yaşamasıdır. Bu bilinçle yapılan ibadetler insanın bütün hâl ve hareketlerinin güzelleşmesine vesile olur. İbadetlerin bireysel ve toplumsal faydaları vardır. Örneğin namaz ibadeti insanı kötülüklerden alıkoyarken oruç ibadeti insan iradesini güçlendirir ve sabrı öğretir. Zekât ibadeti de toplumdaki ekonomik dengesizlikleri giderir ve insandaki mal hırsını azaltır.

İbadetler insanı zaaflarından kurtarır ve erdemli bir birey olmasına yardımcı olur. İbadetler yoluyla insan Yüce Allah'a bağlılığını ve O'na olan itaatini göstermiş olur. Bu da kişiyi kibir ve bencillikten kurtarır. Kişi bu sayede haset, cimrilik, israf gibi kötü duygu ve davranışlardan uzaklaşır. Çünkü ibadet insanı kötülüklere karşı koruyan bir kalkandır. İbadet Allah'a (c.c.) iman etmenin göstergesi ve bu imanın davranışlarına yansımasıdır.

İnsanın yaratılış gayesi olan ibadetler, Allah (c.c.) emrettiği için ve O'nun rızası gözetilerek yerine getirilmelidir. Zira dünya hayatına yansıyan faydalarının ötesinde ibadetlerin asıl faydası insanı ahiret mutluluğuna eriştirmesidir.

Görsel 2.6 *Kişi ibadet sayesinde zamanı israf etmekten kurtulur.*

2. İbadetin Kabul Şartları

Sizce insanlar kendilerine göre ibadet şekilleri uydurabilirler mi? Niçin?

İbadetlerin kabulü için yerine getirilmesi gereken birtakım şartlar vardır. Bu şartlar Yüce Allah ve Peygamberimiz tarafından kesin olarak ortaya konmuş, ibadetlerin şekli, sayısı ve zamanı belirlenmiştir. İbadetler Allah (c.c.) ve Resulü tarafından nasıl tarif edildiyse o şekilde yapılmalıdır. İbadetlerin nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili başvuru kaynağımız Kur'an ve sünnettir. Dolayısıyla insanlar kendilerine göre yeni ibadetler ortaya koyamaz, ibadetlerin şekil ve şartlarında değişiklik yapamazlar.

İbadetlerin geçerli olması için üç temel ilkenin yerine getirilmesi gerekir. Bunlar niyet, ihlas ve sünnete uygunluk ilkeleridir.

İbadetin Kabul Şartları

Niyet

İhlas

Sünnete Uygunluk

Niyet

Kastetme, yönelme, meyletme gibi anlamlara gelen niyet, kişinin kalben Allah'ın (c.c.) emrini yerine getirmeye yönelmesidir. Bir kişinin Allah (c.c.) rızasını önceleyerek hangi ibadeti yapacağına kalben niyet etmesi gerekir. Çünkü yapılan ibadetlerin kabulü niyetlere bağlıdır. Niyet kalben yapılır ve dil ile de söylenir.[13]

Bir ibadeti yapan kişinin niyeti o ibadetin geçerli olmasının en temel şartıdır. Dünyevi çıkarlar için ibadet yapılmaz. Böyle bir ibadet kişinin yaptığı amelin boşa gitmesine sebep olur. Kur'an-ı Kerim'de **"De ki: Rabbim adaleti emretti. Her secde ettiğinizde yüzlerinizi (O'na) doğrultun. Dini Allah'a (c.c.) has kılarak O'na ibadet edin. Sizi başlangıçta yarattığı gibi (yine O'na) döneceksiniz."**[14] buyrularak bir

DEĞERLENDİRELİM

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İzzet ve celâl sahibi Allah şöyle buyurdu: 'Kulum iyi bir iş yapmaya niyet eder de yapamazsa ona bir sevap yazarım. Ama onu yaparsa on kattan yedi yüz kata kadar sevap yazarım. Eğer kulum bir kötülük yapmaya niyet eder de yapmazsa onu bir günah olarak yazmam. Fakat onu yaparsa ona bir günah yazarım."

(bk. Buhârî, Rikâk, 31.)

Yukarıdaki hadisi niyet ve ibadet ilişkisi açısından değerlendiriniz.

13 bk. MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 284.
14 A'râf suresi, 29. ayet.

Müslümanın ibadetlerdeki amacının yalnız Allah'a (c.c.) yönelmek olduğu bildirilmektedir. Bir başka ayette ise **"(Ey Muhammed!) Biz bu kitabı sana gerçeğin bilgisi olarak indirdik; öyleyse içten bir inanç ve bağlılık göstererek sadece Allah'a ibadet et."**[15] buyrularak yine aynı konuya dikkat çekilmektedir. Peygamberimiz de yapılan bütün işlerin Allah (c.c.) katında niyetlere göre karşılık bulacağını "*Ameller, ancak niyetlere göredir: Herkesin niyeti ne ise eline geçecek olan da odur...*"[16] buyurarak ifade etmiştir.

DİKKAT EDELİM

Peygamber Efendimiz ihlasla yapılan ibadetleri övmüş, arkasında samimi bir niyet bulunmayan; gösteriş, şöhret, çıkar ve riya amacıyla yapılan davranışları asla tasvip etmemiştir. Resûl-i Ekrem, bir hadisinde ibadetlerde niyetin ne derece önemli olduğunu anlatırken;

- *Kahraman denilmesi için savaşan kişinin,*
- *Cömert denilmesi için fakirlere yardımda bulunan kişinin,*
- *Âlim denilmesi için ilim tahsil eden kişinin,*

yaptıklarının Allah (c.c.) katında hiçbir kıymeti olmadığını, hatta ibadeti Rabbin rızasını kazanma dışında başka niyetlerle yaptıkları için cezalandırılacaklarını ifade etmiştir.

(bk. Müslim, İmâre, 152.)

İhlas

İbadetlerin kabul şartlarından biri de ihlastır. Sözlükte bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak, saflaştırmak anlamına gelen ihlas, terim olarak ibadet ve iyilikleri riyadan ve çıkar kaygılarından arındırıp sadece Allah (c.c.) için yapmaktır. İhlas; kişinin Allah'a (c.c), kendisine ve çevresindekilere karşı samimi ve içten davranmasıdır. Daha geniş anlamda ihlas; şirkten, riyadan, hurafelerden, kötü duygulardan ve gösteriş arzusundan kalbi temizlemek, her türlü hayırlı işe iyi niyetle yönelmek ve her durumda yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmek anlamına gelir.[17]

15 Zümer suresi, 2. ayet.
16 Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 1.
17 bk. Süleyman Ateş, "İhlâs", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 21, s. 535.

İbadetlerde niyetin saflaştırılması ve ilahi rıza dışında bütün diğer düşünce ve beklentilerden arındırılması, bir Müslüman için hayat boyu gözetilmesi gereken bir gayedir. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de **"Halbuki onlara, ancak dini Allah'a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O'na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte bu dosdoğru dindir."**[18] buyrulmuş ve ibadetlerin ihlasla yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Peygamberimiz de samimiyetin önemini bir hadisinde şöyle açıklar: *"Sizden biriniz Allah'a kulluktaki samimiyetini güzelleştirirse yaptığı her iyilik onun için on katından yedi yüz katına kadar çoğaltılarak yazılır..."*[19]

Bizlere rehber olarak gönderilen peygamberlerin özelliklerinden biri de ihlastır.[20] Peygamberlerin hayatlarının Müslümanlar için örnek olması dolayısıyla ihlas, bizim de gözetmemiz gereken ilkelerden biridir. Peygamberimiz "*Dininde samimi (ihlaslı) ol ki az amel bile sana yetsin.*"[21] hadisiyle ibadetlerde ihlaslı olmanın önemini ifade etmiştir. Yine Peygamberimiz *"Allah sadece samimi bir şekilde ve kendi rızası gözetilerek yapılan amelleri kabul eder."*[22] buyurarak ibadetlerin kabul edilmesini Allah'ın (c.c.) rızasının gözetilmesine ve dolayısıyla ihlasa bağlamıştır.

Görsel 2.7-8 *İbadetlerimizi gösteriş için değil yalnız Allah (c.c) rızası için yapmalıyız.*

18 Beyyine suresi, 5. ayet.
19 Buhârî, İman, 31.
20 bk. Sâd suresi, 45-46. ayetler.
21 Hâkim, Müstedrek, VIII/2797.
22 Nesâî, Cihâd, 24.

OKUYALIM

İhlasla ilgili aşağıdaki hadisleri okuyunuz.

- "Hz. Peygamber, 'Din samimiyettir.' buyurdu. Biz, 'Kime karşı (samimiyet)?' deyince, 'Allah'a, Kitabı'na, Resûlü'ne, Müslümanların idarecilerine ve bütün Müslümanlara.' buyurdu." (Müslim, Îmân, 95.)
- "Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar." (Müslim, Birr, 34.)
- "Kim hiçbir ortağı olmayan, tek olan Allah'a ihlâsla ibadet ederek, namazı dosdoğru kılarak, zekâtı vererek dünyadan ayrılırsa, Allah kendisinden razı olduğu hâlde ölmüş olur." (İbn Mâce, Sünnet, 9.)
- "Ey yücelik ve ikram sahibi Allah'ım! Beni ve ailemi dünyada ve ahirette her an sana ihlas ve samimiyetle bağlı kıl." (Ebû Dâvûd, Vitr, 25.)

YAZALIM

İbadetlerinizin gösterişten uzak olması için neler yapıyorsunuz? Yazınız.

Namaz kılarken	Namazımı Allah (c.c.) için kılarım, gösteriş olsun diye kılmam.
Oruç tutarken	....
İhtiyaç sahibi birisine yardım ederken	....
Kur'an okurken	....
Hasta birisini ziyaret ederken	....

Sünnete Uygunluk

Sünnet sözlükte yol, âdet, hâl, tavır, davranış anlamlarına gelir. Terim olarak ise Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabilerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasıdır. Peygamberimiz inanç, ibadet, ahlak, hukuk, siyaset gibi hayatın bütün alanlarında insanlara örnek olmuştur.[23] Bu örnekliği ya bizzat yaşayarak göstermiş ya da emir ve tavsiyelerle çevresindekilere açıklamıştır. Kısacası sünnet; Peygamberimizin hayat tarzını gönülden benimseyerek onun yolunda yürümenin adıdır.

Sünnete uygun yaşamak bir Müslümanın en temel görevidir. Çünkü sünnete uymadan İslam'ın yaşanması mümkün değildir. Örneğin Allah'a (c.c.) yönelerek, huzurunda **"Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz."**[24] yakarışıyla kıldığımız namaz Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) tarafından emredilmiştir. Namazın hangi vakitlerde ve nasıl kılınacağı ise Peygamberimiz tarafından öğretilmiştir. Sabah, öğle, ikindi, akşam, yatsı gibi vakit namazlarıyla birlikte haftada bir kılınan Cuma ve yılda iki defa kılınan bayram namazlarının vakitlerini Peygamberimiz açıklamıştır. Namazın nasıl kılınacağı, orucun nasıl tutulacağı, haccın nasıl yapılacağı ve kurbanın nasıl kesileceği sünnet bilinmeden anlaşılamaz. Dolayısıyla bütün bu ibadetlerde aranan temel şartlardan biri de sünnete uygunluktur. İbadetlerimizin kabulü, Hz. Muhammed (s.a.v.) nasıl ibadet ettiyse bizim de o şekilde ibadet etmemize bağlıdır. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de **"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."**[25] buyrularak Peygamberimizin sünnetine uymanın önemi belirtilmiştir.

Görsel 2.9 *Allah (c.c.) ve Resulü tarafından vakti belirlenmiş ibadetlerden olan namaza çağrı, minarelerden günde beş kez ezan okunarak yapılmaktadır. (Edirne Selimiye Camii)*

23 MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 334.
24 Fâtiha suresi, 5. ayet.
25 Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.

OKUYALIM

İbadetin şekli, sayısı, zamanı ve miktarı Şari' (Allah ve Resulü) tarafından belirlenmiştir.

NAMAZ	
Ayet	"Gündüzün iki tarafında, gecenin de gündüze yakın saatlerinde namaz kılın. Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri yok eder. İşte bu, öğüt almak isteyenler için bir hatırlatmadır." (Hûd suresi, 114. ayet.)
Hadis	"Beni namaz kılarken nasıl gördüyseniz, siz de aynı şekilde kılın. Namaz vakti geldiğinde içinizden biri ezan okusun ve en büyüğünüz de size imam olsun!" (Buhârî, Ezân, 18.)
ORUÇ	
Ayet	"Ey iman edenler! Sizden öncekilerin üzerine farz kılındığı gibi sakınasınız diye sizin üzerinize de sayılı günlerde oruç farz kılındı..." (Bakara suresi, 183. ayet.)
Hadis	"Her kim Ramazan orucunu tutar, sonra buna Şevval ayında altı gün daha eklerse bütün yıl oruç tutmuş gibi olur." (Müslim, Sıyâm, 204.)
HAC	
Ayet	"... Gitmeye gücü yetenin o evi (Kâbeyi) ziyaret etmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki Allah hiçbir şeye muhtaç değildir." (Âl-i İmrân surasi, 97. ayet.)
Hadis	"Hac ibadetinin yapılışını benden alın!" (Müslim, Hac, 310.)
ZEKÂT	
Ayet	"Namazı kılın, zekâtı verin. Önceden kendiniz için ne hayır yaparsanız onu Allah katında bulursunuz. Şüphesiz Allah yaptıklarınızı eksiksiz görür." (Bakara suresi, 110. ayet.)
Hadis	"Yağmur ve nehir sularıyla sulanan veya kendiliğinden sulanan mahsullerde zekât miktarı onda bir; (hayvanlarla veya kovalarla) sulanan mahsullerde ise yirmide bir oranındadır." (Buhârî, Zekât, 55.)
KURBAN	
Ayet	"Şimdi sen rabbin için namaz kıl ve kurban kes!" (Kevser suresi, 2. ayet.)
Hadis	"Bugün ilk işimiz, (bayram) namazı kılmak, sonra dönüp kurban kesmektir. Kim böyle yaparsa sünnetimize uymuş olur." (Buhârî, Îdeyn, 3.)

YAZALIM

Müslümanım diyen kişi, şartı nedir bilse gerek,

Tanrı'nın buyruğun tutup, beş vakit namaz kılsa gerek.

(Mustafa Tatçı, Yunus Emre Divanı, s. 108.)

Yukarıdaki dizelerde Yunus Emre "şartı nedir bilse gerek" ifadesiyle neyi kastetmiştir? Yazınız.

....

....

....

3. İbadet ve Salih Amel

Bir karşılık bekleyerek iyilik yapmak sizce doğru bir davranış mıdır? Niçin?

İslam'da bazı ibadetlerin şekil ve şartları olmakla beraber bazıları vakit ve şekillerle sınırlı değildir. Allah'ın (c.c.) rızasına uygun bütün davranışlar salih amel olarak kabul edilmiş ve ibadet sayılmıştır. Salih kelimesi elverişli, iyi, uygun ve yakışan anlamına gelir. Amel ise iş, eylem demektir. Güzel davranışlarımızı nitelendirmek için kullandığımızda **salih amel;** İslam'ın emrettiği, yararlı, güzel, içten ve samimi davranış, insanları olumlu yönde değiştirmeye yönelik bütün işlere denir.[26]

Yüce Allah güzel davranışlarda bulunanları ödüllendireceğini Kur'an-ı Kerim'de şöyle müjdelemiştir: **"Allah iman edip salih amel işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın ayetlerini apaçık okuyan bir peygamber göndermiştir. Kim Allah'a inanır ve faydalı iş yaparsa Allah onu, içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere sokar. Allah o kimse için**

Görsel 2.10 *Bütün varlıklara merhametle davranmak salih ameldir.*

26 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 17.

gerçekten güzel bir rızık vermiştir."[27] Peygamber Efendimiz de kendisine, en hayırlı insan kimdir diye sorulduğunda *"Ömrü uzun ve ameli güzel olan kimsedir."*[28] buyurarak salih amelin önemine dikkat çekmiştir.

Davranışlarımızın salih amel sayılabilmesi ve ibadet olabilmesi için taşıması gereken bazı şartlar vardır. Öncelikle davranış sahibinin mümin olması gerekir. Çünkü Allah (c.c.) katında iman olmadan amellerin kıymeti yoktur.[29] Davranışlarımız dinimizin bizden yapmamızı istediği ölçülere uygun olmalıdır. Bize sevap kazandırmayacak işler salih amel olarak kabul edilmez. Davranışlarımız Allah'ın (c.c.) rızası gözetilerek yapılmalıdır. Başka menfaatler veya gösteriş için yapılanlar Allah (c.c.) katında geçersizdir.[30]

Salih amel, vakti belirlenmiş ibadetler ile belirli bir vakte bağlı olmayan diğer güzel davranışlar şeklinde iki grupta ele alınır.

NOT EDELİM

- "Allah'a çağıran, salih amel işleyen ve 'Kuşkusuz ben Müslümanlardanım' diyenden daha güzel sözlü kim olabilir?"
  (Fussilet suresi, 33. ayet.)

- "Sizi bize yaklaştıracak olan, ne servetiniz ne evlâtlarınızdır. Ama iman edip dünya ve âhirete yararlı iş yapanlar başka, yaptıklarına karşılık onlara kat kat fazlası mükâfat vardır ve onlar köşklerde huzur ve güven içinde yaşayacaklar."
  (Sebe' suresi, 37. ayet.)

Vakti Belirlenmiş İbadetler

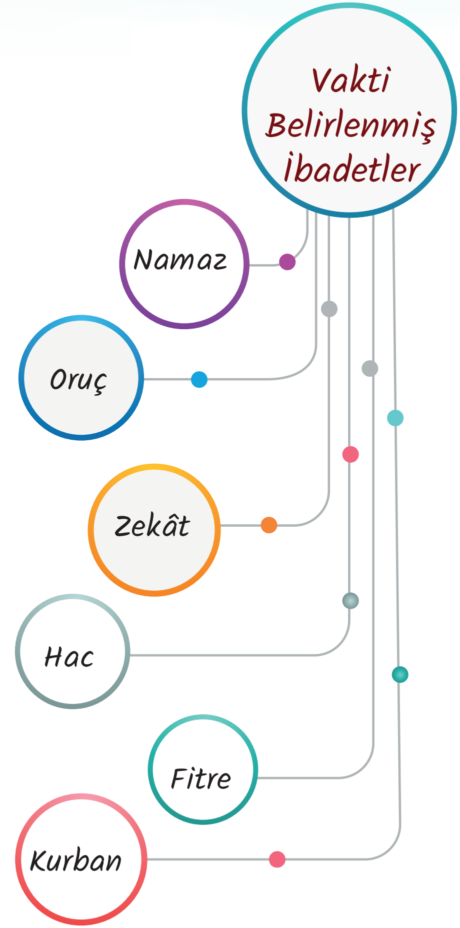
Dinimizde vakti belirlenmiş ibadetler; namaz, oruç, fitre, zekât, hac ve kurbandır.

Vakti ve şekli belirlenen ibadetlerin başında namaz gelir. Salih bir amel olarak namaz, Müslümanın Allah (c.c.) ile baş başa olması ve kulluğun özüdür. Allah'a (c.c.) yönelişin ve onunla irtibatın en somut şeklidir. Salih amellerin en üstünü vaktinde kılınan namazdır.[31] Namaz, adabına uygun olarak, sorumluluk duygusu içinde dosdoğru kılınmalıdır.[32] Kur'an-ı Kerim'de namaz kılanlar övülürken namaz konusunda tembellik edenler ve kılmayanlar yerilmektedir.[33] Namaz, sadece insanın Rabbi ile olan irtibatını sağlamaz aynı zamanda olumsuz davranışlardan da uzaklaşmasına vesile olur.[34] Müslümanlar namaz kılmak için bir araya gelerek kaynaşırlar.

---
27 Talâk suresi, 11. ayet.
28 Tirmizî, Zühd, 21.
29 bk. Nahl suresi, 97. ayet; Nûr suresi, 39. ayet; Tâhâ suresi, 112. ayet; Furkân suresi, 22-23. ayetler.
30 bk. Maûn suresi, 4-6. ayetler; Zümer suresi, 11-15. ayetler.
31 bk. Buhârî, Tevhîd, 48.
32 bk. Ankebût suresi, 45. ayet.
33 bk. Meâric suresi, 23. ayet; Mü'minûn suresi, 2 ve 9. ayetler; Nisâ suresi, 142. ayet.
34 bk. Ankebût suresi, 45. ayet.

Ramazan orucu, İslam'ın beş temel şartından biridir. Peygamber Efendimiz, samimiyetle tutulan orucun ödülünün özel olacağını bildirmiştir.[35] Oruç ibadeti nefsin aşırı isteklerini azaltarak insanı kötülüklerden alıkoyar.[36] Gün boyu ibadet duygusuyla yaşayan insan, Rabbiyle sürekli irtibat halinde olur. Aç ve susuz kalması oruç tutan kimsede merhamet duygularını geliştirir. Yüce Allah tarafından kendisine verilen nimetlerin kıymetini daha iyi anlar ve Rabbine şükreder. Oruç, insanın sabrını artırır ve onu güçlüklere katlanmaya alıştırır.

Vakti belirlenmiş bir ibadet olan fıtır sadakası; gücü yeten Müslümanların sağlıklı olmalarının bir şükrü olarak Ramazan ayının sonuna kadar fakirlere vermekle yükümlü oldukları sadakadır.[37] Fıtır sadakası, ibadetlerle geçirilen Ramazan ayının bereketidir. Müslüman kimse bu ayda, oruçla bedenini ve nefsini arındırırken fıtır sadakasıyla da bayrama kavuşmanın şükrünü eda eder.

Görsel 2.11-12 *Namaz ve oruç gibi ibadetler bizi kötülüklerden uzak tutar.*

35 bk. Buhârî, Savm, 2.
36 bk. Bakara suresi, 183. ayet.
37 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 99.

Zekat, dinen zengin olan Müslümanların, her yıl mallarının ve paralarının yüzde iki buçuğunu ibadet niyetiyle fakirler başta olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in belirlemiş olduğu yerlere vermeleridir.[38] Zekât ibadeti hem yapanın hem de başkalarının faydalandığı salih bir ameldir. Nimetlerin asıl sahibi Yüce Allah bir ayette: **"Mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır."**[39] buyurarak bize verdiği nimetleri başkalarıyla paylaşmamızı istemiştir. Zekât malı bereketlendirir. Bu sebeple Müslümanın ihtiyaç sahibiyle paylaştığı malında eksilme olmaz. Peygamber Efendimiz bir hadisinde *"Sadaka/zekât vermek, maldan hiçbir şey eksiltmez..."*[40] buyurarak buna dikkat çekmiştir.

Yüce Allah tarafından vakti belirlenen hac ibadeti, İslam'ın şartlarından biridir. Şartlarını taşıyan varlıklı Müslümanların yerine getirmeleri farz olan salih bir ameldir. Müslümanların aynı ideallere ve değerlere sahip olduklarını yaşayarak tecrübe etmelerini sağlayan hac ibadetinde sabır, fedakârlık,

TARTIŞALIM

- *"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah, dilediğine kat kat verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir."*
  (Bakara suresi, 261. ayet.)

- *"... Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap..."*
  (Kasas suresi, 77. ayet.)

Yukarıda verilen ayetleri, malımızı Allah (c.c.) için harcamanın bize kazandıracakları açısından arkadaşlarınızla tartışınız.

Görsel 2.13-14 *Hac ve kurban ibadetleri Müslümanların dayanışma ruhunu canlı tutar.*

38 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 398.
39 Zâriyât suresi, 19. ayet.
40 Müslim, Birr, 69.

paylaşmak gibi güzel davranışlar sergilenir. Hacca gidenler ibadet, dua ve tövbe ile günahlarından arınarak yenilenirler.

Kurban, ilk insandan günümüze kadar bütün toplumlara emredilmiş ve vakti belirlenmiş ibadetlerden biridir.[41] İnsan bu ibadet vesilesiyle teslimiyet ve fedakârlık göstererek Rabbine yakınlaşır. Kurban, Allah'ın (c.c.) verdiği sayısız nimetler için bir şükür anlamı taşır. İnsan kurban ibadetiyle Allah'ın (c.c.) emrine itaat ederek kulluk bilinciyle davrandığını canlı bir biçimde ortaya koyar. Kurban, toplumda dayanışma ruhunu canlı tutar. Kurban etinin paylaşılması sebebiyle akraba ve komşularla yakınlık kurulmuş olur.

YORUMLAYALIM

"Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır; fakat O'na sadece sizin takvanız ulaşır. Sizi hidayete erdirdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız diye O, bu hayvanları böylece sizin istifadenize verdi. (Ey Muhammed!) Güzel davrananları müjdele!"

(Hac suresi, 37. ayet.)

Yukarıda verilen ayeti, ibadetin yapılış gayesi açısından yorumlayınız.

Vakti Belirlenmemiş İbadetler

Müslüman bütün hayatını salih ameller çerçevesinde yaşamaya çalışır. Çünkü vakitleri belirlenmiş temel ibadetleri yanında Allah rızası için ve helal sınırlar içinde yaptığı diğer bütün işleri de Allah (c.c.) katında değerlidir. Peygamber Efendimiz bir hadisinde *"Müminin durumu ne ilginçtir! Her hâli kendisi için hayırlıdır. Bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına sevinecek bir hâl geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı gelecek olursa ona da sabreder; onun için bu da hayır olur."*[42] buyurmuştur. İlim öğrenmek, iyiliği emretmek, kötülüğü yasaklamak, düşmanla cihat etmek, şükretmek, dua etmek, sadaka vermek, sabırlı, dürüst, yardımsever, adaletli ve sorumluluk sahibi olmak gibi erdemli davranışlar yanında Kur'an-ı Kerim okumak, anne babaya itaat, sıla-i rahim, Allah'ı (c.c.) zikir ve helal kazanç da salih amellerdendir.

Görsel 2.15 *Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek ve öğretmek salih amellerdendir.*

41 bk. Hac suresi, 34. ayet.
42 Müslim, Zühd, 64.

Sözlerin en güzeli olan Kur'an-ı Kerim'i Allah rızası için okumak bir ibadet ve salih ameldir.[43] Kur'an insana doğruyu, iyiyi ve güzel ahlaka uygun olanı bildirerek doğru yolu gösterir. İnsana dünya hayatı hakkında ilkeler sunar ve ahiret hayatını tanıtır. Peygamber Efendimiz *"Kim Kur'an-ı Kerim'den bir harf okursa, onun için bir iyilik sevabı vardır. Her bir iyiliğin karşılığı da on sevaptır. Ben, elif lâm mîm bir harftir demiyorum; bilâkis elif bir harftir, lâm bir harftir, mîm de bir harftir."*[44] buyurmuştur.

Allah rızası için anne-babaya itaat ve iyilik etmek de farz olan salih amellerdendir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: **"Allah'a kulluk edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara iyi davranın...**[45] buyurarak onlara karşı en küçük saygısızlığa dahi izin vermemiştir. Anne ve babaya iyilik insana Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazandırır. Peygamber Efendimiz bu konuda *"Anne baba, kişinin cennete girmesine vesile olacak ana kapılarından birisidir. Bu kapıdan girme fırsatını kaybetmek ya da değerlendirmek artık senin arzuna kalmış!"*[46] buyurmuştur.

Görsel 2.16 *Aile büyüklerini ziyaret etmek Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazandırır.*

---

43 bk. Zümer suresi, 23. ayet.
44 Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an, 16.
45 Nisâ suresi, 36. ayet.
46 Tirmizî, Birr, 3.

Sıla-i rahim, akrabalık hukukunun gözetilmesi demektir. Müslümanlara salih bir amel olarak sıla-i rahim emredilmiştir. Allah rızası için akrabalık ilişkilerini devam ettirmek, sevinçli ve kederli zamanlarında yanlarında bulunmak ve ihtiyaç anında yardımlarına koşmak akrabalarımıza karşı görevlerimizdendir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de akrabalarla ilgilenmeyenleri ikaz ederek şöyle buyurur: **"Demek, iş başına gelecek olursanız yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak ve akrabalık bağlarını keseceksiniz, öyle mi?"**[47] Peygamberimiz Hz. Muhammed de (s.a.v.) bir hadisinde *"Yüce Allah şöyle buyurdu: 'Ben Rahman'ım, o (akrabalık bağlarının adı) da rahimdir. Ona kendi ismimden türeyen bir isim verdim. Onunla ilişkiyi sürdürenle ben de ilişkimi sürdürür, onunla ilişkiyi kesenle ben de ilişkimi keserim.'"*[48] buyurmuştur.

Allah'ı (c.c.) zikretmek de salih amellerdendir. Zikir, Allah'ı (c.c.) hatırlamak, O'nu anmak ve O'nun gözetiminde olduğunu unutmamaktır. Yüce Allah'ı ibadet, dua, hamd ve tesbih ile zikrederiz. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: **"Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin. Sabah akşam O'nun yücelik ve eşsizliğini dile getirin."**[49] ve **"... Bilin ki, kalpler ancak Allah'ın zikriyle huzur bulur."**[50] buyurmaktadır.

Salih amellerden biri de helal kazançtır. İnanan insan geçimini sağlamak için Allah'ın (c.c.) kendisine takdir ettiği rızkı yine Allah rızasını gözeterek aramak ve harama el uzatmadan helal yoldan kazanmakla yükümlüdür. Eğer ailesi varsa onlara da helalinden yedirmesi gerekir. Dinimiz helalle haramı ayırmış ve alın teri ile elde edilen helal kazancı mübarek saymıştır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: **"Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden**

NOT EDELİM

"Siz beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, bana nankörlük etmeyin!"

(Bakara suresi, 152. ayet.)

Görsel 2.17 *Dinimiz emeğe önem verir, helal kazancı emreder.*

47 Muhammed suresi, 22. ayet.
48 Ebû Dâvûd, Zekât, 45.
49 Ahzâb suresi, 41-42. ayetler.
50 Ra'd suresi, 28 ayet.

helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının." [51] buyurmuştur. Peygamber Efendimiz de bir hadisinde *"Hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir kazanç yememiştir..."*[52] buyurarak helal kazancın önemini vurgulamıştır.

YAZALIM

"El emeği, alın teri, göz nuru." ifadesinden hareketle helal kazanca dair örnekler yazınız.

Görsel 2.18

Baba	Helal yollardan çalışarak ailesinin geçimini sağlaması.
Öğrenci	Ödevini kendi emeğiyle hazırlayarak başarılı olması.
İşçi	....
Esnaf	....
Doktor	....
İş veren	....

Varlıklı Müslümanlara farz olan zekâtın dışında zaman ve miktarla sınırlı olmayan sadaka ibadeti de salih amellerdendir. Sadaka doğruluğun, Allah'a (c.c.) gönülden bağlılığın ve samimiyetin bir ifadesidir. Hz. Peygamber *"Vücuttaki bütün eklemler için her gün sadaka vermek gerekir. Bineğine binmek isteyen kişiye yardım etmek veya eşyasını bineğine yüklemek sadakadır. Güzel söz sadakadır. Namaza giderken atılan her adım sadakadır. Yol göstermek sadakadır."*[53] buyurarak bu salih amellerin her birinin ibadet olduğunu bildirmiştir.

51 Mâide suresi, 88. ayet.
52 Buhârî, Büyû', 15.
53 Buhârî, Cihad, 72.

4. İbadetlerin İnsana Kazandırdıkları

Bir kimseye yardım edince neden mutlu oluruz?

Peygamber Efendimiz bir hadisinde Yüce Allah'ın: *"...Kulum, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşamaz. Kulum nafile ibadetlerle de bana yaklaşmaya devam eder, ta ki ben onu severim..."*[54] buyurduğunu bildirerek ibadetlerin önemini vurgulamıştır. Yaptığımız bütün ibadetler bizi Allah'a (c.c.) yakınlaştırır. İbadetler sayesinde Yüce Rabbimizle aracısız bir şekilde irtibat kurarız. Halimizi O'na bildirir, zor zamanlarımızda yardımını isteriz. Verdiği nimetlere teşekkür eder, nankörlük yapmadığımızı gösteririz. Hayatın sıkıntıları karşısında O'nun korumasına sığınırız. Günde beş vakit namaz kılarak, dua ederek, gün boyu oruç tutarak Rabbimizle irtibatımızı kuvvetlendiririz.

İnsanın maddi ihtiyaçlarının yanında manevi ihtiyaçları da vardır. Bunların en başında yüce bir yaratıcıya inanmak ve O'na kulluk etmek gelir. İman edip kulluk görevlerimizi yerine getirerek Allah'ın (c.c.) yolunda yürümenin huzurunu yaşarız. İbadetler, bizi görüp gözeten bir yaratıcı olduğunu bilerek kendimizi O'nun koruması altında hissetmemizi sağlar. Böylece bizi huzursuz eden şüphe ve tereddütlerden uzaklaştırır.

Görsel 2.19 *Dua bizi Allah'a (c.c.) yaklaştırır.*

Kur'an'da namazın ve orucun insanı kötülükten uzaklaştıracağı bildirilmiştir.[55] İbadetle kötülük bir arada olamayacağından, ihlas içinde kulluğunu yapan bir Müslüman kötülüklerden uzaklaşır. Kulluk bilinci içinde olan kimse kendini dinin ilkelerine bağlı hisseder. Hata ile yaptığı olumsuz işler varsa bunlar için tövbe eder ve kul hakkı yemiş ise helalleşmenin yollarını arar.

İbadetler bize sabrı, başkalarını düşünmeyi ve yardımlaşmayı öğretir. Bütün ibadetlerimizde sabırlı olmayı gerektiren hususlar vardır. Namaz ibadetinde devamlılık önemlidir ve sabır ister. Oruç açlığa, susuzluğa karşı sabırdır. Zekât, sadaka ve kurban, sabır göstererek malımızdan vermeyi gerektirir. Hac ibadeti neredeyse bütün aşamalarında sabırlı olmayı ve fedakârlığı gerektiren bir ibadettir. Böylece hem sabrı hem de başkalarını düşünmeyi öğreniriz.

---
54 Buhârî, Rikâk, 38.
55 bk. Ankebût suresi, 45. ayet; Bakara suresi, 183. ayet.

İbadetler toplum içinde birlikte yapıldığında kaynaşmaya ve dayanışmaya da katkı sağlar. Namazlarımızı cemaatle kıldığımızda omuz omuza durduğumuz insanlarla tanışma ve kaynaşma fırsatı buluruz. Dertleri olanların üzüntülerini paylaşır ve elimizden geliyorsa yardımcı olmaya çalışırız. Özellikle hac ibadeti bütün dünya Müslümanlarının bir araya geldiği muazzam bir ibadettir. Değişik ülkelerden gelen Müslümanlar, farklılıkları ne olursa olsun din kardeşliğinin mutluluğunu hissederler. Zekât ve kurban ibadetleri de paylaşma üzerine kurulmuştur. Bu ibadetlerin insanlar arasında inşa ettiği dostluk başka hiçbir şeyle sağlanamaz.

İbadetler bize zamanı doğru kullanma ve disiplinli olma bilinci kazandırır. Vakitleri belirlenmiş ibadetler, Müslümanların hayatlarını tanzim eder. Bu ibadetler öz denetim sağlayarak bizi başıboş davranmaktan alıkoyar. Bu sayede hayatı verimli yaşar ve zamanı israf etmemiş oluruz. Beş vakit namazla bir günü belli aralıklara böler; oruçla sahur, imsak ve iftar vakitlerini gözeterek planlı olmaya kendimizi alıştırırız.

OKUYALIM

İbadetlerin İnsana Kazandırdıkları

İbadetler bizi Allah'a (c.c.) yakınlaştırır.

İbadetlerle Rabbimizin verdiği nimetlere teşekkür ederiz.

İbadetler sayesinde huzurlu oluruz.

İbadetler güven duygusu içinde olmamızı sağlar.

İbadetler olumsuz davranışlara engel olur.

İbadetler bize sabrı öğretir.

İbadetler kaynaşmaya ve dayanışmaya katkı sağlar.

İbadetler bize zamanı verimli kullanmayı öğretir.

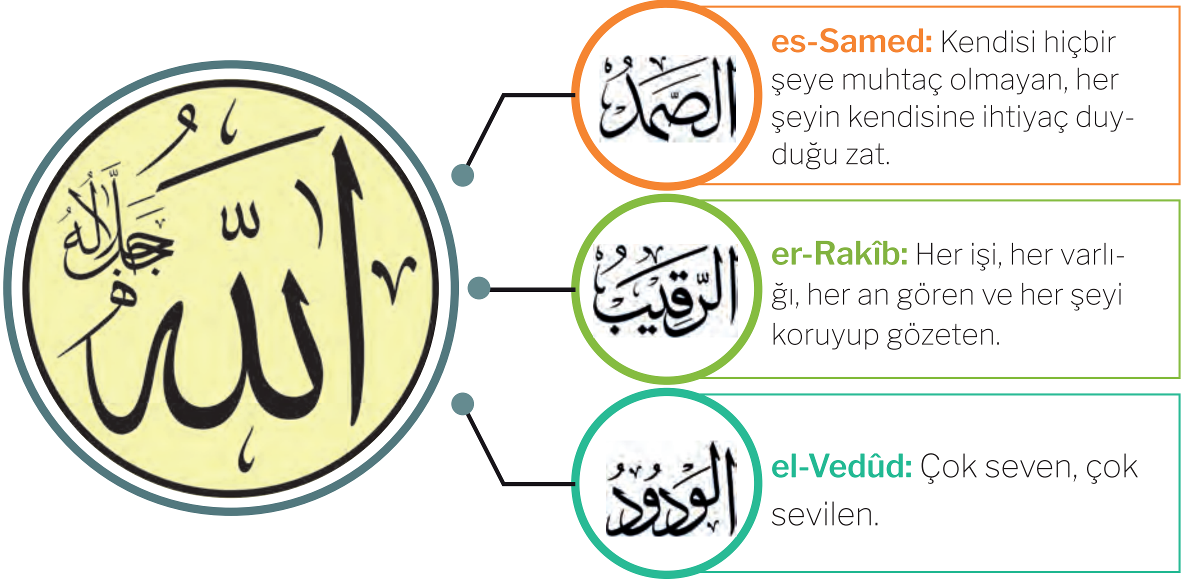
İbadetler bize öz denetim sağlayarak disiplinli olma bilinci kazandırır.

(bk. Hayati Hökelekli, "İbadet", TDV İslam Ansiklopedisi, C 19, s. 248-252.)

Vakitleri belirlenmiş ibadetler, Müslümanların hayatlarını düzenler.

5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Allah'ın (c.c.) sevmesi ve gözetmesi ifadesi sizce ne anlama gelir?

Esmâ-i Hüsnâ, Rabbimizin güzel isimlerine denir. Allah'ın (c.c.) güzel isimlerini öğrenmemiz bizim kulluğumuzu güzelleştirir. Böylece Rabbimizi daha iyi tanır ve öğrendiğimiz isimlerin gereğine göre davranırız.

es- Samed

Yüce Allah'ın isimlerinden olan es-Samed, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, herkesin ve her şeyin kendisine muhtaç olduğu zat anlamına gelir.[56] Samed, Kur'an'da İhlâs suresinde Allah'ın (c.c.) özellikleri anlatılırken şu şekilde geçmektedir: **"De ki: "O, Allah'tır, bir tektir. Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır, O hiçbir şeye muhtaç değildir.) O'ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir). Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir."**[57]

'es-Samed' hattı
(Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

56 bk. Bekir Topaloğlu, "Samed", TDV İslam Ansiklopedisi, C 36, s. 68.
57 İhlâs suresi, 1-4. ayetler.

Yüce Allah, var olmak ve varlığını devam ettirebilmek için başkalarına muhtaç değildir. Yaratılan varlıkların özelliklerinden olan yeme, içme, uyuma, yorulma ve dinlenme gibi ihtiyaçlar O'nun için düşünülemez. O, kusursuz, eksiksiz ve hatasızdır. İnsanlar ise ihtiyaç sahibi varlıklardır. Doğumdan ölüme kadar her konuda Yüce Allah'a ihtiyacımız vardır. İnsan olmamızdan dolayı birbirimize ve birçok şeye ihtiyaç duyarız. Fakat gerçek anlamda ihtiyaçlarımızı karşılayan Allah'tır (c.c.). Dua etmek, kulluğumuzu ve acizliğimizi bilmek Samed olan Allah'a (c.c.) yönelmemizi gerektirir. Bu nedenle bütün işlerimizde kendisine müracaat edeceğimiz en üst konumda Yüce Allah'ı görmeliyiz.

OKUYALIM

İhtiyacı olmayan
Bir Rabbim var bilirim
Âlem kime muhtaçtır
Sorsan es-Samed derim.

(Mustafa Yılmaz,
Esmâu'l-Hüsnâ, s. 68.)

er-Rakîb

Rakîb; her işi, her varlığı, her an gören, koruyup gözeten demektir.[58] Rakîb ismi Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah'ın gözeten ve koruyan olmasıyla ilgili olarak, Hz. İsa'nın (a.s.) kendisinden sonra ümmetinin tek gözetleyicisinin Allah (c.c.) olduğunu vurgulayan niyazında şöyle geçer: **"...beni vefat ettirdikten sonra onların halini bilip gören sadece sensin. Sen her şeye şahitsin."**[59]

'er-Rakîb' hattı (Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

Bütün âlemler Yüce Allah'ın gözetimi altındadır. Varlıkları tek tek görür, işitir ve merhametiyle onları korur. Bu O'na zor gelmez, gücü her şeye yeter. Kontrolü altında bulunan bütün varlıkların oluşumu, varlığını sürdürmeleri veya yok olup ortadan kalkmaları hususunda herhangi bir aksaklığın meydana gelmesi söz konusu değildir.

OKUYALIM

Her bir şeyi her zaman
Gözetler, takip eder
Kaçmaz O'ndan çöp saman
Er-Rakîb takip eder

(Mustafa Yılmaz,
Esmâu'l-Hüsnâ, s. 44.)

58 bk. Bekir Topaloğlu, "Rakîb", TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 431.
59 Mâide suresi, 117. ayet.

Allah (c.c.) kullarının bütün hallerini bilir. Allah'ın (c.c.) Rakîb ismini bilen kimse, davranışlarının sürekli bir biçimde gözetlendiğinin ve kaydedildiğinin bilinciyle hareket eder. Güzel veya çirkin tüm yaptıklarının sonuçlarıyla bir gün karşılaşacağını bilir. Bu bilinçle hareket eden kul, doğruluktan ayrılmamaya özen gösterir.

el-Vedûd

Vedûd; çok seven, çok sevilen demektir.[60] Bütün sevgilerin kaynağı Yüce Allah'tır. Sevgisi sonsuzdur. Bu sevgi sayesinde bütün varlıkları yaratan Allah (c.c.), onları yaşatır ve rızıklarını verir. Allah'ın (c.c.) kullarına duyduğu sevgi bir annenin yavrusuna duyduğu sevgiden çok daha fazladır.

İnsanların kalbine sevgi ve muhabbeti yerleştiren Allah'tır (c.c.). Birbirimize duyduğumuz sevgi O'nun eseridir. Aynı zamanda bu sevgisiyle kullarının kendisini tanımasına ve sevmesine vesile olur. Kulları hata yaparsa sevgiyle bağışlayan odur. Allah (c.c.), **"Çok mağfiret eden, pek sevendir."**[61]

Bizler de Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanmak için çalışmalıyız. O'nun sevgisine layık olabilmek için Yüce Allah'ın kalbimize yerleştirdiği sevgiyi çevremizdekilere göstermeliyiz. Doğaya, vatanımıza ve tüm yaratılmışlara sevgiyle yaklaşmalıyız. İbadetlerimizi güzelce yerine getirmeli ve salih ameller işlemeliyiz.

'el-Vedûd' hattı (Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

NOT EDELİM

"Allah bir insanı sevdiği zaman birinizin hastasını (soğuk) su içmekten koruduğu gibi onu dünyanın (kötülüklerinden) korur."

(Tirmizî, Tıb, 1.)

60 bk. Bekir Topaloğlu, "Vedûd", TDV İslam Ansiklopedisi, C 42, s. 598.
61 Burûc suresi, 14. ayet.

OKUYALIM

SALİH AMEL

Niyetlerim ihlas ile
Amellerim sünnet ile
İnan bana bir an bile
İbadetle övünmedim.

Namaz oruç hac ve zekât
Kastım Rabbe tam itaat
Şeytan çok uğraştı fakat
İbadeti terk etmedim.

Rabbimi ben zikreyledim
Âlemi hep fikreyledim
Dünya fani uyma dedim
Kur'an'ı terk eylemedim.

Okudum gündüz gece
Öğrendim hece hece
Önüme dağlar çıksa bile
Zor gelince vazgeçmedim.

Anne baba hakkını
Sıla-i rahim ile yakını
Fakir ve yetim hakkını
Unutup ihmal eylemedim.

Helal ile haramını
Ayırdım hep arasını
Unutmayıp Allah'ımı
Nefsime ben yenilmedim.

Mehmet Erdem Bektaş

(http://www.demokul.com)

Görsel 2.20

Görsel 2.21

Görsel 2.22

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Allah'a (c.c.) ibadet etmenin gayesi nedir? Açıklayınız.

....

....

2. Yüce Allah'ın insanlara bahşettiği en önemli nimetler nelerdir? Yazınız.

....

....

3. İbadetin kabul şartlarını yazarak kısaca açıklayınız.

....

....

4. Şekli, sayısı, zamanı ve miktarı Allah ve Resulü tarafından belirlenen ibadetler hangileridir? Yazınız.

....

....

5. Salih amel ne demektir? Örneklerle açıklayınız.

....

....

6. İbadetin bireysel ve toplumsal faydaları nelerdir? Örneklerle açıklayınız.

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1.

"Müminler o kimselerdir ki, Allah'ın adı anıldığında yürekleri titrer. Kendilerine Allah'ın ayetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır. Onlar yalnızca Rablerine güvenirler." (Enfâl suresi, 2. ayet.)	?
"Namazlarını özenle kılarlar, kendilerine verdiğimiz şeylerden bir kısmını Allah yolunda harcarlar." (Enfâl suresi, 3. ayet.)	
"Gerçek müminler işte onlardır. Rableri katında onlar için yüksek mevkiler, bağışlanma ve değerli rızık vardır." (Enfâl suresi, 4. ayet.)	

Yukarıdaki ayetlerin ortak noktasını sağdaki soru işaretinin bulunduğu alana yazmanız istenmektedir. Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu alana yazılmalıdır?

A) Müminlerin özellikleri
B) Müminlerin mükafatı
C) Namazın şartları
D) Müminlerin imanı

2.

İbadet, kainattaki bütün varlıkları insanın hizmetine veren Allah'a (c.c.) teşekkür etmenin bir yoludur. Çiçek çiçek dolaşarak bal yapan arılar, bin bir çeşit otları yiyerek süt veren inekler; yazın ayrı renk ve tatta yaz meyveleri, kışın ayrı güzellikte kış meyveleri yine Allah'ın (c.c.) insana bahşettiği nimetlerdendir.

Mustafa dedenin torunlarına anlattıklarına bakarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Kainattaki her varlığın bir yaratılış gayesi vardır.
B) İnsan ibadet ederek Allah'a (c.c.) teşekkür edebilir.
C) Allah (c.c.) insana sayısız nimetler bahşetmiştir.
D) İnsanın asıl gayesi dünya mutluluğu olmalıdır.

3. Sözlükte bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak, saflaştırmak anlamına gelir. Terim olarak ibadet ve iyilikleri riyadan ve çıkar kaygılarından arındırıp sadece Allah (c.c.) için yapmaktır. Ayrıca kişinin Allah'a (c.c.), kendisine ve çevresindekilere karşı samimi ve içten davranması olarak da tanımlanır.

Yukarıda tanımı verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) İbadet **B)** İhlas **C)** İman **D)** Niyet

4.

- Allah'ım! Beni yoktan var edip bana hayat bahşettin. Bunun için sana şükürler olsun.
- Allah'ım! Bana yazın ayrı renk ve tatta yaz meyveleri, kışın ayrı güzellikte kış meyveleri bahşettiğin için sana şükürler olsun.

Yukarıdaki gibi Allah'a (c.c.) şükreden birisi bu şükrünü hangi davranışlarla pekiştirmiş olmaz?

A) Vakit namazlarını kılarak
B) Ramazan orucunu tutarak
C) Kur'an-ı Kerim okuyarak
D) Mevsimine göre beslenerek

5. "Müminin durumu ne ilginçtir! Her hâli kendisi için hayırlıdır. Bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına sevinecek bir hâl geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı gelecek olursa ona da sabreder; onun için bu da hayır olur." (Müslim, Zühd, 64.)

Verilen hadise göre aşağıdaki yargılardan hangisine <u>ulaşılamaz</u>?
A) Mümin sevinçli halinde Yüce Allah'a şükreder.
B) Mümin üzüntülü olduğu zaman sabreder.
C) Bazı müminler sabretmekten kaçınır.
D) Müminin sevap kazanması için pek çok yol vardır.

6. "Sözlerin en güzeli olan Kur'an-ı Kerim'i okumak bir ibadet ve salih ameldir. Kur'an insana doğruyu, iyiyi ve güzel ahlaka uygun olanı bildirerek doğru yolu gösterir. İnsana dünya hayatı hakkında ilkeler sunar ve ahiret hayatını tanıtır."
Yukarıdaki metne göre aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Kur'an okumak ibadettir.
B) Kur'an insana doğru yolu gösterir.
C) Kur'an insana dünya hayatı hakkında ilkeler sunar.
D) Kur'an insanlık tarihi hakkında ayrıntılı bilgi verir.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen uygun kelimelerle doldurunuz.

(Helal, sünnet, şari', huzur, gösteriş, salih amel)

1. Bütün ibadetlerimi Allah (c.c.) için yaparım, ... olsun diye yapmam.
2. .... sözlükte yol, âdet, hâl, tavır, davranış anlamlarına gelir.
3. İbadetin şekli, sayısı, zamanı ve miktarı .... (Allah (c.c.) ve Resulü) tarafından belirlenmiştir.
4. Dinimiz helalle haramı ayırmış ve alın teri ile elde edilen .... kazancı mübarek saymıştır.
5. Bilin ki, kalpler ancak Allah'ın (c.c.) zikriyle .... bulur.

D. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. (......) Yüce Allah'ın isimlerinden olan Samed, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan anlamına gelir.
2. (......) Rakîb, her işi, her varlığı, her an gören, koruyup gözeten demektir.
3. (......) Vedûd çok seven, çok sevilen demektir.
4. (......) İbadetlerde aslolan ihlas ve samimiyettir.
5. (......) İnsanlar yeni şartlara göre ibadet uydurabilirler.

E. Bulmacayı çözünüz

Aşağıdaki bulmacada her simge, altındaki harfi temsil etmektedir. Buna göre verilen ipuçlarının kullanarak bulmaca içinde gizlenmiş olan ayet mealini bulunuz.

⟲	↳	⥄	⥄	▯	↺		↳	⇆	↳	↶	⇅	^	▯
R		B											İ
⇅	↺	⟲	⇅	^	^	▯	⇲	⇇	⇅	⟲			
	M							H					
⌤	⇅	⥆	⇆	⇅		⇫	⇅	⟲	▯	⤿	⇆	⇅	
		C				Y							
⇫	⬇	⇦	↶	⇅	⟲	▯	⤿	▯	⇦	▯			
	Ü			E									
⤺	⤿	↳		⇆	⤺	⇤	⟲	⌥	↶	^	⌥	⤿	
		A				Ğ		U					
⇆	▯	⤿	▯		⇫	↳	↶	⤿	⇉	⇦			
D							L			Z			
↳	↶	↶	↳	⇇	↳		⇇	↳	⌤				
									S				
⇊	⇉	↶	↳	⟲	↳	⇊		⤺	⤿	↳			
K	I							O					
▯	⥄	↳	⇆	⇅	^		⇅	⇆	▯	⤿	⇲		
					T					N	.		

3. ÜNİTE

MÜMİNLERİN ÖZELLİKLERİ

Görsel 3.1

Ünitemize Hazırlanalım

1. Mümin, doğruluk, israf, cimrilik kavramlarının anlamlarını sözlükten araştırınız.
2. Bakara suresi 285; Tevbe suresi 71; Enfal suresi 2. ayetleri Kur'an-ı Kerim mealinden bulunuz ve defterinize yazınız.
3. Bir Müslümanın taşıması gereken özellikleri aile büyüklerine sorunuz.
4. İsraf ve cimrilikle ilgili atasözleri araştırınız.
5. Tarihimizdeki yardımlaşma kurumlarını araştırarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Müminlerin Özü ve Sözü Doğrudur

Kişinin doğru sözlü olmasının yaşantısına katkıları nelerdir?

Doğruluk kişinin söz ve davranışlarında hakka uygun hareket etmesidir. İnanan insan imanının gereği olarak, söz ve davranışlarında doğruluğu esas alır. Yalan, hile, aldatma gibi doğruluğa aykırı tutum ve davranışlardan uzak durur. Mümin bu konuda Allah'ın (c.c.) emirlerine uyarak ve Hz. Peygamberi örnek alarak hayatını düzenler. Yüce Allah Kuran'da **"... Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!..."**[1] buyurarak müminlere doğruluğu esas alan bir hayat yaşamalarını emretmiştir. Başka bir ayette de doğru sözlü olmanın önemiyle ilgili şöyle buyrulmuştur: **"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır."**[2] Peygamber Efendimiz bu konuda *"Allah'a inandım de, sonra dosdoğru ol!"*[3] buyurarak doğrulukla imanı bir arada zikretmiş ve böylece doğruluğun önemini vurgulamıştır.

Müminin özü ve sözüyle doğru olması gerekir. Zira doğruluk müminleri başka iyilik ve güzelliklere de yönlendiren bir değerdir. Bu konuyu Hz. Peygamber şöyle dile getirmiştir: *"Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında 'doğru/sıddîk' olarak yazılır. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında 'yalancı/kezzâb' olarak yazılır."*[4]

Görsel 3.2 *Kur'an-ı Kerim müminlere doğrulukla ilgili öğütler verir.*

---

1 Hud suresi, 112. ayet.
2 Ahzâb suresi, 70-71. ayetler.
3 Müslim, Îmân, 62.
4 Müslim, Birr, 105.

OKUYALIM

Yalancılar ümmetim değildir dedi, bilin Muhammed.
Yalancılar kavmine ümmet demez Muhammed.
Doğru giden kuluna, Hakk'ın yolunu arayana,
Doğru yürüyen kullara ümmet diyecek Muhammed.

(Hoca Ahmed Yesevi, Hikmetler, s. 107.)

Müminler söz ve davranışlarında inançları gereği dürüst olmalıdırlar. Bu durumu Hz. Peygamber şu sözleriyle vurgulamıştır: *"Bir konuda sana güvendiği halde kardeşine yalan söylemen ne kadar büyük bir ihanettir."*[5] Allah'a (c.c.) *içtenlikle inanan insan* Rabbine, peygamberine ve mümin kardeşlerine karşı dürüst olur. Peygamberimiz bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Bir kişinin kalbinde aynı anda iman ile küfür, doğruluk ile yalancılık, hıyanet ile emanet bir arada bulunmaz"*[6]

KONUŞALIM

Hz. Peygamber bir gün Safâ tepesine çıkarak, bütün Kureyş kabilelerine seslendi. Bunun üzerine herkes toplandı. Toplandıklarında Hz. Peygamber, onlara şöyle bir konuşma yaptı: "Ey Kureyş! Haydi, bana fikrinizi söyleyin! Ben size, 'Şu vadide birtakım düşman süvarileri vardır, sizin üzerinize baskın yapmak istiyorlar!' diye haber versem bana inanır mısınız?" Topluluğun cevabı; "Evet inanırız. Biz senden sadece doğruluk gördük." şeklinde oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber; "O hâlde ben size şiddetli bir azabın önünde (onu haber veren) bir uyarıcıyım." diye seslendi.

(bk. Buhârî, Tefsir (Şuarâ), 2.)

Yukarıdaki hadise göre Hz. Peygamber'in, yaşadığı toplum içindeki konumunu doğruluğun önemi açısından arkadaşlarınızla konuşunuz.

5 Ebû Dâvud, Edeb, 71.
6 Ahmed b. Hanbel, II, 349.

Mümin, Allah'a (c.c.) imanının gereği olarak inancını davranışlarına yansıtır. Özünde ve sözünde doğruluğu esas alan mümin, toplumda güvenilirliği ile ön plana çıkar. Yalan, aldatma, hile gibi doğruluğa aykırı davranışlar insanların birbirlerine olan güvenini ortadan kaldırır. Sevgili Peygamberimiz *"Ben (her hâl ve şartta) sadece hakikati söylerim."*[7] buyurarak gerçeğe bağlılığın önemini vurgulamıştır. Hz. Peygamber müminlerin yalan söylemesini kesin bir dille yasaklamış ve yalan söyleyenin de hemen tövbe etmesini istemiştir.[8] Yalan söylemenin münafıklık alameti olduğunu vurgulamıştır.

Peygamberimiz şaka yaparken bile yalan söylenemeyeceğini şöyle dile getirmiştir: *"Yalancılıktan kaçının. Çünkü ister ciddi olsun isterse şaka yollu olsun yalan söylemek Müslümana yakışmaz."*[9] Bizler de bu örneklerden hareketle hayatımızı doğru ve güvenilir bir insan olarak yaşamaya gayret ederiz.

DOLDURALIM

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri müminlerin doğru ve güvenilir olması ilkesini göz önünde tutarak doldurunuz.

Ailemde doğru sözlü olmam gerekir çünkü ....

....

....

Okulda doğru sözlü olmam gerekir çünkü ....

....

....

Sokakta doğru sözlü olmam gerekir çünkü ....

....

....

Arkadaşlarıma karşı doğru sözlü olmam gerekir çünkü ....

....

....

7 Tirmizî, Birr, 57.
8 bk. Tirmizî, Birr, 46.
9 İbn Mâce, Sünnet, 7.

OKUYALIM

Ahi kelime olarak "kardeşim" anlamına gelir. Ahilik, XIII. yüzyıldan XIX. yüzyılın başına kadar Anadolu'daki esnaf ve sanatkâr birliklerine verilen bir addır. Ahilik teşkilatı Anadolu şehir, kasaba ve hatta köylerindeki esnaf ve sanatkârların eleman yetiştirme, işleyiş ve kontrollerini düzenleyen bir kurumdur. Tarihimizde ahilik teşkilatı hem ticari işleri düzenlemiş hem de alışverişin dosdoğru yapılmasında kurallarıyla önemli bir hizmet vermiştir.

(bk. Ziya Kazıcı, "Âhîlik", TDV İslam Ansiklopedisi, C I, s. 540.)

Görsel 3.3 İstanbul Kapalı Çarşı

AHİ DUASI

Ya Rabbi! Cümlemizi darlıktan, bereketsizlikten, aldanmaktan ve aldatmaktan, hak yemekten, kul hakkına girmekten muhafaza eyle! Bizleri açlık, yokluk, kıtlık, kuraklık, yerden ve gökten musibetlerden koru! Kanaat etmeyi, gönlü zengin, gözü tok olabilmeyi, hayırda yarışmayı, veren el olmayı nasip eyle! Rızkımız gökte ise yere indir, yer altındaysa yeryüzüne çıkar, uzakta ise yakınlaştır, zorsa kolaylaştır. Rızkımızı temiz ve helal eyle Allah'ım!

Ey Allah'ım! Esnafımızı alırken satanı gözeten, satarken alanı gözeten, eksik ölçüp, yanlış tartmayan, doğru ve güvenilir kimselerden eyle! İsraftan, cimrilikten, azgınlıktan, korkaklıktan, acizlikten, tembellikten, ahlaksızlıktan, haddi aşmaktan sana sığınırız Ya Rabbi! Bizleri nefsine uyarak kötülük işleyenlerden eyleme, kesada uğratma! Ey kâinata yön veren Yüce Rabbimiz! Milletimizi ve vatanımızı her türlü afet ve musibetten koru. Devletimize ve milletimize birlik, dirlik ve düzen bahşeyle! Hastalara şifa, dertlilere deva, borçlulara eda nasip eyle Ya Rabbi!

(Meslek Ahlakı ve Ahîlik, s. 17.)

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki şiire göre doğru insanın özellikleri nelerdir? Yorumlayınız

NEDİR DOĞRULUK?
Bana doğruluğu anlat, hangi şey doğrudur;
İnsan gününü onunla nasıl aydınlatır?

Hangi yola doğruluk derler;
Bu doğruluğun aslı nedir?

Hükümdar dedi ki: Bak kimin düşündüğü
Ve söylediği bir olursa, işte doğru insan odur.

Onun içi dışı gibi, dışı da içi gibidir;
Doğru ve dürüst kişi böyle olur.

Kişi gönlünü çıkarıp avucuna koyarak,
başkalarının önünde mahcup olmadan dolaşabilmeli.

(Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig, s.229-231.)

2. Müminler Namazlarına Özen Gösterirler

Namaz kılarken nelere dikkat edersiniz?

Allah (c.c.) insanları kendisine kulluk etmeleri için yaratmıştır. İslam dininde Allah'a (c.c.) kulluğun en önemli göstergelerinden biri namazdır. Müminler namazla hem Yüce Allah'a kulluk görevini yerine getirirler hem de kendilerini huzurlu hissederler. Müminler günde beş kez Allah'a (c.c.) yönelir, verdiği nimetler için O'na şükreder ve her türlü yardımı da yalnız O'ndan beklerler.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamber Efendimiz namaz ibadetini verilen nimetlere şükretme vesilesi olarak görmüş ve namazlarını özenle eda etmiştir. Hz. Peygamber bazı geceler ayakları şişinceye kadar namaz kılmıştır. Niçin böyle yaptığı sorulduğunda "Şükreden bir kul olmayayım mı?" diye cevap vermiştir.

(bk. Buhârî, Teheccüd, 6.)

Namaz bütün peygamberlerin hayatları boyunca yerine getirdikleri bir ibadettir. Kur'an'da bu husus birçok ayette vurgulanmıştır.[10] Allah (c.c.) inananlardan güçlüklere karşı namaz ve sabırla kendisinden yardım dilemeleri gerektiğini şu şekilde bildirmiştir: **"Ey inananlar sabır ve namaz ile yardım isteyin..."**[11]

Namaz inananların zorluklara karşı sabrını artırdığı gibi dinimizin de temel şartlarından biridir. Peygamberimiz namazı dinin direği olarak tanımlamıştır.[12] Namaz, müminlerin Yüce Allah'ın huzuruna çıkarak içtenlikle konuşmasıdır. Bu konuyu Sevgili Peygamberimiz şöyle vurgulamıştır: *"Muhakkak ki sizden biri namaz kılarken (aslında) Rabbiyle konuşmaktadır..."*[13]

Görsel 3.4 *Müminler namazlarına önem verirler.*

Kur'an'da müminlerin özellikleri sıralanırken onların namazlarına devam ettikleri vurgulanır.[14] Namazı devamlı ve özenli kılmak inanan insanın vazgeçilmez bir özelliğidir. Sevgili Peygamberimiz de tüm hayatı boyunca namazlarına özen göstererek müminlere bu konuda da örnek olmuştur. O, *"Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de öyle namaz kılın."*[15] buyurarak Müslümanlara namazın nasıl kılınması gerektiğini öğretmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de iman edip namaz kılanların ecri şöyle vurgulanmıştır: **"İman edip iyi işler yapan, namaz kılan ve zekât verenler var ya onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler."**[16] Peygamber Efendimiz de *"Namaz cennetin anahtarıdır."*[17] buyurarak namazın önemini ifade etmiştir.

Allah Resulü namaz kılarken bazı konulara dikkat etmemizi istemiştir. Bu hususların başında huşû gelir. Huşû; Allah'a (c.c.) duyulan saygının bir gereği olarak başta namaz olmak üzere ibadetlerin yerine getirilmesi sırasında kulun sükûnet ve vakar içinde bulunmasıdır.[18] Kur'an-ı Kerim'de **"Onlar namazda huşû içindedirler."**[19] buyrularak inananların

10 bk. Bakara suresi, 83. ayet; Yûnus suresi, 87. ayet; Hûd suresi, 87. ayet; İbrahim suresi, 37. ayet.
11 Bakara suresi, 153. ayet.
12 bk.Tirmizî, "Îman", 8.
13 Buhârî, Salât, 36.
14 bk. Meâric suresi, 23. ayet; Mü'minûn, suresi, 9. ayet.
15 Buhârî, Ezân, 18.
16 Bakara suresi, 277. ayet.
17 Tirmizî, Tahâret, 1.
18 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 146.
19 Mü'minûn, suresi, 2. ayet.

namazlarında Allah'a (c.c.) karşı derin bir saygı içerisinde olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Hz. Peygamber de namazda huşuyu olumsuz etkileyen davranışlar konusunda Müslümanları uyarmıştır. O, namazda etrafla ilgilenmenin,[20] namazda dikkati dağıtan şeylerle uğraşmanın,[21] sofra hazırken aç karnına namaza durmanın,[22] uykulu durumda[23] ve tuvalet ihtiyacı varken[24] namaz kılmanın uygun olmadığını ifade etmiştir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamber Efendimiz nafile namazlar içerisinde en çok sabah namazının sünnetine önem vermiştir. O, sabah namazının sünneti hakkında şöyle buyurmuştur: "Bunlar gerçekten benim için bütün dünyadan daha sevimlidir."

(bk. Buhârî, Teheccüd, 27.)

Peygamber Efendimiz, namaz esnasında uzun uzun secdeler yapardı.

(bk. Buhârî, Teheccüd, 3.)

Secdeler arasında da bazı zamanlar dilinden şu dua dökülürdü: "Rabbim bana mağfiret et, bana rahmet et, beni yücelt, bana rızık ver ve beni hidayet üzere eyle."

(bk. Ahmed b. Hanbel, I, 316.)

Gözleri uykudan kapanır ya da rahatsız olursa namaz kılmazdı.

(bk. Ahmed b. Hanbel, VI, 109.)

Efendimiz bir mescide girdiği zaman, mescidi selâmlama anlamında iki rekât "tahiyyetü'l-mescid" namazı kılardı.

(bk. Buhârî, Salât, 60.)

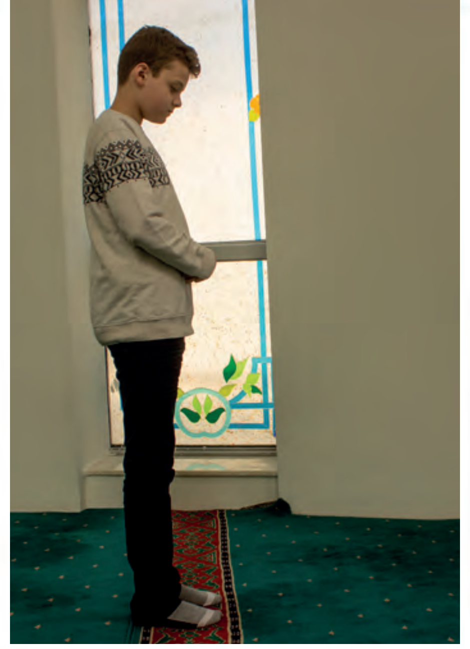
Peygamber Efendimiz sevinçli bir haber aldığında veya bir nimet elde ettiğinde Rabbine şükür için iki rekât namaz kılardı.

(bk. İbn Mâce İkâmetü's-salavât, 192.)

Namaz müminler için günahtan arınma vesilesidir. Bu konuda Sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *"Birinizin kapısının önünden bir nehir geçse ve onda her gün beş defa yıkansa, o kimsenin kirinden bir şey bırakır mı, ne dersiniz?* Sahâbîler, "Onun kirinden hiçbir şey bırakmaz." dediklerinde Peygamber Efendimiz: *"İşte beş vakit namaz da böyledir! Allah onlarla günahları yok eder."*[25]

20 bk. Müslim, Salât, 117.
21 bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 150.
22 bk. Müslim, Mesâcid, 64.
23 bk. Buhârî, Vudû', 53.
24 bk. Ebû Dâvud, Tahâret, 43.
25 Buhârî, Mevâkîtü's-salât, 6.

Tüm ibadetlerin özü Allah'a itaat ve O'nu zikretmektir. Namaz ibadetinin de her anında Yüce Allah anılmaktadır. Mümin namazını samimiyetle kıldığında her türlü kötü iş ve davranıştan uzaklaşır. Namazını dosdoğru kılanların durumu Ankebût suresi 45. ayette şöyle vurgulanmaktadır: **"(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak elbette en büyük ibadettir..."**

Görsel 3.5 *Mümin namazda Rabbinin huzurunda olduğunu unutmamalıdır.*

Allah Resulü namazda dikkat edilmesi gereken hususları şöyle vurgulamıştır: *"Bu namazda insan kelâmı konuşulmaz. Namaz ancak tesbih, tekbir ve Kur'an okumaktır."*[26] Bu nedenle müminlerin namazda Allah'a (c.c.) kulluk etmeye yönelmeleri ve buna engel teşkil eden her türlü davranıştan uzak durmaları gerekir. Müslümanlar **"... Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın."**[27] ayetine uygun olarak sadece Yüce Allah'a ibadet etmeye odaklanmalıdırlar.

Hz. Peygamber, namazı cemaatle kılmanın daha çok sevap kazandıracağını bildirmiştir.[28] Onun bu teşvikine uyan sahabe de cemaatle namaz kılmaya büyük önem vermiştir. Cemaatle namaz kılmanın en önemli yönlerinden biri hep birlikte saf tutmaktır. Müminlerin saftaki duruşları onların birlik ve bütünlüğünü temsil eder. Sevgili Peygamberimiz müminlerin cemaatle namazlarında saflarını düzgün tutmalarını önemsemiş ve bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: *"Düzgün durun, karışık durmayın ki kalpleriniz de karmakarışık olmasın!... "*[29]

Dinin direği olan namaz konusunda bizler de çok dikkatli olmalıyız. Peygamberimizin ve ashabın namaza gösterdiği hassasiyeti örnek alıp, cemaatle, devamlı bir şekilde ve huşû içerisinde namaz kılmaya gayret etmeliyiz.

KONUŞALIM

"Namazına durduğun zaman veda edenin namazı gibi namaz kıl. Özür dilemeni gerektiren bir sözü konuşma ve insanların ellerindeki (dünyalık) şeylerden ümidini kesmeye azimli ve kararlı ol."

(İbn Mâce, Zühd, 15.)

Hz. Peygamber bu tavsiyeleri ile neyi vurgulamak istemiş olabilir. Arkadaşlarınızla konuşunuz.

26 Müslim, Mesâcid, 33.
27 Bakara suresi, 238. ayet.
28 bk. Ebû Dâvud, Salât, 47.
29 Müslim, Salât, 122.

YAZALIM

Müminlerin namazlarında dikkat etmeleri gereken hususları maddeler halinde yazınız.

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

3. Müminler İyiliği Emreder, Kötülüğü Engellerler

Bir haksızlık gördüğünüzde ne yaparsınız?

Müminin en temel vasfı Allah'a olan sarsılmaz inancıdır. Müslüman, Allah'ın (c.c.) emrettiği şekilde yaşamayı kendine ilke edinir. Bunun için de Kur'an ve sünnette emredildiği gibi güzel ahlaka uygun bir şekilde yaşamaya çalışır. Müminin bu çabasının içinde iyiliği emretmek ve kötülüğü engellemek (emri bil maruf ve nehyi anil münker) önemli bir yer tutar.

Görsel 3.6 *Müminlerin Kur'an'da zikredilen özelliklerinden biri de iyiliği emredip kötülüğe engel olmaktır.*

İyilik (maruf) Yüce Allah'ın emirlerine uygun şekilde davranmak, kötülük (münker) ise bu emirlere uygun olmayan davranışlarda bulunmaktır. Kur'an-ı Kerim'de müminlerin özellikleri sıralanırken onların iyiliği emredip kötülüğe de engel oldukları şöyle dile getirilmiştir:

- **"Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resulüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir..."**[30]

30 Tevbe suresi, 71. ayet.

Peygamberimiz müminlerin iyiliği teşvik edip kötülüğe engel olmaları gerektiğini dile getirmiş ve davranışlarıyla da bu konuda örnek olmuştur. O, her Müslüman'ın gücü nispetinde iyiliği emredip kötülükten alıkoyması gerektiğini şu şekilde vurgulamıştır: *"Kim kötü ve çirkin bir iş görürse onu eliyle düzeltsin; eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin, buna da gücü yetmezse kalben karşı koysun. Bu da imanın asgarî gereğidir."* [31]

Sevgili Peygamberimiz daima iyiliği emredip kötülükten kaçınma bilinciyle yaşamıştır. Anne babaya,[32] komşulara,[33] tüm insanlara,[34] hayvanlara,[35] bitkilere,[36] kısacası yaratılan her varlığa iyilik yapmayı emretmiştir. *"...İyiliği emredip kötülükten sakındırmayan bizden değildir."* [37] buyurarak bu konudaki hassasiyetini dile getirmiştir.

Kur'an- ı Kerim'de iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın toplumsal bir görev olduğu şöyle vurgulanmıştır: "**Sizden, hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir**."[38] Buna göre müminler çevrelerinde meydana gelen kötülüklere, haksızlıklara ve zulümlere duyarsız kalamaz. Mümin kötülüğü engellemeye gücünün yetmediği durumlarda yetkili kişilerden yardım istemelidir. Zira bazı durumlarda hakkın bireysel olarak aranması daha kötü sonuçlara sebep olabilir.

TARTIŞALIM

İyiliği emreden/teşvik eden ve kötülükten meneden/sakındıran kişi, toplumda "iyi" olarak kabul edilen, çevresine "güven" veren, saygın bir insan olmalıdır. Toplum tarafından benimsenmeyen bir kişinin başkalarına etki edebilmesi mümkün değildir. Başkasına iyilikleri telkin edip kötülüklerden uzaklaşmasını öğütleyen kişi, öncelikle özeleştiri yapmalı, kendisinde bu söylediklerine muhalif bir özellik olup olmadığını gözden geçirmeli, başkalarından önce kendini düzeltmelidir.

(Hadislerle İslam, TİB Yayınları, C 4, s. 466.)

Yukarıdaki paragrafa göre iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın üzerimize yüklediği sorumluluklar nelerdir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

---

31 Müslim, İmân, 78.
32 bk. Müslim, İmân, 139.
33 bk. Müslim, İmân, 77.
34 bk. Buhârî, İmân, 4.
35 bk. Buhârî, Müsâkât, 9.
36 bk. Abdürrezzâk, Musannef, V/220.
37 Tirmizî, Birr, 15.
38 Âl-i İmrân suresi, 104. ayet.

Müminler iyiliği tavsiye edip kötülükten uzaklaştırma görevini yerine getirirken müjdeleyici ve kolaylaştırıcı olmalı, nefret ettirici ve zorlaştırıcı olmamalıdır.[39] İnsanlara karşı tatlı dilli ve merhametli bir üslupla yaklaşmalıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de bu husus şöyle vurgulanmıştır: **"...Sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi."**[40] Bu sebeple Hz. Peygamber, İslam'ı tebliğ için görevlendirdiği bir sahabiye kolaylaştırıcı ve müjdeleyici olmasını öğütlemiştir.[41]

4. Müminler Yoksulun Hakkını Gözetirler

Sizce Yüce Allah niçin zenginlere fakirleri gözetme sorumluluğu yüklemiştir?

Yüce Allah **"Müminler ancak kardeştir..."**[42] ayetiyle tüm Müslümanları kardeş ilan etmiştir. Kardeşlerin de birbirleri üzerinde hakları vardır. Bu konuda Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"...Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz, onu küçük görmez..."*[43] Bu nedenle çevresindeki kardeşlerinin ihtiyaç ve sıkıntılarına karşı duyarsız kalmamak her Müslüman için dinî ve ahlaki bir sorumluluktur.

Ayet ve hadislerde Müslümanın Müslüman üzerindeki haklarından çokça bahsedilmektedir.[44] Bu haklardan biri de yoksulun zenginler üzerindeki hakkıdır. Yüce dinimiz helal yollardan çalışarak mal edinmeyi herkes için bir hak olarak kabul etmiştir.[45] Kur'an-ı Kerim'de, malların bir imtihan vesilesi olduğu bildirilmiştir.[46] Yüce Allah, bu bilinçle çalışıp kazanan bir Müslümanın Rabbine şöyle dua etmesini öğütlemektedir: **"De ki: 'Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın...'"**[47] Mülkü dilediğine veren, dilediğinden de alan Rabbimiz, zenginlerin mallarında yoksulların da hakkı olduğunu şu ayette vurgulamaktadır: **"Mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır."**[48] Her şeyin tek yaratıcısı ve sahibi olan Rabbimiz bu uyarısıyla hem mallarımızın bir imtihan vesilesi olduğunu hatırlatmakta hem de toplumdaki huzur ve dengenin sağlanması için biz Müslümanlara yol göstermektedir.

Sahip olunan mallarda yoksulun da hakkı bulunduğuna inanmak ve bu hakkı gözetmek müminlerde bulunması gereken özelliklerdendir. Müslümanlar bollukta ve darlıkta mallarını Allah (c.c.) yolunda harcamaya gayret ederler. Yoksulları hor görmezler ve isteyene az da olsa sadaka verirler. Kur'an-ı Kerim'deki **"El açıp isteyeni de sakın boş çevirme!"**[49] ayetini kendilerine ilke edinirler. Yüce Allah'ın yazıklar olsun diyerek kınadığı, yoksula yedirmeyi özendirmeyen ve hayra engel olan[50] kimselerden olmamaya çalışırlar.

---

39 bk. Müslim, Cihâd ve Siyer, 7.
40 Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.
41 bk. Müslim, Cihâd ve Siyer, 6.
42 Hucurât suresi, 10. ayet.
43 Müslim, Birr, 32.
44 bk. Zâriyât suresi, 19. ayet; Buhârî, Savm, 54; Müslim, Selâm, 5.
45 bk. Buhârî, İlim, 9.
46 bk. Enfâl suresi, 28. ayet.
47 Âl-i İmrân suresi, 26. ayet.
48 Zâriyât suresi, 19. ayet.
49 Duhâ suresi, 10. ayet.
50 bk. Mâûn suresi, 1-7. ayetler.

DEĞERLENDİRELİM

Zekât, infak ve sadaka; İslam'da yoksulun hakkının gözetilmesiyle ilgili üç önemli kavramdır.

Zekât: *İslam'ın beş şartından biridir. Dinen zengin sayılan Müslümanların yılda bir kez mallarının belli miktarını ihtiyaç sahiplerine vermeleridir. Zekât, akıllı, ergenlik çağına girmiş zengin Müslümanların mutlaka yerine getirmesi gereken farz bir ibadettir.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 398.)

İnfak: *Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için Müslümanın sahip olduğu mallardan Yüce Allah'ın emrettiği yerlere harcama yapması, bağışta bulunmasıdır. Fakir ya da zengin her Müslüman gücü yettiğince kendisinden daha zor durumdaki kardeşlerine infakta bulunmalıdır.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 169.)

Sadaka: *Müslümanın Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanmak amacıyla yaptığı hayırlı işlerin tamamı için kullanılır. Sadaka çok geniş bir kavramdır. Sadece malla yerine getirilmez. Yeri geldiğinde bir güler yüz ya da bir güzel söz de sadaka olarak nitelendirilir.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 315.)

Zekât, infak ve sadaka kavramlarının ortak yönlerini düşünerek bu kavramların toplum huzuru ve refahı açısından önemini arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Bizler de müminler olarak kardeşlik bilinciyle hareket etmeliyiz. Başta akrabalarımız ve komşularımız olmak üzere dünyanın neresinde olursa olsun bütün Müslümanlarla aramızda bir kardeşlik bağı olduğunu unutmamalıyız. Daima kardeşlerimiz için neler yapabiliriz diye düşünmeliyiz. Elimizden ne gelir ki dememeliyiz. Kızılay gibi yardım kuruluşlarımız aracılığıyla dünyanın dört bir tarafından yetim kardeşlerimize sahip çıktığımız gibi başka iyilik çalışmalarımızda da en önde olmaya gayret etmeliyiz. Allah'ın (c.c.) sevgisini ve rızasını ancak sahip olduklarımızdan fedakârlıkta bulunarak kazanabileceğimizi aklımızdan çıkarmamalıyız.

Görsel 3.7 *İyilik kampanyaları yardımlaşma bilincini artırır.*

5. Müminler İsraftan ve Cimrilikten Kaçınırlar

İsraf ve cimrilik denince aklınıza neler gelir?

Rabbimiz, biz müminlere bazı davranışları yapmamızı bazı davranışlardan da kaçınmamızı emretmiştir. İsraf ve cimrilik kaçınmamız gereken davranışlardandır. İsraf, insanın herhangi bir işte aşırı gitmesi, sözünü, gücünü, zamanını, malını ve mülkünü boş yere harcaması, bunları yerli yerinde kullanmaması, saçıp savurması, ölçülü hareket etmemesidir. Dilimizde israf, savurganlık olarak da adlandırılmaktadır. İsraf eden kişiye müsrif denir.

Kur'an-ı Kerim'de, **"...Yiyiniz, içiniz; fakat israf etmeyiniz. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."**[51] buyrularak savurganlıktan kaçınmamız istenmiştir. Müsrif olmak Rabbimizin sevgisinden mahrumiyeti de beraberinde getirir. Sevgili Peygamberimiz elimizdeki imkânları kullanırken boş yere ve gereksizce harcamamamız gerektiğini, *"Irmak veya deniz kenarında abdest alsanız bile suyu israf etmeyiniz."*[52] şeklinde dile getirmiştir. Elimizdeki imkânlar geniş olabilir, çok şeye sahip olabiliriz. Bu durum bize savurganlık yapma hakkını vermez. Müslüman olarak her işimizde olduğu gibi harcamalarımızda da ölçülü ve dengeli olmalıyız.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından Ocak 2017'de açıklanan bilgilere göre;

"Kişi başı ekmek israfı günlük 20 gr'dır. Bu miktar az gibi gözükse de ülke nüfusu göz önünde bulundurulduğunda israfın yıllık ekonomik boyutu, ekmeğin 2,80 TL olan kg birim fiyatından hareketle 1,5 milyar TL'dir.

Bir yılda israf edilen ekmeğin parasal karşılığı ile: 104 bin aile (5 kişilik) bir yıl boyunca yoksulluk sınırında geçinebilmekte, 162 bin asgari ücretli kişi bir yıl boyunca geçinebilmekte, 460 bin üniversite öğrencisine 12 ay boyunca aylık 280 TL burs verilebilmektedir.

Bu parayla 100 yataklı 80 hastane, yıllık 500 bin yolcu kapasiteli 18 havaalanı, 16 derslikli 500 okul, 300 öğrenci kapasiteli 250 yurt, 500 kilometrelik bölünmüş yol gibi hizmetlerden herhangi biri yapılabilmektedir.

Ayrıca, 1 günde israf edilen 6 milyon adet ekmek, 4,7 milyon kişinin 1 günlük ekmek ihtiyacını karşılamaktadır.

Bir yılda israf edilen 2,1 milyar adet ekmek, ülkenin 23 günlük ekmek ihtiyacı kadardır."

(http://www.bik.gov.tr/214-milyar-lira-israf-yuzunden-cope-gidiyor/)

51 A'râf suresi, 31. ayet.
52 İbn Mâce, Tahâret, 48.

Savurganlık, İslam'ın emrettiği zekât, sadaka ve infak ile oluşması hedeflenen sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı ortadan kaldırır. Sınırsız harcama isteği, lüks ve aşırı tüketim alışkanlığı da israfın sebeplerindendir. Yiyecek, içecek, elbise ve sahip olunan her türlü imkânı savurganlığa sebep olacak şekilde kullanmak dinimize göre yanlıştır.

Görsel 3.8 *Ekmek, israf edilmemesi gereken çok önemli bir nimettir.*

İsraf sadece mal ve paranın boşa harcanması değildir. Aynı zamanda Allah'ın (c.c.) insana verdiği bütün nimetlerin faydasızca harcanması ve kullanılması da israftır. Peygamberimiz, *"Sağlık ve boş vakit, halkın çoğunun aldanıp değerlendiremediği iki nimettir."*[53] buyurarak sağlığın korunmasının ve zamanın iyi değerlendirilmesinin önemini vurgulamıştır. Sağlığı bozacak şekilde davranmak ve zamanı boşa harcamak israfın bir başka çeşididir.

Bir Müslüman için helal kazanç elde etmek ve kazancını ölçülü harcamak hayatın iki önemli prensibidir. Bunlardan biri eksik olursa hayatın dengesi bozulur, ailede ve toplumda huzursuzluk meydana gelir. Dolayısıyla Allah'ın (c.c.) verdiği nimetlerin kıymetinin bilinmesi, yerinde ve ihtiyaca göre harcanması ahlaki görevlerimiz arasındadır.

Müminlerin sakınması gereken davranışlardan biri de cimriliktir. Cimrilik, kişiyi mal edinme hırsıyla harcamada bulunmaktan ve yardım etmekten alıkoyan bencillik duygusudur. Daha geniş anlamda ise sadece kendini düşünerek her türlü iyilik ve cömertlikten kaçınmak da cimrilik olarak değerlendirilir.[54] Cimrilik eden kişiye cimri ya da pinti denir.

İnsanın yaratılışından gelen bazı eğilimleri vardır. Bunların bir kısmı iyi bir kısmı da kötüdür. Yapısında bulunan güzel duyguları geliştirip hayata geçirmek ve kötü eğilimleri de dizginleyip terbiye etmek insanın asli görevidir. İnsan, aklını ve iradesini kullanarak bu aşırılıklardan kaçınmaya ve iyi davranışlara yönelmeye çalışmalıdır.

Kur'an'a göre cimrilik kötü huylardandır. Kur'an'da insanın kurtuluşa erebilmesi için cimrilikten sakınması gerektiği şöyle belirtilmektedir: **"...Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir."**[55] Başka bir ayet-i kerimede müminler iyiliğe ve yardımda

53 Buharî, Rikak, 1.
54 bk. Mustafa Çağrıcı, "Cimrilik", TDV İslam Ansiklopedisi, C 8, s. 4.
55 Haşr suresi, 9. ayet.

bulunmaya teşvik edilerek cimrilikten sakındırılmaktadır: **“Elinizden geldiği kadar Allah’ın emir ve yasaklarına karşı gelmekten sakının. Kulak verin, itaat edin, kendi hayrınız için bağışta bulunun. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.”**[56]

Kur’an-ı Kerim’de, cimrilik kendini beğenen, kibirli insanların özelliği olarak zikredilmekte ve böylelerinin Allah (c.c.) tarafından sevilmedikleri şöyle belirtilmektedir: **“…Şu bir gerçek ki Allah kendini beğenenleri ve böbürlenenleri hiç sevmez. Onlar, kendileri cimrilik ettiği gibi başkalarını da cimriliğe teşvik eden ve Allah’ın onlara lütfettiği nimetleri esirgeyen kimselerdir…”**[57] Başka bir ayette de cimriliğin insanın faydasına bir davranış olmadığı, tam tersine zararına bir sonuç doğuracağı şöyle ifade edilmektedir: **“Allah’ın lütfuyla kendilerine verdiği şeyde cimrilik edenler de bunu kendileri için hayır sanmasınlar. Aslında o kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey, kıyamet gününde onların boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah’ındır. Allah ise sizin yaptıklarınızdan haberdardır.”**[58]

TARTIŞALIM

Aşağıda verilen alanlarda israfı önlemek için neler yapılabilir? Tartışınız.

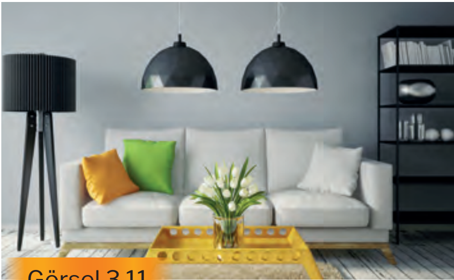
Gıda

Görsel 3.9

Enerji

Görsel 3.10

Ev Eşyası

Görsel 3.11

Kişisel Eşyalar

Görsel 3.12

56 Teğabun suresi, 16. ayet.
57 Nisâ suresi, 36 ve 37. ayetler.
58 Âl-i İmrân suresi, 180. ayet.

GRUP ÇALIŞMASI YAPALIM

Okulda nelerin israf edildiğini ve bu israfın giderilmesi için alınabilecek önlemleri tespit etmek maksadıyla bir grup çalışması yapınız.

Müminler olarak hayatın her alanında dengeli olmalıyız. İsraftan da cimrilikten de uzak durmaya çalışmalıyız. Eğer dikkatli olmazsak birçok alanda israfa ya da cimriliğe düşebiliriz. Yeme içmeden giyim kuşama, evdeki ve okuldaki elektrik kullanımından doğalgaz ve su tüketimine kadar pek çok alanda dengeli olmaya özen göstermeliyiz. Aşırı tüketim ve marka düşkünlüğünün israf olduğunu, elimizdeki imkânları ihtiyaç sahipleriyle paylaşmamanın da cimrilik olacağını unutmamalıyız.

İsraf ve cimrilik sadece maddi alanla sınırlandırılacak tutumlar değildir. Sağlık ve zaman gibi Allah'ın (c.c.) bize lütfettiği imkânlarda da israf ve cimrilik söz konusu olabilir. Örneğin boş ve faydasız işlerle vaktimizi doldurmak zaman israfıdır. Vakit ayırmamız gereken iyi ve güzel işlerden uzak durmak da zaman konusunda cimrilik yapmaktır. Kur'an'da müminlerin özelliklerinden birinin de zamanı iyi değerlendirmek olduğu şöyle ifade edilmektedir: **"Onlar ki faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler."**[59] Elbette her insanın dinlenmeye ve eğlenmeye ihtiyacı vardır. Çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin yaşlarına uygun çeşitli oyunlarla ve spor dallarıyla uğraşmaları normaldir. Fakat bunlara gereğinden fazla vakit ayırarak, yapılması gereken asli görevleri ihmal etmek doğru değildir. Oyun ve spor ihtiyacı, helal olan alanlarda zaman israfına düşmeden karşılanmalıdır.

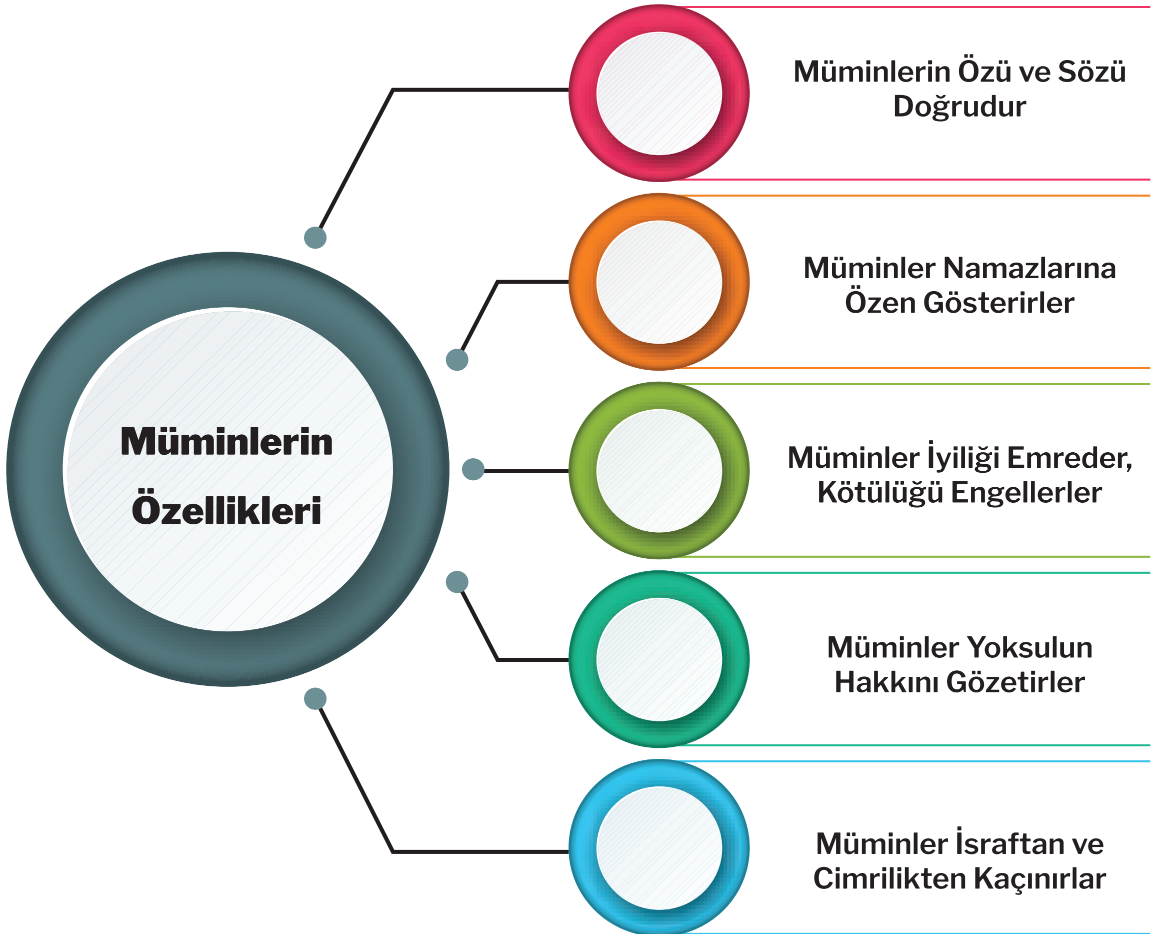
YAZALIM

Aşağıdaki israf davranışlarıyla ilgili çözüm önerilerinizi ilgili alana yazınız.

İsraf Türü	Çözüm Önerisi
Ekmek israfı	
Kâğıt israfı	
Yemek israfı	
Para israfı	
Zaman israfı	

59 Mü'minûn suresi, 3. ayet.

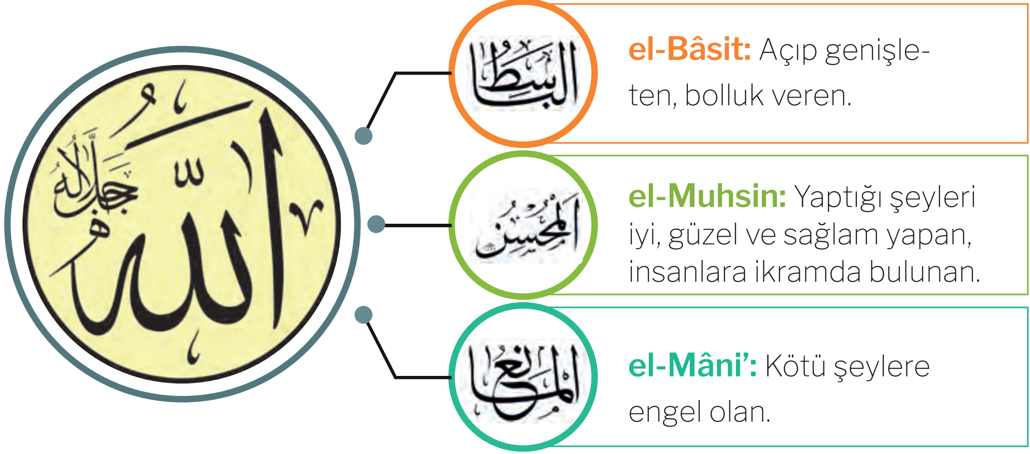
İsraf ve cömertlik birbirine karıştırılmamalıdır. Cömertlik kişinin çevresindeki ihtiyaç sahiplerini koruyup kollaması ve Allah'ın (c.c.) kendisine verdiği imkânları Allah rızası için insanlarla paylaşmasıdır. Yüce Allah, **"Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma."**[60] buyurmaktadır. Yine başka bir ayette, **"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır."**[61] buyrularak saçıp savurmanın ve cimrilik yapmanın doğru olmadığı belirtilmektedir. Müminler olarak israf ve cimriliğin ahlaki birer zafiyet olduğunun bilincinde olmalı ve bu davranışlardan uzak durmalıyız. Rabbimizin bizden istediği gibi yüce gönüllü, cömert insanlar olmaya çalışmalıyız.

60 İsrâ suresi, 26. ayet.
61 Furkân suresi, 67. ayet.

6. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Allah'ın (c.c.) sevmesi ve gözetmesi ifadesi sizce ne anlama gelir?

el-Bâsit

Rabbimizin güzel isimlerinden biri olan el-Bâsit; kullarına rızıkları yayan ve bol bol veren, kullarına cömertçe ikram eden, insanlara ilmî ve bedenî güç veren, bulutları dilediği yere sevk eden ve yeryüzünü serip döşeyen gibi anlamlara gelir.

'el-Bâsit' hattı
(Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

Rabbimizin bu güzel ismi Kur'an'da birçok ayette geçmektedir. Bu ayetlerden birinde Allah'ın (c.c.) yeryüzünü yayıp döşemesi anlamında şu şekilde kullanılmıştır: **"Allah, onda geniş yollar edinip dolaşabilesiniz diye yeryüzünü sizin için yaymıştır."**[62] Başka bir ayette de el-Bâsit ismi, Rabbimizin bulutları gökyüzüne yayması anlamında şöyle yer almaktadır: **"O Allah ki bulutları kaldırsın diye rüzgârları gönderir, sonra o bulutları gökte dilediği gibi yayar ve parçalara ayırır. Derken aralarından yağmur tanelerinin çıktığını görürsün. O**

62 Nuh suresi, 19 ve 20. ayetler.

yağmuru dilediği kuluna gönderdiğinde, birden seviniverirler."[63] Allah (c.c.), kullarına rızkı bol bol verenin kendisi olduğunu da bir ayette şöyle belirtmiştir: **"... Darlık veren de bolluk veren de Allah'tır. Sonunda O'na döndürüleceksiniz."**[64]

Darlık da bolluk da Rabbimizdendir. Bize düşen darlıkta sabretmek, bollukta ise şükretmek ve Rabbimizin verdiği güzel nimetleri kardeşlerimizle paylaşmaktır. Şunu da unutmamak gerekir ki bu dünyada hiçbir şey kalıcı değildir. Darlık da bolluk da geçicidir. Her iki durum da dünyadaki imtihanın birer parçasıdır.

PAYLAŞALIM

KÂBID ve BÂSİT

Gökyüzü her zaman pırıl pırıl ve masmavi olmaz. Bazen kara bulutlar kaplar ufukları. İnsanın içi de her zaman ferah ve neşeli olmaz elbette. Bazen sıkılırsın. İçin daralır. İşlerin ters gider bazen. İşte sana bu gibi halleri Allah verir. Çünkü Allah Kâbıd'dır. Kâbıd, daraltan, sıkan demektir.

Allah niçin bizi daraltır ve sıkar? Çünkü işler hep yolunda gitse, biz Allah'ı unutuveririz. O'na dua etmeyi de unuturuz. O'ndan istemek aklımıza gelmez. "Nasıl olsa oluyor!" deyiveririz.

Gökyüzü bazen kara bulutlarla kaplanır demiştim ya o kara bulutlar bir süre sonra yağmur olup yeryüzüne yağar ve gökyüzü açılıverir. Gökyüzünü açan da Allah'tır. Çünkü Allah'ın bir ismi de Bâsit'tir. Bâsit, açıp genişleten ve bolluk veren demektir.

Allah hem Kâbıd'dır hem de Bâsit'tir. Daraltan da Allah'tır, genişleten de. Kıtlık veren de Allah'tır, bolluk veren de. Kuraklık veren de Allah'tır, yağmur veren de. Neşeyi de Allah verir, hüznü de. Güldüren de Allah'tır, ağlatan da.

Öyleyse biz iyi günümüzde de kötü günümüzde de Allah'a yalvarmalı ve O'ndan istemeliyiz. Derdi de Allah verir, devayı da. O hem Kâbıd'tır hem de Bâsit.

(Özkan Öze, Çocuklar İçin Allah'ın Güzel İsimleri, s. 46-47.)

Yukarıdaki metni okuyarak el-Kâbıd ve el-Bâsit isimleri hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

63 Rum suresi, 48. ayet.
64 Bakara suresi, 245. ayet.

NOT EDELİM

Peygamber Efendimiz el-Bâsit olan Rabbimize şu şekilde dua etmiştir:

"Allah'ım! Senin bol bol verdiğini kısacak, kıstığını bollaştıracak, saptırdığını hidayete erdirecek, doğru yola yönelttiğini saptıracak, engel olduğuna verecek, verdiğine engel olacak, rahmetinden uzaklaştırdığını ona yaklaştıracak, yaklaştırdığını uzaklaştıracak hiçbir kimse yoktur. Bereketlerinden, rahmetinden, lütfundan ve rızkından bize bol bol yayıp ihsan et, Allah'ım!"

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 424.)

Görsel 3.13 *el-Bâsit ismiyle suyu yeryüzüne indiren ve o suyla türlü nimetler sunan Rabbimiz ne yücedir.*

OKUYALIM

Rızkı kısıp azaltan
Bir çırpıda vücuttan,
O latif ruhu alan
Başka mı el-Kâbıd'dan?
...
Dilediği kullara
Rızkı verip çoğaltır
Ruhu üfler insana
Çünkü O el-Bâsit'tır.

(Mustafa Yılmaz, Esmâu'l-Hüsnâ, s. 27-28.)

el-Muhsin

El-Muhsin, yaptığı şeyleri iyi, güzel ve sağlam yapan, insanlara ikramda bulunan anlamlarına gelir. İhsan kelimesiyle aynı kökten gelmektedir. İhsan kavramı Allah (c.c.) için de insanlar için de kullanılır. Allah (c.c.) yarattıklarını en güzel bir şekilde yaratır. O'nun hükümleri insanlar için en güzeli ve en iyisidir. Allah (c.c.) en güzel şekilde yarattığı kullarına sayılamayacak kadar çok ikramda bulunmakta, onlara çeşit çeşit nimetler vermektedir.

'el-Muhsin' hattı (Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

Kur'an-ı Kerim'de **"O, yarattığı her şeyi güzel yapandır..."**[65] şeklinde buyrulmaktadır. Başka bir ayette de Allah'ın (c.c.) insanı güzel bir biçimde yaratması şöyle ifade edilmektedir: **"Yeri sizin için yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan ve sizi temiz besinlerle rızıklandıran Allah'tır..."**[66] Bu ayetlerde Yüce Allah'ın Muhsin oluşu yarattıklarını en iyi, en güzel ve en sağlam şekilde yapması anlamındadır.

Allah'ın (c.c.) Kur'an'da ve önceki vahiylerde insanlara bildirdiği hükümler en güzel, en mükemmel ve en iyi hükümlerdir. Bu husus bir ayette şöyle belirtilmektedir: **"...Kesin bir bilgi ve inançla iman edenler için, Allah'tan daha güzel hüküm veren kim var?"**[67] Rabbimiz en güzel biçimde yarattığı insanları yeryüzünde başıboş bırakmamış peygamberleri vasıtasıyla onlara doğru yolu göstermiştir. Bize düşen Rabbimizin bu ihsanının kıymetini bilmek ve Peygamber Efendimizi rehber edinmektir.

Rabbimiz kimi zaman bizi zorluk ve sıkıntılardan kurtararak kimi zaman da ummadığımız yerlerden en güzel rızıklarını göndererek[68] bize ihsanda ve iyilikte bulunur.[69] Yüce Allah bize iyilik yaptığı gibi bizim de başkalarına iyilik yapmamızı istemektedir. Bu konuda bir ayette şöyle buyurmaktadır: **"...Allah sana nasıl ihsanda bulunduysa, sen de öylece insanlara iyilik yap..."**[70] Rabbimiz bizden daima iyilik peşinde olmamızı istediği gibi yaptığımız her işi de iyi ve sağlam yapmamızı istemektedir. İnsanlar için ihsanın bir diğer anlamı da Allah'ı (c.c.) görüyormuş gibi Ona ibadet etmektir. Biz Onu görmesek de O bizi her zaman ve her yerde görmektedir.

Görsel 3.14 *Yüce Allah el-Muhsin adıyla yeri ve göğü en güzel şekilde yaratmıştır.*

65 Secde suresi, 7. ayet.
66 Mü'min suresi, 64. ayet.
67 Mâide suresi, 50. ayet.
68 bk. Talak suresi, 11. ayet.
69 bk. Yusuf suresi, 100. ayet.
70 Kasas suresi, 77. ayet.

PAYLAŞALIM

EL-MUHSİN

Allah Muhsin'dir. Yarattıklarını en güzel bir şekilde yaratır. O'nun her işi mükemmeldir. Her şeyi bir ölçüye göre var eder. Bir an at kadar karıncaların olduğunu düşünün ve atların da karıncalar kadar küçük olduğunu. Hayali bile ürkütücü değil mi? İşte her bir varlığın gayesini belirleyen ve o gayeye en uygun biçimde onları yaratan Rabbimizdir.

Onun insanlara peygamberleri vasıtasıyla gönderdiği hükümler insanlar için en güzelidir. Onun hükümlerinden daha güzeli yoktur. Onun gönderdiği ilkeleri rehber edinenler bu dünyada da ahirette de huzura ve mutluluğa ulaşır.

Rabbimiz bütün mahlûkatı en güzel şekilde yarattığı gibi her birine ihtiyacına göre ayrı ayrı nimetler vermektedir. Bize iyilik yaptığı gibi bizden de başkalarına iyilik yapmamızı istemektedir. Çünkü o Muhsin olandır.

Yukarıdaki metni okuyarak el-Muhsin ismi hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

el-Mâni'

el-Mâni'; kötü şeylere engel olan, bunların gerçekleşmesine müsaade etmeyen anlamında Rabbimizin güzel isimlerinden biridir. Yüce Allah'ın bu ismiyle ilgili olarak bir ayette şöyle buyrulmaktadır: **"Allah sana bir sıkıntı verirse onu O'ndan başkası gideremez. Sana bir iyilik dilerse O'nun nimetini engelleyecek yoktur. Onu kullarından dilediğine verir. O, bağışlayandır, merhametlidir."**[71]

el-Mâni' olan Rabbimizin yarattığı bu evrene, O'nun dışında hiçbir güç sonradan bir şey katamaz ve ondan bir şeyi eksiltemez. O'nun sonsuz kudreti her şeyi kuşatmıştır. O'nun dilemesi dışında hiçbir şey gerçekleşmez.

'el-Mâni' hattı
(Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

71 Yunus suresi, 107. ayet.

Her zaman her istediğimizi elde edemeyiz. İsteklerimiz içinde elde ettiklerimiz olduğu gibi ulaşamadıklarımız da olur. Bize verilenler de verilmeyenler de Allah'tan (c.c.) birer lütuf veya imtihandır. Sonuçta hepsinin bir hikmeti vardır. Biz bu hikmetleri bazen anlarız bazen de anlayamayız. Bir şeyi çok istediğimiz halde elde edemediğimiz durumlarda bunun el-Mâni' olan Allah'ın (c.c.) bir takdiri olduğunu bilir ve buna razı oluruz.

OKUYALIM

Bilirim her dileği
İşitir bilir ama
Dilerse dileğimi
El-Mâni' vermez bana.

Rabbimizin el-Mâni' isminin bir tecellisi olarak bizler de adaletsizliğe, haksızlığa, israfa, yalana, cimriliğe, saygısızlığa ve bütün kötülüklere engel olmaya çalışmalıyız. Bu aynı zamanda el-Mâni' olan Rabbimizin biz Müslümanlara yüklemiş olduğu bir sorumluluktur. Bunun için bizler de iyiliği yaymak ve kötülüğü engellemek için gayret etmeliyiz.

YAZALIM

EL-MÂNİ'

Her gün yüzbinlerce meteor taşı, yeryüzüne düşer. Ama kimsenin başı kırılmaz. Aydaki gibi yeryüzü delik deşik olmaz. Çünkü Allah, Dünyamızın üzerine sardığı atmosfer tabakasıyla o gök taşlarına mâni olur.

Güneşten gelen ışınlar yine o atmosfer tabakasından geçerek yumuşar. Allah zararlı ışınların üzerimize gelmesine mâni olur.

Damarlarımızda dolaşan akyuvarları da mikroplara mâni eder Allah. Allah'ın bir ismi de el-Mâni'"dir. el-Mâni', koruyucu sebepler yaratarak zararları önleyen demektir.

(Özkan Öze, Çocuklar İçin Allah'ın Güzel İsimleri, s. 132.)

Yukarıdaki metni okuyarak siz de Yüce Allah'ın el-Mâni ismi gereğince nelere mâni olduğuna başka örnekler düşününüz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki boşluğa yazınız.

....

....

....

....

....

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Doğrulukla ilgili bir ayet ve hadis meali yazınız.

....

....

....

2. Müminler namazlarında huşûyu sağlayabilmek için nelere dikkat etmelidir? Yazınız.

....

....

....

3. Toplumda iyiliği yaygınlaştırmak için neler yapabiliriz? Yazınız.

....

....

....

4. Yoksulun hakkını gözetmenin önemini açıklayınız.

....

....

....

5. İsraftan kaçınmak için nelere dikkat etmeliyiz? Yazınız.

....

....

....

6. el-Bâsit, el–Muhsin ve el–Mâni' isimlerinin anlamlarını yazınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Allah (c.c.) bizleri üstün özelliklere sahip varlıklar olarak yaratmıştır. Her türlü nimeti bizler için var etmiştir. Bu nedenle bize bunca nimeti veren Allah'a (c.c.) teşekkür etmemiz gerekir. Allah'a (c.c.) teşekkür etmenin en güzel yollarından biri de namaz kılmaktır. Müminler namazla hem Yüce Allah'a kulluk görevini yerine getirirler hem de kendilerini huzurlu hissederler. Müminler günde beş kez Allah'a (c.c.) yönelir, verdiği nimetler için O'na şükreder ve her türlü yardımı da yalnız O'ndan beklerler.

Paragrafta namaz ibadetinin hangi yönüne <u>değinilmemiştir?</u>

A) Namaz kılmanın sebeplerine

B) Namazın kılınış şekline

C) Namazın kulluk görevi olmasına

D) Namazın şükür vesilesi olmasına

2. "... Kendilerinin ihtiyaçları olsa bile, yoksul kardeşlerini tercih edip onların ihtiyaçlarına koşarlar. Kim kendi nefsinin cimriliğinden korunursa kurtuluşa ermiştir." (Haşr suresi, 9. ayet.)

Yukarıdaki ayet mealinde müminlerin hangi özelliği vurgulanmıştır?

A) Adalet **B)** İbadet **C)** Yardımseverlik **D)** Sözünde durmak

3. Kur'an-ı Kerim, yardımlaşmayla ilgili olarak müminleri uyarmaktadır. Hz. Peygamber komşusu aç iken tok yatmanın, müminlere yakışmadığını bildirmiştir. İslam tarihi boyunca Müslümanlar bu öğüde uygun davranmaya gayret etmişlerdir. Peygamberimizle birlikte Medine'ye hicret eden Mekkeli Müslümanlarla Medineli Müslümanların kardeşliği de buna en iyi örnektir.

Verilen metinden hareketle İslam diniyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine <u>ulaşılamaz?</u>

A) Yardımlaşmayı ön planda tutar.

B) Tevhid ilkesini esas alır.

C) Müminleri kardeş ilan eder.

D) Toplumsal dayanışmaya önem vermiştir.

4."Bana kendi adınıza altı şeyin güvencesini verin, ben de size cennetin güvencesini vereyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin, söz verdiğinizde sözünüzü tutun, size (bir şey) emanet edildiğinde ona riayet edin, iffetinizi koruyun, gözlerinizi (bakılması yasak olandan) sakının ve ellerinizi (haramdan) çekin."(Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 323.)

Yukarıda verilen hadiste vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Güzel ahlak cennete girmenin anahtarıdır.

B) Doğru sözlülük yalandan uzak durmaktır.

C) Haramlar Kur'an-ı Kerim'de belirtilmiştir.

D) İslam emanete ihaneti yasaklamıştır.

5. "Kim bir iyilik yaptığında seviniyor, bir kötülük yaptığında üzülüyorsa o mümindir."

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 399.)

"Mümin, güzel ahlâkı sebebiyle (gündüzlerini) oruçla, (gecelerini) namazla geçiren kişinin derecesine ulaşır." (Ebû Dâvûd, Edeb, 7.)

"Mümin ne insanları karalayan ne lânet eden ne kaba ve kötü sözlü ne de hayâsız birisidir." (Tirmizî, Birr, 48.)

Verilen hadislerde müminlerin hangi yönü vurgulanmaktadır?

A) İbadeti **B)** Ahlakı **C)** İnancı **D)** Çalışkanlığı

6. Allah (c.c.) iyi davranışlar yapanları ve yaptığı kötü davranışlardan tövbe edenleri cennetle müjdelemiştir. Ancak kötü davranışta bulunanları ve bu davranışlarında ısrarcı olanları da cezalandıracağını vurgulamıştır.

Verilen paragraftan çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Allah (c.c.) her şeyi görür, her şeyi bilir.

B) Allah (c.c.) kullarına karşı çok merhametlidir.

C) Allah (c.c.) kullarına sabırlı ve lütufkârdır.

D) Allah (c.c.), iyiliği ve kötülüğü karşılıksız bırakmaz.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen uygun kelimelerle doldurunuz.

(Cimrilik, huşû, el-Muhsin , el-Bâsit, mümin, doğruluk, israf, namaz)

1. .... insanın herhangi bir işte aşırı gitmesi, sözünü, gücünü, zamanını, malını ve mülkünü boş yere harcaması, bunları yerli yerinde kullanmaması, saçıp savurması, ölçülü hareket etmemesidir.

2. "Onlar namazda .... içindedirler." (Mü'minûn suresi, 2. ayet.)

3. ....kişiyi mal mülk edinme hırsına sevk eden, harcamada bulunmaktan ve yardım etmekten alıkoyan bencillik duygusudur.

4. ....kullarına rızıkları yayan ve bol bol veren, kullarına cömertçe ikram eden, insanlara ilmî ve bedenî güç veren, bulutları dilediği yere sevk eden ve yeryüzünü serip döşeyen gibi anlamlara gelir.

5. .... Allah'a (c.c.) iman eden, gönülden bağlanan, güven veren, güvene kavuşturan kimsedir.

6. ...., yaptığı şeyleri iyi, güzel, sağlam ve kaliteli yapan, insanlara ikramda bulunan anlamlarına gelir.

7. "... Allah'a saygı ve bağlılık içinde .... kılın." (Bakara suresi, 238. ayet.)

D. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. ( ) Müminler namazlarına özen göstermelidir.

2. ( ) Peygamber Efendimiz merhametli bir insan olduğu için ona "el-Emin" denmiştir.

3. ( ) Hz. Lokman'ın (a.s.) oğluna verdiği öğütler Bakara suresinde yer alır.

4. ( ) Esnaf anlamına gelen Ahî kelimesi Anadolu'daki yönetici sınıfına verilen bir addır.

5. ( ) Müminler iyiliği emreder, kötülüğe engel olmaya çalışırlar.

6. ( ) Müminler yoksulların haklarını gözetirler.

7. ( ) Peygamber Efendimiz müminlere kıldıkları her namazı son namazlarıymış gibi kılmalarını tavsiye etmiştir.

8. ( ) Zekât zenginin fakir üzerindeki hakkıdır.

9. ( ) Allah'ın (c.c.) insana verdiği bütün nimetlerin faydasızca kullanılması da israftır.

10. ( ) İsraf ve cömertlik birbirine karıştırılmamalıdır.

4. ÜNİTE

NEZAKET

Görsel 4.1

Ünitemize Hazırlanalım

1. Nezaket ve edep kelimelerinin anlamlarını sözlükten bularak defterinize yazınız.

2. "http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf" adresinden Bakara suresi 83. ayet, Âl-i İmrân suresi, 159. ayet ve Hucurât suresi, 11. ayetlerinin mealini bularak okuyunuz.

3. İnsanlar birbirleriyle iletişim kurarken ne gibi kurallara uymalıdır? Büyüklerinize sorarak defterinize not ediniz.

1. İslam'ın Göstergesi: Nezaket

Çevrenizde "nazik" olarak adlandırılan kimselerin özellikleri nelerdir?

İnsan ilişkilerimizi sevgi, saygı, güven, dürüstlük ve adalet gibi değerler üzerine inşa ederiz. Hem bireysel hem de toplumsal hayatımızda bu gibi değerleri yaşadığımız sürece huzur bulur ve kendimizi güvende hissederiz. İnsanlarla sıcak ilişkiler geliştirir, kaynaşır ve toplumsal bağlarımızı güçlendiririz. Yüce Allah, biz Müslümanları birbirine yaklaştıran davranışları emretmiş; huzuru bozan ve insanları birbirinden uzaklaştıran davranışları da yasaklamıştır. İslam'ın güzel saydığı ve Allah'ın (c.c.) bizlere emrettiği davranışlardan biri de nezakettir.

Nezaket, başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik demektir.[1] Nezaket, içerisinde yumuşak huyluluğu, hiddet ve öfkeden uzaklığı, sağduyulu davranmayı, farklılıklara saygıyı, güzel konuşmayı, insanlara ve diğer canlılara değer vermeyi içerir. Nezaket, Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarımızdan diğer insanlarla ilişkilerimize kadar hayatımızın her alanını kuşatır. Bu nedenle nezaketli olmak hem ibadetlerimizde hem de insanlarla ilişkilerimizde daha nazik ve daha ince davranışlarda bulunmamızı gerektirir. Nazik davranışlar, karşımızdakinin kalbini yumuşatır. İnsanlarla sağlıklı iletişim kurmayı ve bağlarımızı güçlendirmeyi sağlar.

Görsel 4.2 *Nezaket bütün canlılara ince ve zarif davranmayı gerektirir..*

İslam'ın güzel saydığı davranışlardan biri de edeptir. Edep, iyi ahlak, incelik, terbiye ve toplum töresine uygun davranma demektir.[2] Aynı zamanda utanma, zarafet; insanlara söz ve hareketlerinde güzel davranışta bulunma gibi anlamlara da gelen[3] edep kavramı, güzel davranışlarda bulunmayı içerdiğinden nezaketle yakından ilişkilidir. Edepli insan, söz ve davranışlarda terbiyeli ve güzel ahlaklı olandır. Hem Rabbine hem kendine hem de çevresindekilere karşı da nezaketle yaklaşır.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Kültürümüzde genel olarak nezaket kurallarına âdâb-ı muâşeret adı verilir.

1 Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, s. 1472.
2 Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, s. 600.
3 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 66.

Görsel 4.3 *Edep ve nezaket kalbi süsler.*

İslam'da edep ve nezaketin temel amacı Müslümanları, Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazandıracak bir ahlakla süslemektir. Dinimiz yeme içme, giyinme, konuşma, çalışma, yardımlaşma, ibadet etme gibi pek çok konuda bizleri nezaketli davranmaya yöneltir. Her işe besmeleyle başlamak,[4] misafir ağırlamak,[5] iyi ve güzel söz söylemek,[6] komşuya ikramda bulunmak,[7] küskünleri barıştırmak,[8] hediyeleşmek,[9] selamı yaymak,[10] selama ya aynı şekilde ya da daha güzel bir selamla karşılık vermek,[11] yemeği önünden ve sağ elle yemek,[12] başkasına ait alanlara izinsiz girmemek,[13] kin tutmamak[14] ve affetmek[15] dinimizin emrettiği nezaketli davranışlardan bazılarıdır. Aynı zamanda sadakaları başa kakmadan ve gönül kırmadan; temiz ve güzel şeylerden vermek, küçüklere merhamet edip büyüklere saygı göstermek, kötü söz ve işleri terk etmek de nezaketli olmanın gereğidir. Tüm bu davranışlar gibi nezaket ve edebe uygun davranışlarda bulunmak, nefsimizi terbiye edip ahlâkımızı güzelleştirir. Hem Allah'ın (c.c.) rızasını hem de toplumun sevgisini ve takdirini kazanmamıza vesile olur.

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki hadis-i şerifi edebin önemi açısından yorumlayınız.

"Hiçbir baba, evlâdına güzel ahlaktan daha üstün bir hediye vermemiştir."

(Tirmizî, Birr, 33.)

Görsel 4.4

4 bk. Ahmed b. Hanbel, II, 360.
5 bk. Müslim, Îmân, 74.
6 bk. Müslim, Îmân, 74.
7 bk. Buhârî, Edeb, 31.
8 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 50.
9 bk. Tirmizî, Velâ, 6.
10 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 130-131.
11 bk. Nisâ suresi, 86. ayet.
12 bk. Buhârî, Et'ime, 2.
13 bk. Buhârî, İsti'zân, 12.
14 bk. Tirmizî, İlim, 16.
15 bk. Müslim, Birr, 69.

PAYLAŞALIM

"Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle dostluk kurulamayan kimsede hayır yoktur."

(Ahmed b. Hanbel, II, 400.)

Yukarıdaki hadise göre nezaketin önemi hakkında neler söylenebilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Nezaket, İslam ahlakının göstergelerinden biridir. İslam ahlakının en güzel örneği de Peygamber Efendimizdir. O, ahlaki değerleri kaybolmuş cahiliye toplumunu Allah'ın (c.c.) dinine davet ederken; edepli ve nazik oluşuyla insanları etkilemiştir. Ailesine, yakınlarına, komşularına hatta tanımadığı kimselere karşı da nezaketle davranmıştır. Onun nezaketi, inananlara her bakımdan en güzel şekilde örnek olmuştur.

Müslümanlar her zaman nezaket ve edebe uygun davranışlarda bulunmalıdırlar. Sevgi, saygı, şefkat ve merhamet gibi temel insani değerlerden ayrılmamalı; affeden, bağışlayan, hoş gören ve güzel söz söyleyen kimseler olmalıdırlar. Zira bir Müslümanın nezaketli oluşu; nezaketi emreden Rabbine ve nezaketiyle örnek olan peygamberine bağlılığının bir göstergesidir. Bunun bilincinde olan Müslümanlar, ilişkilerinde nezakete önem verir ve hayatlarının her alanında nezaketsiz davranışlardan kaçınırlar. Nazik olmayı, ahlaki olgunluğu yansıtan göstergelerden biri olarak kabul ederler.

YAZALIM

Aşağıdaki mekânlarda uyulması gereken nezaket kuralları nelerdir? Yazınız.

NEZAKET

Evde
....
....
....
....
....
....

Parkta
....
....
....
....
....
....

Okulda
....
....
....
....
....
....

Camide
....
....
....
....
....
....

Sokakta
....
....
....
....
....
....

Yolculukta
....
....
....
....
....
....

2. Kur'an-ı Kerim'den Nezaket Örnekleri

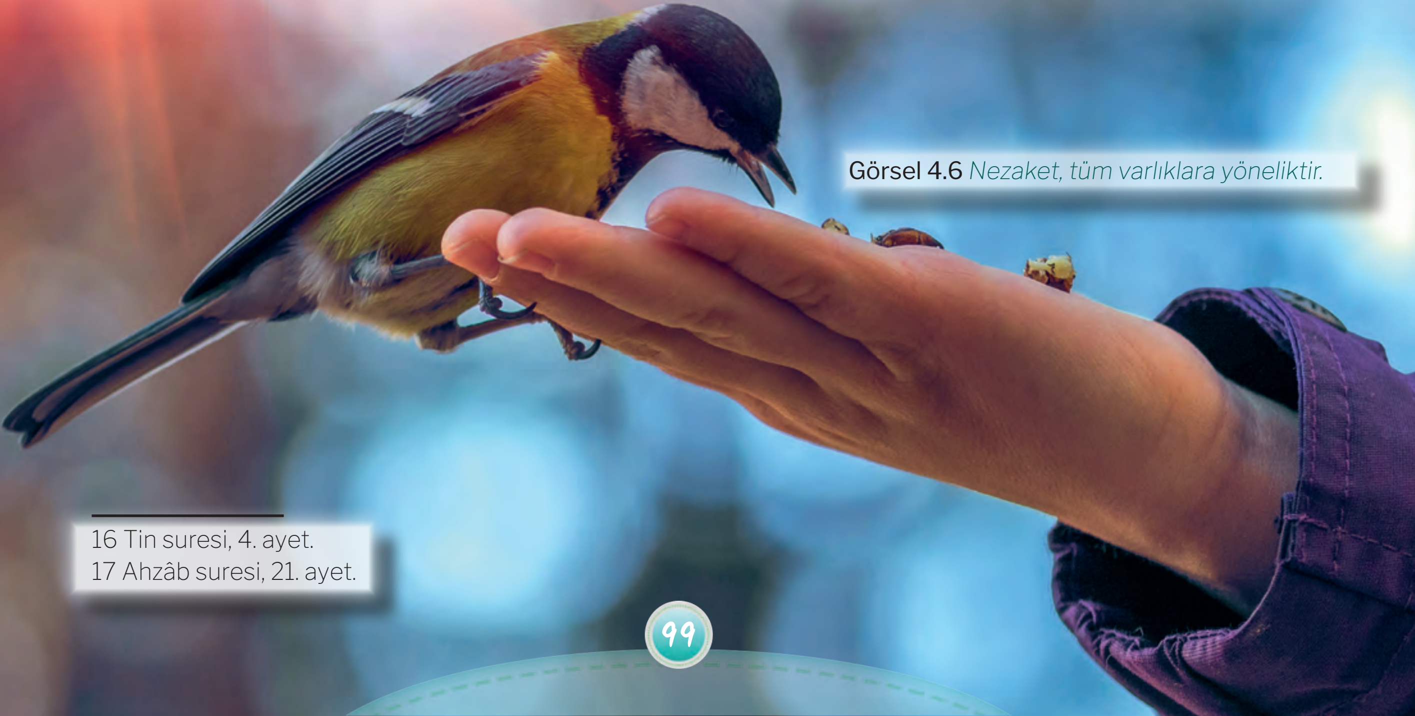
Sizce Kur'an-ı Kerim bizden nasıl bir insan olmamızı ister?

İslam'da nezaketin temel kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Peygamber Efendimizin sünnetidir. Hz. Peygamberin örnek yaşantısına şahit olan; onun güzel ahlakını kendilerine rehber edinen sahabenin söz ve davranışları da İslam'da nezaketin nasıl olması gerektiğini bizlere gösteren kaynaklardandır.

Görsel 4.5 *Nezaketin en temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir.*

Yüce Allah, insanı en güzel biçimde yaratmıştır. Bu durumu **"Biz, insanı en güzel şekilde yarattık."**[16] ayetiyle bizlere bildirilmiştir. Yüce Allah, yaratılışı itibariyle güzel olan insandan, kulluk görevini de en güzel şekilde yerine getirmesini ister. İnsan, ahlakını güzelleştirmek ve iyi davranışlarda bulunmakla sorumludur. Yüce Allah, bizlere dinî ve ahlaki sorumluluklarımızı bildirmek ve doğru ile yanlışı göstermek için peygamberler göndermiştir. Peygamberler kavimlerinin en seçkin, en nezaketli ve ahlakı en üstün kişileri olmuşlardır. Nitekim Peygamber Efendimizin ahlakı Kur'an-ı Kerim'de şöyle övülmüş ve inananlara örnek gösterilmiştir: **"Muhakkak ki sizden Allah'a ve ahiret gününe kavuşacağını uman ve Allah'ı çokça zikreden kimseler için Allah'ın Resulü'nde güzel bir örnek vardır."**[17]

Görsel 4.6 *Nezaket, tüm varlıklara yöneliktir.*

16 Tin suresi, 4. ayet.
17 Ahzâb suresi, 21. ayet.

Yüce Allah, Peygamber Efendimizin üstün bir ahlaka sahip olduğunu[18] ve âlemlere rahmet olarak gönderildiğini[19] insanlara bildirmiştir. Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin sünneti güzel ahlakın nasıl olması gerektiği konusunda bizlere yol gösterir. Peygamberimiz hem Allah'a (c.c.) karşı hem de insanlara karşı Kur'an'ın emrettiği nezaket kurallarına daima uygun hareket etmiştir. Çünkü nezaket kurallarının en temel hedefi ahlakımızı güzelleştirmektir. Dolayısıyla Kur'an'ın emrettiği nezaket kurallarına uymak hem ahlaklı olmanın gereklerinden biridir hem de bu kurallara uymamak Allah'ın emrine uymamak anlamına geleceği için haramdır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan nezaket kuralları birkaç başlık altında ele alınabilir:

Rıfk

Rıfk, bir Müslümanda bulunması gereken incelik, naziklik, yumuşak huyluluk ve kibarlık gibi ahlaki özelliklerdir.[20] Yumuşak huyluluk, güzel ahlakın ve hoşgörünün işaretidir. Yumuşak huyluluk, kalpleri birbirine yaklaştırırak kin ve nefreti giderir. Peygamber Efendimizin yumuşak huyluluğu bunun en güzel örneğidir. Peygamber Efendimiz, yumuşak huyluluğun hangi işte bulunursa onu güzelleştireceğini, bulunmadığı yeri de çirkinleştireceğini belirtmiştir.[21] Yüce Allah, Peygamberimizin insanlar karşısındaki bu tutumunu şöyle dile getirmiştir: **"O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet; bağışlanmaları için dua et..."**[22] Yüce Allah, peygamberlere tebliğ vazifelerini yerine getirirken insanlara yumuşaklıkla davranmalarını emretmiştir. Hz. Musa'ya (a.s.) kendisine düşmanlık eden Firavun'a karşı bile yumuşak davranması gerektiğini şöyle bildirmiştir: **"Firavun'a gidin. Çünkü o, iyiden iyiye azdı. Ona yumuşak söz söyleyin. Belki o, aklını başına alır veya korkar."**[23]

Görsel 4.7 *Nezaket insanları birbirine yaklaştırır.*

18 bk. Kalem suresi, 4. ayet.
19 bk. Enbiyâ suresi, 107. ayet.
20 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 306.
21 bk. Müslim, Birr, 78.
22 Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.
23 Tâhâ suresi, 43-44. ayetler.

Sözü Güzel Söylemek, Sözünde Durmak ve İyilik Etmek

Görsel 4.8 *Büyüklere saygı nezaketin göstergesidir.*

Yüce Allah, peygamberler aracılığıyla gönderdiği mesajlarla her çağda ve toplumda ahlaka yön vermiştir. Kur'an-ı Kerim'de **"Bir zamanlar biz İsrâiloğulları'ndan, 'Yalnız Allah'a kulluk edeceksiniz; ana babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz. İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekâtı verin.' diyerek söz almıştık..."**[24] buyrulmuştur. Yüce Allah bu ayette, verilen sözlerin tutulması gerektiğini bildirmiştir. Kulluğun insanlara iyilik etmekten geçtiğini belirtmiştir. Yüce Allah, bu şekilde ana-babaya, akrabaya, yetimlere ve yoksullara iyilik etmek; insanlara nezaketle davranmak konusunda bize yol göstermiştir. Rabbimiz, bir başka ayette de bizleri şöyle uyarmaktadır: **"Şüphesiz ki Allah, size adaleti, iyilik yapmayı ve yakınlara bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve azgınlığı yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size öğüt verir."**[25]

Alay Etmemek, Zandan Kaçınmak ve Kusurları Örtmek

İnsanları alaya almamak ve küçük düşürmemek de Kur'an-ı Kerim'de emredilen nezaket kurallarındandır. Yüce Allah, insanlara her ne sebeple olursa olsun lakap takmayı, onları hoş olmayan şekilde anmayı ve aşağılamayı yasaklamıştır. Bununla ilgili olarak bir ayette: **"Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın..."**[26] buyurmuştur. Yüce Allah ayetin devamında ise zan, gıybet, iftira, yalan, riya, başkalarının kusurunu araştırma gibi nezakete uymayan bütün davranışları da yasaklamıştır. Yüce Allah, bu gibi davranışlar karşısında inananları şöyle uyarmaktadır: **"Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir."**[27] Yüce Allah, bu ayetlerle insanların arasını bozan

---

24 Bakara suresi, 83. ayet.
25 Nahl suresi, 90. ayet.
26 Hucurât suresi, 11. ayet.
27 Hucurât suresi, 12. ayet.

ve nezaketi ortadan kaldıran bazı davranışları bildirmiş ve bu davranışlardan sakınılmasını istemiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu davranışlarla ilgili olarak **"Arkadan çekiştiren, ayıp kusur arayan, servet toplamış ve onu sayıp durmuş olan herkesin vay haline! O, malının kendisini ebedî kılacağını zanneder."**[28] buyrulmuştur.

Dedikodu yapmak ve başkalarının kusurlarını araştırmak insanın kişilik ve onuruna zarar veren davranışlardır. Kur'an-ı Kerim'de gıybet eden, başkalarının kusurlarını araştıran, zenginlik ve servet çokluğuyla gururlanan; fakirlik korkusundan malını ihtiyaç sahipleriyle paylaşmayan kimseler kınanır. Bu davranışlar, toplumun huzurunu da zedeler. Yüce Allah, bu sebeple bireye ve topluma zarar veren bu tür davranışları yasaklar.

Başkasına Ait Alanlara İzinsiz Girmemek

Kur'an-ı Kerim'de bildirilen bir diğer nezaket örneği de izin almadan başkasına ait bir alana girmemektir. Müslümanlar bu konuyla ilgili olarak bir ayette şöyle uyarılmıştır: **"Ey inananlar! Evlerinizden başka evlere, izin almadan, seslenip sahiplerine selam vermeden girmeyin. Eğer düşünürseniz bu sizin için daha iyidir. Eğer orada kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Ve eğer size 'geri dönün' denirse o takdirde geri dönün. O, sizin için daha temizdir (uygundur). Ve Allah, yaptığınız şeyleri en iyi bilendir."**[29] Böylece Yüce Allah, bir yere girileceği zaman selam vermenin hem gerekli hem de nezakete uygun bir davranış olduğunu bizlere bildirmektedir.

Anne Babaya Hürmet Etmek

Kur'an-ı Kerim'e göre özen gösterilmesi gereken konulardan biri de anne babaya yönelik davranışlardır. Yüce Allah **"...Anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara iyi davranın..."**[30] buyurarak onlara karşı iyilikle muamele edip, şefkat ve merhametle davranmayı emreder. Peygamber Efendimiz de Allah'ın (c.c.) rızasının anne babanın rızasından geçtiğini vurgulayarak şöyle buyurmuştur:

DEĞERLENDİRELİM

"Anne babasından birisinin ya da her ikisinin ihtiyarlığında yanlarında bulunup da, cennete girmeyi başaramayanın burnu yere sürtülsün!"

(bk. Müslim, Birr, 9.)

Yukarıdaki hadise göre anne babaya hürmetin önemini değerlendiriniz.

28 Hümeze suresi, 1-3. ayetler.
29 Nûr suresi, 27-28. ayetler.
30 Nisâ suresi, 36. ayet.

"Rabbin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna bağlıdır. Rabbin öfkesi ise anne babanın öfkesine bağlıdır."[31]

İnsanları nezaketle birbirine yaklaştıran her davranış değerlidir. İslam; insanların tatlı dilli, güler yüzlü, cömert, merhametli, nazik ve zarif olması için belli başlı ilkeler ortaya koyar. Yüce dinimiz yürümenin, bakmanın, konuşmanın, yeme içmenin, giyinmenin, selamlaşmanın, komşuluğun ve arkadaşlığın nasıl olması gerektiği gibi pek çok konuda bizlere yol gösterir. İyiliğe iyilikle karşılık vermeyi, kötülüğü iyilikle savmak gerektiğini, özür dilemeyi, hataları affetmeyi, şefkati, merhameti, cömertliği, adaleti ve daha pek çok nezaketli davranışı bizlere emreder.

Yüce Allah, bizlere her durumda ve herkese karşı nezaketli olmayı emretmiştir. Bizler de Allah'a (c.c.) olan sevgi ve bağlılığımızı, O'nun bizlere sunduğu ahlaki güzelliklerle kendimizi donatarak göstermeliyiz. Kur'an ve sünnet merkezli nezaketi benimsemeli; her ikisine de ters düşmeyen tüm güzel davranışlarla ahlakımızı güzelleştirmeliyiz. Böyle davranmanın Allah'ın emri ve dolayısıyla farz olduğunu, aksi davranışların ise haram olduğunu unutmamalıyız. Nezaketi yalnızca insanlara karşı yapılması gereken davranışlar olarak algılamamalıyız. Unutmamalıyız ki nezaket hem Allah'a (c.c.), hem kendimize hem başkalarına hem de diğer canlılara karşı sorumlu olduğumuz bir değerdir. Bu nedenle nezaket kurallarına aykırı davranışlarımızın aynı zamanda kul hakkı kapsamına girdiğini unutmamalı, hayatımızın her anında Rabbimizin rızasına ve nezaket kurallarına uygun davranmaya özen göstermeliyiz.

ARAŞTIRALIM

Toplumumuzda önem verilen nezaket kurallarının neler olduğunu aile büyüklerinize sorarak araştırınız.

PAYLAŞALIM

Aşağıda verilen ayette Hz. Lokman (a.s.), oğlunu hangi nazik davranışa yönlendirmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

"İnsanları küçümseme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah, kibirlenenleri sevmez."

(Lokmân suresi, 18. ayet.)

31 Tirmizî, Birr, 3.

3. Peygamberimizden (s.a.v.) Nezaket Örnekleri

Çevrenizde nezaketiyle kendinize örnek alabileceğiniz kişilerin en güzel davranışları nelerdir?

Müslümanlar, söz ve davranışlarında Allah'ın (c.c.) kendilerinden istediği şekilde saygılı ve nazik olmalıdırlar. Nezaket, güzel ahlakın göstergelerinden biridir. Her konuda olduğu gibi nezaket konusunda da Müslümanlar için en güzel örnek Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). Nitekim Yüce Allah, Hz. Peygamberin bizler için en güzel örnek olduğunu bildirmiş ve ona itaat etmemizi emretmiştir.[32] Peygamber Efendimiz de kendisinin güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildiğini bildirmiştir.[33]

DÜŞÜNELİM

"O (peygamber) kendiliğinden konuşmaz. O bildirdikleri kendisine vahyedilenlerden başkası değildir."

(Necm suresi, 3-4. ayetler.)

Yukarıdaki ayetlere göre Peygamberimiz söz ve davranışlarının Müslümanlar açısından önemini düşününüz.

Sevgili Peygamberimiz nezaketli davranışlarıyla tanınan bir insandı. Çevresindeki kişiler onun konuşmasından, davranışlarından etkilenir ve ona hürmet ederlerdi. Öyle ki o konuştuğu zaman sahabiler onun söylediklerini son derece dikkatle ve kımıldamadan dinlerdi.[34] Onun hal ve tavırları ona inanmayan insanların bile dikkatini çeker ve hayranlık uyandırırdı.

Hz. Peygamber *"Kime rıfktan (nezaket ve kibarlıktan) bir pay verilmişse o kimse hayırdan nasibini almış demektir. Rıfktan mahrum olan kimse ise hayırdan nasip alamamış demektir."*[35] buyurarak nezaketin kişiyi iyiliğe götüreceğini, nezaketsiz kaba davranışların ise iyilikten uzaklaştıracağını belirtmiştir. Peygamberimiz inanan insan için rıfkın önemini *"Mümin, ırza, namusa dil uzatan, lânet eden, çirkin işler yapan, edepsiz konuşan kimse değildir."*[36] sözleriyle dile getirmiştir.

NOT EDELİM

"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir."

(Tevbe suresi, 128. ayet.)

32 bk. Ahzâb suresi, 21. ayet; bk. Tegâbün suresi, 12. ayet.
33 bk. Muvatta, Husnü'l Halk, 8.
34 bk. Tirmizî, Şemâil, 352.
35 Tirmizî, Birr, 67.
36 Tirmizî, Birr, 48.

YORUMLAYALIM

Sevgili Peygamberimiz, *"Mümin bal arısı gibidir. Temiz olanı yer, temiz olanı (balı) üretir, bir çiçeğe konduğunda onu kırıp bozmaz."* buyurmuştur.

(Ahmed b. Hanbel, II, 199.)

Peygamberimizin yukarıdaki benzetmesini bir Müslümanın nasıl olması gerektiği açısından yorumlayınız.

Görsel 4.10

Peygamberimiz konuşurken nezaketi elden bırakmamış, sözleriyle kimseyi incitmemiş ve kırmamıştır. Nitekim Enes b. Mâlik, Hz. Peygamberin hiçbir zaman kötü sözler söyleyen ve lânet eden biri olmadığını belirtmiştir.[37] Peygamberimiz *"Hayâ imandandır, imanın yeri ise cennettir. Kötü konuşmak kabalıktandır. Kabalık (insanları incitmek) ise cehennemdedir."*[38] buyurarak kaba, kötü söz söyleyenleri uyarmıştır. Bir keresinde Ebû Cürey isimli bir kişi Hz. Peygamberden öğüt istediğinde Hz. Peygamber, "*Kimseye sövme!*" demiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir: "*... Eğer bir kimse sana söver ve sende (olduğunu) bildiği bir şeyden dolayı seni yererse, sen onda (olduğunu) bildiğin bir şeyden dolayı onu yerme! Çünkü bunun vebali onadır.*" Ebû Cürey, "Bundan sonra hür olsun köle olsun hiçbir insana, hiçbir deveye ve koyuna sövmedim." der.[39] İnsanlara, canlılara kaba ve kötü söz söylenmemesi konusunda Müslümanları uyaran Peygamberimiz, aynı hassasiyeti ölüler için de göstermiş ve onları hayırla yâd edip yaşayan akrabalarını kıracağı düşüncesiyle onlara kötü söz söylenmemesini öğütlemiştir.[40]

Hz. Peygamber, arkadaşlarına, ailesine, çevresindeki herkese nezaketle davranmıştır. Herkesin sorularını içtenlikle cevaplamış, davetlerine icabet etmiş, ikramlarını geri çevirmemiş, misafirlerine ikramda bulunmuştur. Büyüklerini, akrabalarını ve hastaları ziyaret etmiş, cenazelere katılmaya ve taziyede bulunmaya özen göstermiştir. Hasta ziyaretlerinde dua ederek hastaya moral verilmesinin,[41] aile ferdi bile olsa ev ziyaretlerinde izin isteyerek eve girilmesinin,[42] yaptıkları iyilikler için insanlara teşekkür edilmesinin,[43] karşılaşılan kişiye selam verilmesinin gerekliliği[44] gibi konularda Müslümanları eğitmiş, adabın ve nezaketin topluma yerleşmesini sağlamıştır.

37 bk. Buhârî, Edeb, 38.
38 Tirmizî, Birr, 65.
39 Ebû Dâvûd, Libâs, 25.
40 bk. Tirmizî, Birr, 51.
41 bk. Ebû Dâvûd, Cenâiz, 8.
42 bk. Muvatta', İsti'zân, 1.
43 bk. Tirmizî, Birr, 35.
44 bk. Müslim, Îmân, 93.

Enes b. Mâlik (r.a.), “Hz. Peygamber bir kimseyle karşılaşınca onunla musafaha eder, karşısındaki kimse elini bırakmadan elini onun elinden çekmezdi. Karşısındaki kimse yüzünü çevirmeden o da yüzünü muhatabının yüzünden (başka tarafa) çevirmezdi. Peygamber Efendimizin beraber oturduğu bir kimsenin önüne doğru bacaklarını uzatarak oturduğu görülmemiştir.”[45] diyerek Hz. Peygamberin davranışlarındaki inceliği bildirmiştir. O insanları daima tebessümle karşılamıştır. Müslüman olduktan sonra Peygamberimiz ile ne zaman görüşmek istese reddedilmediğini belirten Cerîr b. Abdullah, “O, beni her gördüğünde mutlaka yüzüme gülümserdi.”[46] demiştir.

Görsel 4.11 *Selamlaşmak toplumda sevgiyi yayan bir nezaket kuralıdır.*

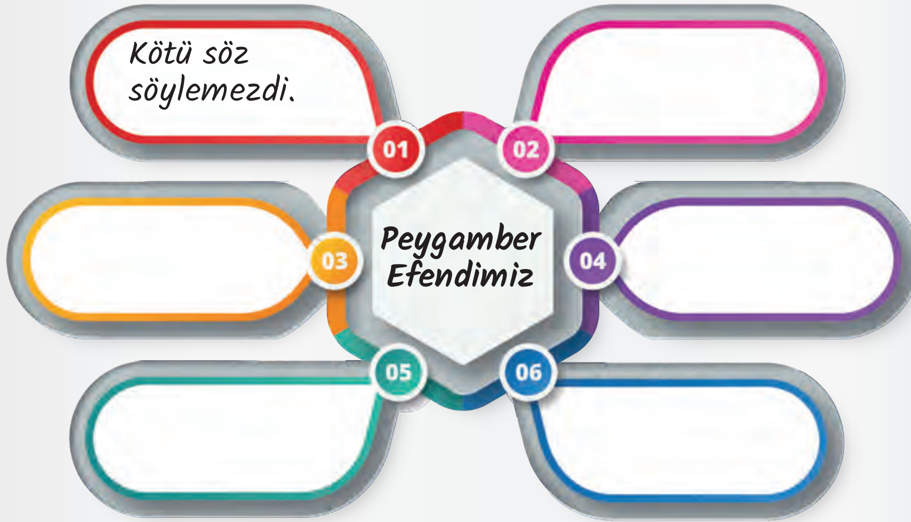
Abdullah b. Abbâs (r.a.), Hind b. Ebî Hâle’ye, “Resûlullah’ı bize tasvir et, zira muhtemelen aramızda onu en iyi bilen sensin.” deyince Hind, Hz. Peygamberin nezaketli davranışlarını şöyle anlatmıştır: “Resûlullah, genelde sessizdi; daima düşünceli ve hüzünlüydü. Az ve öz konuşurdu. Sözü uzatmazdı, kısa da kesmezdi. Gerektiğinde konuştuklarını tekrarlardı. Öğüt verdiğinde ciddi dururdu, kederlenirdi. Kendisine karşı çıkıldığında yüz çevirir giderdi, ashâbıyla konuşarak rahatlardı. Nimet az bile olsa ona saygı gösterirdi. Hiçbir yiyeceği kötümsemezdi. Tebessüm ederek güler ve güldüğünde bembeyaz dişleri dolu tanesi gibi gözükürdü.”[47]

45 Tirmizî, Sıfatü’l-kıyâme, 46.
46 Buhârî, Edeb, 68.
47 Ebû Bekir eş-Şeybânî, el-Âhâd ve’l-mesânî, II, 418.

Hz. Muhammed (s.a.v.) hata yapan kişiyi toplum içinde adını anarak rencide etmemiş, incitmeden uyarmıştır. Bir kimseyle ilgili kendisine bir şikâyet ulaştığında "Şu kişi" demez, genel bir ifade kullanır ve "Bazı kimseler" diyerek hata yapanı uyarırdı.[48] Cemaatle namaz kılınırken aksıran birine karşılık vererek konuşan Muâviye bin Hakem es-Sülemi'ye sahabiler tepki göstermiş, Peygamber Efendimiz ise sadece onu nazikçe uyarmakla yetinmişti. Resûlullah'ın bu anlayış ve nezaketinden etkilenen Muâviye şöyle demişti: "Anam babam ona feda olsun. Ne ondan önce ne de sonra daha güzel öğreten birini gördüm. Vallahi Resûlullah beni ne azarladı ne bana vurdu ne de hakaret etti."[49] Peygamberimizin yanında büyüyen Enes (r.a.) de şöyle bildirmiştir: "Resûlullah'a on sene hizmet ettim. Vallahi bana bir kez olsun 'Öf!' bile demedi. Herhangi bir şeyden dolayı, 'Niçin böyle yaptın?' demediği gibi, 'Şöyle yapsaydın ya!' da demedi."[50] Peygamberimiz, ona, "Yavrucuğum"[51] ya da "Enesçik"[52] diye hitap etmiştir. Hata ettiğinde ise telâfi etmesi için imkân tanımıştır.[53] Nitekim Hz. Peygamber *"Allah beni zorlayayım ve hata arayayım diye göndermedi. Bilakis öğreteyim ve kolaylaştırayım diye gönderdi."*[54] buyurarak zorlaştırıcı olmanın ve hata aramanın gönderiliş amacına aykırı olduğunu belirtmiştir.

DOLDURALIM

Aşağıdaki boşlukları Peygamberimizden nezaket örnekleri yazarak doldurunuz.

48 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 6.
49 Müslim, Mesâcid, 33.
50 Müslim, Fedâil, 51.
51 bk. Müslim, Âdâb, 31.
52 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 1.
53 bk. Müslim, Fedâil, 54.
54 Müslim, Talâk, 29.

Hz. Peygamber, *"İçinde can taşıyan hiçbir şeyi hedef yapmayın!"*[55] buyurarak her türlü canlıya olan saygısını ve sevgisini göstermiştir. Hizmetinden faydalanılan hayvanlara yapılan kötü muameleler konusunda insanları uyarmıştır. Bir gün Hz. Aişe (r.a.) hırçın bir deveye binmiş ve hayvanı sakinleştirmek için yularını sert bir şekilde ileri geri çekmeye başlamıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona, *"Ey Aişe, yumuşak davran! Çünkü rıfk (nezaket) nerede bulunursa onu güzelleştirir, nereden çıkarılıp alınırsa o da çirkinleşir."*[56] buyurarak bineğine iyi davranmasını öğütlemişti.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatından verebileceğimiz bütün örnekler bize onun kulluğunda ve insani ilişkilerinde nezaketten ayrılmadığını ve hassas davrandığını göstermektedir. Hayatı boyunca bu kadar hassas davranmasına rağmen Sevgili Peygamberimiz: *"Allah'ım, ben bir insanım. Hangi Müslümana ağır ve incitici konuştuysam, bunu, onun için arınma ve mükâfat (vesilesi) kıl."*[57] diyerek dua etmiştir. Bizler de onu kendimize örnek alarak aile, eş, dost, akraba ve diğer bütün canlılarla olan ilişkilerimizde, nezaketle davranmalı, insanları incitmemeye özen göstermeliyiz. "Karşımdaki ne hisseder?" veya "Bunun bana yapılmasını ben ister miydim?" diye düşünerek davranışlarımıza yön vermeliyiz.

OKUYALIM

Bir gün Medine'deki bir grup Yahudi, Hz. Peygamberin yanına geldi. Bilinen selamlama cümlesi olan, "es-Selâmü aleyküm" ifadesini basit bir kelime oyunuyla değiştirerek "es-Sâmü aleyküm" (Ölüm üzerinize olsun!) dediler ve Hz. Peygambere karşı büyük bir kabalık yaptılar. Orada bulunan müminlerin annesi Hz. Aişe (r.a.), Yahudilerin bu kabalıkları karşısında kendini tutamadı ve onlara, "Allah'ın lâneti ve gazabı da sizin üzerinize olsun!" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.) eşine hitaben, "Sakin ol ey Aişe! Kibar ve nazik olmalı, kaba davranmaktan ve çirkin konuşmaktan da sakınmalısın." buyurdu. (Buhârî, Edeb, 38.) "Onların ne söylediklerini duymadın mı?" diye soran Hz. Aişe'ye (r.a.), Resûlullah şu karşılığı verdi: "Ben de onlara 've aleyküm' (sizin üzerinize de) diyerek karşılık verdim ya!" (Müslim, Selâm, 11.)

55 Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 298.
56 Ebû Dâvûd, Cihâd, 1.
57 Müslim, Birr, 88.

LİSTELEYELİM

Hz. Hüseyin (r.a.) Resûlullah'ın dost ve arkadaşlarıyla olan münasebetlerini sorduğunda Hz. Ali (r.a.) ona şunları anlattı: "Allah Resûlü, her zaman güler yüzlü, yumuşak huylu ve nazikti. Asla kötü huylu, katı kalpli, bağırıp çağıran, çirkin sözlü, kusur bulucu ve cimri değildi. Hoşlanmadığı şeyleri görmezlikten gelir; kendisinden beklentisi olan kimseleri hayal kırıklığına uğratmaz ve onların isteklerini tamamen boşa çıkarmazdı. Üç şeyden titizlikle uzak dururdu: "Ağız kavgası, boşboğazlık ve malayani." Şu üç husustan da titizlikle sakınırdı; hiç kimseyi kötülemez, kınamaz ve hiç kimsenin ayıbı ile gizli taraflarını öğrenmeye çalışmazdı. Sadece yararlı olacağını düşündüğü konularda konuşurdu. O konuşurken, meclisinde bulunan dinleyiciler, başlarının üzerine kuş konmuşçasına hiç kımıldamadan kendisine kulak kesilirlerdi. Susunca da konuşma ihtiyacı duyanlar söz alırlardı. Ashap, onun huzurunda konuşurlarken birbirleriyle asla ağız dalaşında bulunmazlardı. İçlerinden birisi Resûlullah'ın huzurunda konuşurken, o sözünü bitirinceye kadar, hepsi de can kulağı ile konuşanı dinlerdi. Allah Resûlü'nün katında, onların hepsinin sözü, ilk önce konuşanın sözü gibi ilgi görürdü. Ashabın güldüklerine kendisi de güler, onların taaccüp ettikleri şeylere kendisi de hayretlerini ifade ederdi. Huzuruna gelen yabancıların kaba saba konuşmaları ile yersiz sorularının yol açtığı tatsızlıklara sabrederdi. Hatta ashabı o tür kimseleri yanından çekip uzaklaştırmak isteseler dahi buna izin vermez yine sabrederdi. Hz. Peygamber şöyle derdi: "Bir ihtiyacının giderilmesini isteyen biriyle karşılaştığınız zaman ona yardımcı olunuz." O, ancak yapılan iyiliğe denk düşen ve fazla dalkavukluğa kaçmayan övgüleri kabul eder ve haddi aşmadığı müddetçe hiç kimsenin sözünü kesmezdi. Şayet huzurunda haddi aşacak şekilde konuşulursa o zaman, ya konuşanı susturmak ya da o meclisten kalkıp gitmek suretiyle ona engel olurdu."

(Tirmizî, Şemâil, 160.)

Yukarıdaki hadiste Hz. Ali (r.a.), Peygamberimizin nezaketini gösteren hangi özelliklerinden bahsetmiştir? Listeleyiniz.

....

....

....

4. Geleneğimizden Nezaket Örnekleri

Büyüklerinizden gördüğünüz nezaket örnekleri nelerdir?

Kültürümüzde Allah'a (c.c.), peygamberlerine, kitaplarına büyük saygı duyulur. Kutsal değerlere, gün ve gecelere ayrı bir önem verilir. Yüce Allah'ın adı anıldığında "Celle celâluhû" denilir. Peygamberlerin isimleri zikredildiğinde salat ve selam getirilir. Camilerde davranışlara dikkat edilir ve saygısızlık yapmaktan kaçınılır. Kur'an-ı Kerim çokça okunur, yüksek yerlerde muhafaza edilir, onu öğrenene ve öğretene saygı ve sevgi beslenir. Ramazan ayına ayrı bir hürmet gösterilir, bu ayda konuşmalarda ve davranışlarda daha dikkatli olunur. Bütün bu hassasiyetler Allah'a (c.c.) duyulan saygıdan ve kutsal değerlere gösterilen nezaketten dolayıdır.

Görsel 4.12 *Büyüklerimize hürmet nezaket kurallarındandır.*

Toplumumuzda insan ilişkileri, akrabalık, komşuluk, misafirlik ve büyüklere saygı gibi konular oldukça önemsenir. Bu yüzden geleneklerimizde, bu gibi ilişkilerde uyulması beklenen birçok nezaket kuralı vardır. Bu kurallara uymayan kişilerin davranışları ayıp olarak görülür. Nezaket kurallarına uyan, kibar ve nazik davranan kişiler ise takdir edilir, örnek gösterilir, sevilir ve saygı görür.

Görsel 4.13 *İslam dini akraba ziyaretlerine önem verir.*

Nezaket öncelikle aile içerisinde başlamalıdır. Özellikle anne babaya saygısızlık yapılmamalı, onlara ses yükseltilmemelidir. Nitekim bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **"Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara "öf!" bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle."**[58] Kültürümüzde büyüklerin olduğu ortamda uzanmak, yatmak, bacak bacak üzerine atmak hoş karşılanmaz. Ortama yaşça büyük biri girdiğinde hemen toparlanılır ve yer verilir. İnsan ilişkilerinde mahremiyet esastır ve kimsenin evine izinsiz girilmez. Bir eve, ortama, alışveriş yapılacak mekâna girildiğinde veya tanıdık biriyle karşılaşıldığında ilk önce selam verilir ve

58 İsrâ suresi, 23. ayet.

Görsel 4.14 *Komşularımızla yardımlaşmak nezaket gereğidir..*

Görsel 4.15 *Misafirlere ikramda bulunmak nezaket kuralıdır.*

hâl hatır sorulur. Yaşça büyük kişilere ismiyle hitap edilmez; abi, amca, abla, yenge gibi ifadeler kullanılır. Onların olduğu ortamda konuşmalara, davranışlara dikkat edilir ve onlara hizmet edilir. Argo, kaba, küfür içeren konuşmalardan kaçınılır. Bayramlarda büyük olan akrabalar ziyaret edilir. Elleri öpülür. Bayram dışında da yaşça büyük akrabaların halini hatırını sormak önemlidir. Sofrada herkes oturmadan yemeğe başlanılmaz, evdeki herkes sofraya davet edilir. Komşular düşünülür, yardımlarına koşulur. Evde pişirilen yemeklerden ikram edilir. Eve gelen kap, boş gönderilmemeye çalışılır. Yapılan iyiliğe teşekkür edilir, istenilmeden yapılan hatalardan dolayı özür dilenir.

Geleneklerimizde misafirlere gösterilen özenle ilgili pek çok âdet bulunur. Misafirler bütün ev ahalisi ile birlikte temiz kıyafetlerle kapıda karşılanır. Herkes "Hoş geldiniz." diyerek misafirin gelmesinden duyduğu memnuniyeti ifade eder. Evin küçüklerinin de misafiri karşılaması, ona bu alışkanlığı kazandırmak için önemsenir. Misafirlere ikramlar hazırlanır ve özenle sunulur. En güzel şekilde ağırlanmaya çalışılan misafir yine bütün ev ahalisiyle birlikte kapıda uğurlanır.

Misafir ağırlamanın yanında misafirliğe gitmenin de kuralları vardır. Misafirliğe gidilecek olan eve mümkünse haber verilir ve müsait oldukları bir zamanda ufak bir hediyeyle gidilir. Misafir olunan evde özel eşyalar karıştırılmaz, edebe uygun bir şekilde oturulur, ayrılırken "Siz de bize buyrun." şeklinde davette bulunulur. Davete icabet etmek nezakettendir.

Hasta ziyareti de nezaket kurallarındandır. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.v.) *"Müslüman'ın Müslüman üzerindeki hakkı beştir: Selâmını almak, hastalandığında ziyaret etmek, cenazesine katılmak, davetine icabet etmek ve aksırdığında Allah'tan rahmet dilemek."*[59]

59 Buhârî, Cenâiz, 2.

buyurarak hasta ziyaretinin önemine vurgu yapmıştır. Hasta ziyaretinde onlara moral verici konuşmalar yapılır ve küçük hediyeler ikram edilir. Kültürümüzde hasta ziyaret edildiğinde onu yormamak için yanında fazla durulmaz. Vefat eden kişinin yakınlarına taziye ziyaretinde bulunulur, onlara yardımcı olunur. Bunlar geleneğimizde en çok bilinen nezaket kurallarındandır. Toplumumuzda bu kurallara önem verilir. Çocukların da bu kurallara uygun davranmaları beklenir.

Mevlânâ'nın şu güzel davranışı, birine yardım ederken bile nasıl nezaketli davrandığına örnektir: Mevlânâ'nın müritlerinden Hanende Osman çok darlık içindedir. Mevlânâ bu durumu öğrendiğinde bir altın tedarik eder ve gelir. Bir aralık söz esnasında der ki: "Osman! Bundan önce senin bir âdetin vardı. Ara sıra bizimle musafaha ederdin. Bir müddettir bunu terk ettin. Sebep nedir?" Osman elini öpmek için kalkar. O esnada Mevlâna altınları gizlice eline sıkıştırır ve "Bu sünneti muhafaza et, buyurur."[60]

Tarihimizin en şanlı hükümdarlarından Fatih Sultan Mehmed Han, İstanbul'un fethiyle muzaffer olmuştu. Hocası Akşemseddin, mühim bir şahsiyet, mübarek ve alim biriydi. İstanbul'un fethi gerçekleşince Fatih Sultan Mehmed ve Akşemseddin zafer alayı ile şehre giriyordu. Büyük komutan Fatih'in yanında hocaları Molla Gûrânî, Molla Hüsrev, Akşemseddin ve Ak Bıyık Sultan vardı. Padişaha çiçek vermek için yollara düşen Bizanslı kızlar, hükümdarın bir delikanlı olduğunu bilemediler. Ellerindeki demetleri ak sakallı bir ihtiyar olan Akşemseddin'e uzattılar. O da "Padişah ben değilim.", diye yanındaki genç komutanı gösterdi. Fakat Fatih: "Verin verin! Padişah benim ama o benim hocamdır." diyerek tebessüm etti ve çiçeklerin hocasına verilmesini istedi.[61] İşte bu örnek, hükümdar bile olsa Fatih'in ilme verdiği değerin ve hocasına olan nezaketinin bir göstergesidir.

YAZALIM

"Söz ola kese savaşı söz ola bitire başı
Söz ola agulu aşı bal ile yağ eder bir söz.
Kişi bile söz demini demeye sözün kemini
Bu cihan cehennemini sekiz uçmag eder bir söz."

(Mustafa Tatcı, "Yunus Emre Divanı", s. 81.)

Agulu: zehirli
Kem: kötü
Uçmag: cennet

Yunus Emre'nin yukarıdaki dizeleri ile nezaketli konuşmanın önemi arasında ne gibi bir ilişki vardır? Aşağıdaki satırlara düşüncelerinizi yazınız.

....

....

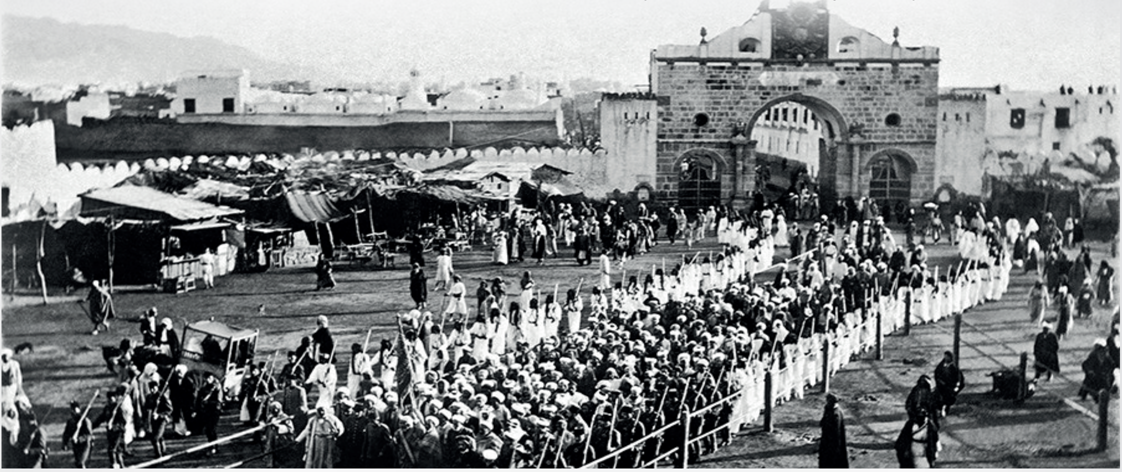
....

60 bk. A. S. Ünver, "Mevlâna'mızın Sözleri ve Halinden Alınacak Dersler", İslam Medeniyeti Aylık mecmuası, s. 22.
61 Sâmiha Ayverdi, "Âbide Şahsiyetler", s. 120-121.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Osmanlı padişahları hac mevsiminden önce İstanbul'dan Haremeyn'e (Mekke ve Medine'ye), oranın en ileri gelenlerinden en yoksullarına varıncaya kadar dağıtılmak üzere, özel bir tören ve alayla para ve hediyeler gönderirlerdi. Buna "surre alayı" (surre: para kesesi) denilirdi. Topkapı Sarayı önünde toplanan padişah ve davetliler, Mekke ve Medine'ye gönderilecek mektupları ve yardım torbalarını, okunan Kur'an eşliğinde teslim ederler ve özel olarak süslenmiş develere yüklerlerdi. Üsküdar'dan yola çıkan surre alayı, kalabalık törenlerle uğurlanır ve karşılanırdı. Peygamberimize duyulan sevgiden dolayı onun soyundan gelen seyyit ve şeriflerin ihtiyaçları karşılanır, onlara da hediyeler gönderilirdi. Osmanlı Devletinin bu geleneği, Peygamberimize olan sevgisine ve nezaketine çok güzel bir örnektir.

(bk. Murat AKGÜNDÜZ, Surre-i Hümâyûn Geleneği ve İslam Toplumunu Kaynaştırmadaki Rolü, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı XXII, s. 107-114.)

Görsel 4.16 *Osmanlı'nın güzel âdetlerinden olan Surre-i Hümayun alayı*

Geleneklerimize baktığımızda nezaket kurallarına hassasiyet gösterildiğini ve insan ilişkilerinin önemsendiğini görürüz. Bizler dinimizin ve geleneğimizin bize bıraktığı bu incelikleri devam ettirmekle sorumluyuz. Bununla birlikte günümüzde teknolojinin de gelişmesiyle insan ilişkilerinin çeşitlendiği çok farklı ortamlar oluşmuştur. Sosyal medya ve cep telefonları yeni iletişim alanları ortaya çıkarmıştır. Bizler bu ortamlarda da dinimizden ve kültürümüzden öğrendiğimiz nezaket kurallarına uygun davranmalıyız. Karşımızdaki kişiyi görmüyor olmak onunla iletişimimizde nezaketsiz tavırlar sergilemeyi gerektirmez. Sosyal medyada iletişim kurduğumuz kişilere karşı konuşmalarımızda dikkatli olmalı, hakaret içeren kaba, argo sözcükler kullanmamalıyız. Mahremiyete saygı duymalı, insanların özel hayatlarını araştırmamalıyız. Yediğimiz yemeğin, aldığımız kıyafetin fotoğrafını çekerek paylaşmamalı; sahip olduğumuz imkânları gösteriş yaparak sergilememeliyiz. Çevremizdeki insanlarla ilgilenmek ve sohbet etmek yerine, cep telefonuyla ilgilenmek nezaketsizliktir. Bu davranış insanların birbirlerine olan sevgi ve saygısını azaltır.

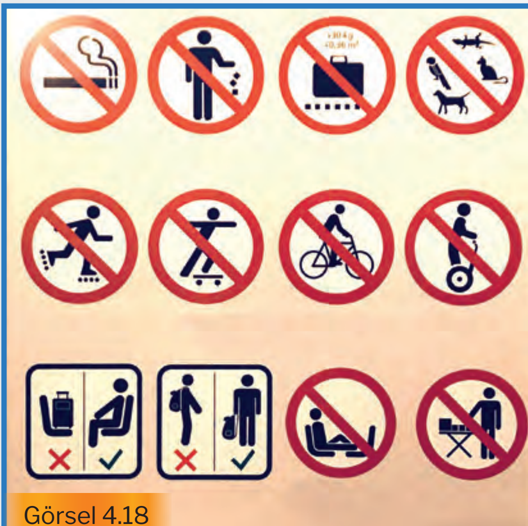

Görsel 4.17 *Telefonda da nezaket kurallarına dikkat etmeliyiz.*

Trafikte de nezaketi elden bırakmamak gerekir. Araç kullanırken sabırlı ve nazik davranmaya özen gösterilmeli, kornaya gereksiz yere basılmamalı, gerektiğinde yol verilmelidir. Toplu taşıma araçlarında oturuşa ve gürültü yapmamaya dikkat edilmeli, diğer insanlar rahatsız edilmemelidir. Bütün bunlar Rabbimize, kendimize ve birlikte yaşadığımız insanlara karşı olan sorumluluklarımızın bir parçasıdır. Bize düşen de hayatımızı bu sorumluluk bilinciyle yaşamaktır.

PAYLAŞALIM

Toplu taşıma araçlarında aşağıdaki kuralların konulmasının sebebi sizce ne olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Görsel 4.18

YAZALIM

Aşağıdaki durumları okuyunuz ve bu durumlar karşısında nezaket sahibi biri olarak ne yapmanız gerektiğini boşluklara yazınız.

Kantinde tost almak için sıra bekliyorsunuz. Çok acıktınız. Bir öğrenci geldi ve sıraya girmek yerine en öne geçti...

....

....

Yolda hızla yürürken karşıdan gelen birine çarptınız...

....

....

Eve gittiniz ve annenizin odanızı tertemiz yaptığını gördünüz...

....

....

Eve gittiğinizde küçük kardeşinizin en sevdiğiniz oyuncağınızı kırdığını öğrendiniz...

....

....

Sokakta yürürken bir komşunuzu veya sınıftan bir arkadaşınızı gördünüz...

....

....

Evde arkadaşınızla birlikte oyun oynuyorsunuz ve dedeniz sizden su istedi...

....

....

Babanızdan bir oyuncak istediniz fakat babanız bunun şimdi mümkün olmadığını söyledi...

....

....

Okula geldiğinizde ders başlamıştı ve geç kalmıştınız...

....

....

Eve misafir geldiğini gördünüz...

....

....

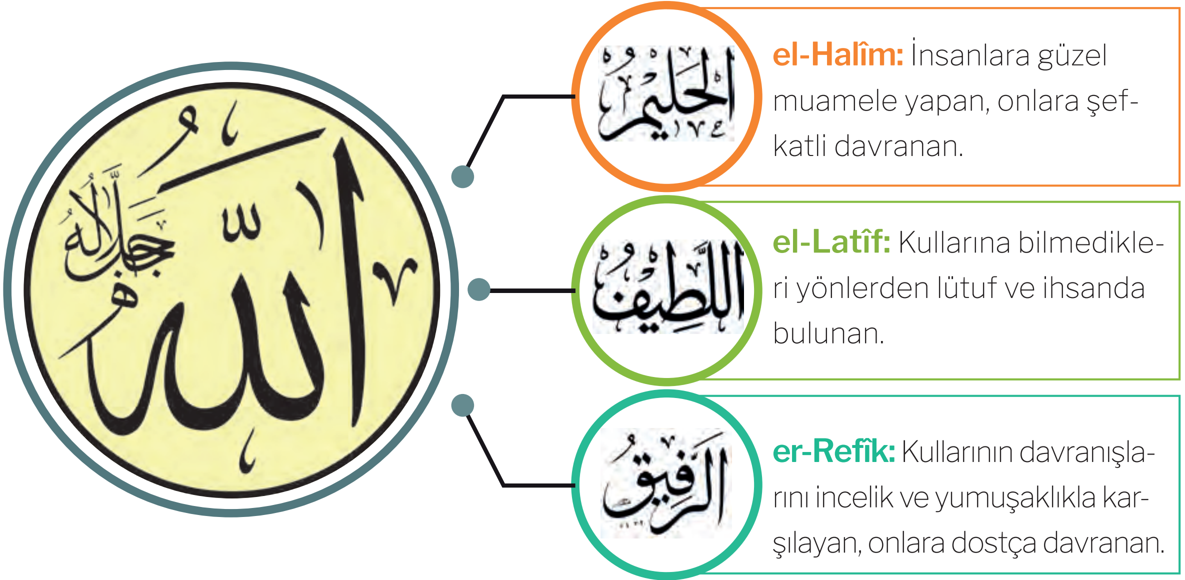
Arkadaşlarınızdan birinin hasta olduğu için okula gelemediğini öğrendiniz...

....

....

5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Yüce Allah'ın kullarına olan sevgisini anlatmak isteseniz nasıl örnekler verirsiniz?

el-Halîm

Hilm "Sabırlı ve temkinli, akıllı ve ağır başlı olmak" anlamına gelir. Halîm, Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden yani Esma-i Hüsnâ'dan biridir. "İnsanlara güzel muamele yapan, onlara şefkatli davranan, işledikleri suçları hemen cezalandırmayan, sabırlı ve temkinli olan, acele davranmayıp ileride olacak gelişmelere fırsat tanıyan." anlamındadır.[62] El- Halîm ismi Kur'an'da birçok yerde geçmektedir. Bunlardan bazılarında Yüce Allah'ın kendisi için, bazılarında ise Hz.İbrahim (a.s.), Hz. İsmail (a.s.) veya Hz. Şuayb (a.s.) için kullanılmıştır.[63]

'el-Halîm' hattı
(Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

62 bk. Bekir Topaloğlu, "Halîm", TDV İslam Ansiklopedisi, C 15, s. 334., MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 117.
63 bk. Hûd suresi, 75 ve 87. ayetler; Sâffât suresi, 101. ayet.

OKUYALIM

"İbrâhim cidden ağır başlı, hassas ruhlu, kendini Allah'a vermiş biriydi."

(Hûd suresi, 75. ayet.)

"Dediler ki: Ey Şuayb! Babalarımızın taptıklarını (putları), yahut mallarımız hususunda dilediğimizi yapmayı terketmemizi sana namazın mı emrediyor? Oysa sen yumuşak huylu ve çok akıllısın!"

(Hûd suresi, 75. ayet.)

"İbrahim şöyle dedi: "Ben Rabbime (onun emrettiği yere) gideceğim. O bana yol gösterecektir. Ey Rabbim! Bana salihlerden olacak bir çocuk bağışla. Bunun üzerine kendisine akıllı ve edepli bir erkek çocuğu olacağını müjdeledik."

(Saffât suresi, 99-101. ayetler)

Yüce Allah, insanları O'na kulluk etsinler diye yaratmıştır.[64] Bunun için bazı emirler ve yasaklar koymuş ve bunlara uyulmasını istemiştir. Yüce Allah, kullarına karşı çok merhametlidir. Kulları için sayısız nimetler yaratmış, dünyayı onların hizmetine sunmuştur. İnsanları, düzeni bozacak, kötülük meydana getirecek şeylere karşı uyarmış; iyi ve faydalı olan şeyleri de bildirmiştir. İlahi kitaplar ve peygamberler göndererek kullarını her konuda bilgilendirmiş, onlara nasıl bir kul olmaları gerektiğini öğretmiştir. Dünyayı bir sınav yeri olarak yaratan Yüce Allah, koyduğu kurallara uyanların mükâfatlandırılacağını, uymayanların ise cezalandırılacağını haber verilmiştir.

İnsan, hataya düşebilen bir varlıktır. Unutabilir, yanılabilir, kötülük yapabilir ve Allah'ın (c.c.) koyduğu kurallara uymayarak gaflete düşebilir. Allah (c.c.) her şeyden haberdardır fakat kullarının bu hatalarını hemen cezalandırmaz. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: **"... Şunu da bilin ki Allah içinizden geçeni hakkıyla bilir. Onun için Allah'a karşı gelmekten sakının ve yine şunu da bilin ki Allah gerçekten çok bağışlayandır, halîmdir. (Hemen cezalandırmaz, mühlet verir.)"**[65]

Görsel 4.19 *Bütün canlılara karşı yumuşak huylu ve şefkatli olmak gerekir.*

YORUMLAYALIM

"Eğer Allah, yaptıkları yüzünden insanları hemen cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat Allah, onları belirtilmiş bir süreye kadar erteliyor. Vakitleri gelince gerekeni yapar. Kuşkusuz Allah, kullarını görmektedir."

(Fâtır suresi, 45. ayet.)

Yukarıdaki ayeti Allah'ın (c.c.) "el-Halîm" ismi bağlamında yorumlayınız.

64 bk. Zâriyât suresi, 56. ayet.
65 Bakara suresi, 235. ayet.

Yüce Allah kullarına, hatalarından dönmeleri için fırsatlar tanır, zaman verir. Kullarına karşı merhametle muamele eder, onların yaptığı hatalardan dolayı tövbe etmeleri için sabırla bekler. Hatalarından dönen ve af dileyenler affedilir fakat hatasında ısrar eden kimselere adaletle muamele edilir. Yapılan hiçbir şey karşılıksız bırakılmaz. Kur'an-ı Kerim'de bu konuyla ilgili şöyle buyrulmuştur: **"Sakın, Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Allah onları ancak, gözlerin dehşetle bakakalacağı bir güne erteliyor."**[66]

Biz, bir başkası hata yaptığında hemen öfkelenir ve sabırsız davranırız. Fakat Yüce Allah, emirlerine karşı gelenlere ceza vermekte aceleci davranmaz. Çünkü **"...Allah çok bağışlayıcıdır, pek halîmdir."**[67]

OKUYALIM

Herkes Kendisine Yakışanı Yapar

Bir kişinin eşeği çamura batmıştı. Bu kaygı ile adamcağız çok üzgündü. Eşeğin çamura battığı yer kırlıktı. Her yer karanlıktı. Yağmurlar yağıyor, seller akıyor, soğuk yeller esiyordu. Eşeğin sahibi bu tasa içinde sabaha kadar söylenip durdu. Dilinden ne dost kurtuldu ne düşman ne ahali kurtuldu ne de sultan. Adam böyle söylenirken olacak ya, padişah oradan geçti. Adamın sözlerini işitince padişah, ne dinleyebildi ne de cevap verebildi. Fakat kızdı:

"Eşeği çamura batmışsa benim suçum ne! Ben batırmadım ya. Benden ne istiyor, bana niçin kızıyor?" dedi. Emrindekilerden biri padişaha:

"Padişahım, verin cezasını. Dünyadan nam ve nişanı kalksın." dedi. Büyük padişah düşündü, taşındı baktı gördü ki adam sıkıntı içinde bunalmış, eşeği çamura batmıştır. Zavallı adamın haline acıdı. Uygunsuz, yolsuz sözlerinden kabaran öfkesini yuttu. Tuttu, ona altın verdi, at verdi, kürklü kaftan verdi. Öfke zamanında merhamet ne güzel şeydir. Birisi o ihtiyara:

"Ey akılsız ihtiyar, bu cezadan nasıl kurtuldun, hayretteyim?" dedi. İhtiyar şöyle cevap verdi:

"Sus, ben o sırada dertli idim, kendime hâkim değildim. Bana yakışan şeyi yaptım. Padişaha gelince, o da kendisine yakışan ihsanı yaptı."

(bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, Bostan ve Gülistan, Terc: Kilisli Rıfat Bilge, s. 199-120.)

---

66 İbrâhîm suresi, 42. ayet.
67 Âl-i İmrân suresi, 155. ayet.

Bizler Yüce Allah'ın "Halîm" ismini daima hatırlamalı ve hatalarımızı fark edip O'nun verdiği müddet dolmadan af dilemeliyiz. Allah'ın (c.c.) hemen cezalandırmamasını fırsat bilmeli, O'nun Halîm ismine sığınmalıyız. Bununla birlikte Allah'ın (c.c.) bu güzel ismini kendi davranışlarımıza da yansıtmalı ve yumuşak huylu, affedici ve sabırlı olmalıyız. Yüce Allah: **"Güzel bir söz ve bağışlama, gönül kırarak verilen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah her bakımdan sınırsız zengindir, halîmdir."**[68] buyurarak insanlara güzel söz söylemenin, affetmenin, gönül kırmamanın önemini bildirmiştir.

el-Latîf

Latîf, Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biridir. "İnce, şeffaf olmak, merhametle ve şefkatle davranmak, yaklaşmak ve iyilik yapmak" anlamlarına gelir.

Allah'ın (c.c.) kullarına bilmedikleri yönlerden lütuf ve ihsanda bulunması, hiç ummadıkları yerlerden faydalanmaları için sebepler yaratmasıdır. Allah'ın (c.c.), bütün işlerin en ince ve gizli yönlerini bilmesidir.

'el-Latîf' hattı
(Hat: Ahmet Zeki Yavaş) ı

Yüce Allah, bizlere sayısız nimetler vermiştir. Kâinatı eşsiz güzellikteki varlıklarla donatmış ve bunları hizmetimize sunmuştur. Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de bize olan lütfunu şöyle örneklendirmiştir: **"Görmedin mi, Allah gökten yağmur indirdi de bu sayede yeryüzü yeşeriyor. Gerçekten Allah çok lütufkârdır, her şeyden haberdardır."**[69]

Rabbimiz, ihtiyaçlarımızı en iyi bilendir. Aklımızdan ve kalbimizden geçen her şeyi bilir. Gizlediklerimizi ve açığa vurduğumuz her şeyi en ince ayrıntısına kadar görür. Yüce Allah, bununla ilgili bir ayette şöyle buyurmuştur: **"Sizler, sözlerinizi gizleseniz de açıklasanız da birdir; O, kalblerde olanı bilir. Bizimle birlikte kâinattaki her zerreyi ve içinde sakladıklarını bilir. Yaratan bilmez olur mu? O, Latif'tir, haberdardır."**[70] Yüce Allah, bir başka ayette de: **"...Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa ve bir kayanın içinde, yahut göklerde ya da yerin içinde bile olsa, Allah onu çıkarır getirir..."**[71] buyurmaktadır.

68 Bakara suresi, 263. ayet.
69 Hac suresi, 63. ayet.
70 Mülk suresi, 13-14. ayetler.
71 Lokman suresi, 16. ayet.

Latîf olan Allah (c.c.);

Bütün fayda ve güzellikleri en ince ayrıntılarıyla bilendir.

Yarattıklarının ihtiyaçlarını en ince noktasına kadar bilen ve bu ihtiyaçları incelikle onlara ulaştırandır.

Yarattıklarına yumuşaklıkla davranan, merhametli ve lütufkâr olandır.

İnsanlara bilmedikleri ve ummadıkları yerden ihsanda bulunandır.

İnsanları güçlerinin üstünde bir şeyle sorumlu tutmayandır.

İnsanlara hak ettiklerinin fazlasını veren, itaat ettiklerinde kullarını öven, isyan ettiklerinde rızklarını kesmeyendir.

İnce işleri, sırları, her şeyin detayını bilendir.

Kendisi gözle görülmeyendir.

Kullarına hem dünya hayatında hem de ahirette lütufta bulunandır.

(bk. Ramazan Sönmez, el-Esmâü'l-Hüsnâ, s. 257.)

Latîf olan Allah (c.c.) ağaçta yuvasını yapmış bir kuşu, denizin derinliklerindeki mercanları, atmosferdeki ses dalgalarını, toprağın altındaki solucanları ve daha pek çok varlığı bütün incelikleriyle bilir. Çünkü Rabbimiz, bütün bunları yaratandır. En güzel şekilde yaratan ve yarattıklarının bütün inceliklerini en iyi bilendir. Bu durum bir ayette şöyle ifade edilmektedir: **"O hiç yarattığını bilmez mi? O Latif'tir, her şeyden haberdardır."**[72]

Yüce Allah, bizlere nimetlerini cömertçe verir. Onları bizim için çoğaltır. Hiç beklemediğimiz anlarda bize türlü türlü yerlerden rızkını ulaştırır. Rızık dağıtırken, kendisine inanan ve inanmayan ayrımı gözetmez. O, bütün kullarına karşı lütufkârdır. Dilediğini, dilediği şekilde rızıklandırır. Yüce Allah, konuyla ilgili bir ayette şöyle buyurmuştur: **"Allah, kullarına çok lütufkârdır, dilediğini rızıklandırır. O, kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir."**[73]

SUNUM HAZIRLAYALIM

Siz de Allah'ın (c.c.) Latîf ismine örnek olacak görseller bulunuz. Bulduğunuz görsellerle sunum hazırlayarak sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

72 Mülk suresi, 14. ayet.
73 Şura suresi, 19. ayet.

OKUYALIM

Kelimeler nasıl çıkar ağzından ve hava zerreleriyle nasıl yol alır Allah bilir. Ve nasıl duyarsın o sesleri, onu da Allah bilir.

Allah Latif'tir. Bütün ince işleri bilir. Çünkü hepsini o yaratmıştır.

Nasıl düşünürsün, nasıl hayal kurarsın ve kalbin nasıl sever Allah bilir.

Midyenin içindeki kum tanesi nasıl inci olur, Allah bilir. Çünkü Latif olan Allah yaratır onu.

Elsiz ayaksız bir tırtıl, nasıl ipek dokur Allah bilir. Çünkü ipeği tırtıla Latif olan Allah dokutur.

Arı nasıl bal yapar Allah bilir. Çünkü arıya balı Latif olan Allah yaptırır.

(Özkan Öze, Allah'ın Güzel İsimleri, s. 73-74.)

Görsel 4.20

Görsel 4.21

Görsel 4.22

Yüce Allah bizleri şefkatle ve yumuşaklıkla donatmıştır. Kul olarak sorumluluklarımızdan biri de Rabbimizin güzel isimlerini kendimize kılavuz edinmektir. Yüce Allah'ın bizden esirgemediği lütfu biz de diğer canlılardan esirgememeliyiz. Onlara nazik davranmalı, yumuşaklık ve şefkat göstermeli, merhametle muamele etmeliyiz. Sahip olduğumuz imkânları paylaşmayı bilmeliyiz. Latîf olan Allah'a (c.c.) karşı inancımız bizi de lütufkâr hale getirdiğinde Rabbimize olan bağlılığımız da güçlenecektir. Bu nedenle Allah'ın (c.c.) cömertliği, ihsanı ve inayeti bizi de cömert olmaya, iyilik yapmaya, insanlara faydalı olmaya yöneltmelidir. Herkese karşı incelik göstermeli, nazik davranmalıyız. Onur kırmadan iyilikte bulunmalı, gönül incitmemeliyiz.

NOT EDELİM

"Gözler O'nu idrak edemez, halbuki O gözleri idrak eder. O en ince şeyleri bilir ve her şeyden haberdardır."

(En'âm suresi, 103. ayet.)

KONUŞALIM

“...Doğrusu Rabbim bana çok şey lütfetti. Çünkü beni zindandan çıkardı ve şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra sizi çölden getirdi. Şüphesiz ki benim Rabbim dilediğine lütfedendir. Kuşkusuz O, çok iyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”

(Yûsuf suresi, 100. ayet.)

Yukarıdaki ayeti okuyarak aşağıdaki soruların cevapları üzerinde arkadaşlarınızla konuşunuz.

- Yüce Allah, Hz. Yusuf’a (a.s.) ne gibi lütuflarda bulunmuştur?
- Sizce Hz. Yusuf’un (a.s.) bu lütufları dile getirmesindeki amacı ne olabilir?
- Bizim üzerimizde Yüce Allah’ın ne gibi lütufları vardır?
- Bizler bu lütufların farkında mıyız?
- Bizler de Hz. Yusuf (a.s.) gibi üzerimizdeki lütufları dile getirecek olsak neler söylerdik?

er-Refîk

Refîk ismi rıfk kökünden türemiştir. Rıfk; incelik, naziklik, yumuşak huyluluk ve kibarlık gibi ahlaki özelliklerdir.[74] Rıfkın zıddı ise şiddet, kabalık ve sertliktir.

Yüce Allah, refîktir. Yarattığı her şeyde ve kullarına karşı muamelelerinde bunu görmek mümkündür. Bütün canlılara dikkatle baktığımızda yaratılıştan gelen bir güzellik görürüz. Hayranlık uyandıran bu güzellikler Allah’ın (c.c.) yaratışındaki incelik ve yumuşaklığın bir göstergesidir. Aynı zamanda Allah’ın (c.c.) kullarının hatalarını ve yanlışlarını hemen cezalandırmayıp uyarması, yanlıştan dönmek için fırsat vermesi, tövbe edenleri affetmesi yine O’nun refîk oluşundandır. Bu Allah’ın (c.c.) kullarına olan merhametinin ve lütfunun da bir göstergesidir.

‘er-Refik’ hattı
(Hat: Ahmet Zeki Yavaş)

74 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 306.

Allah (c.c.), kullarına karşı nasıl yumuşak davranıyorsa kullarının da birbirine ve hatta bütün canlılara karşı yumuşaklıkla, nezaketle davranmasını istemiştir. Kabalık ve sertlikten kaçınılmasını, hatalara karşı müsamahakâr olunmasını tavsiye etmiştir. Çünkü rıfk ile hareket etmek insanları dostluğa ve kardeşliğe götürür. Düşmanlıklar azalır, iyilikler artar ve insanların birbiriyle iletişimi gelişir. Yüce Allah bununla ilgili **"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir."[75]** buyurmuştur. Kişi kendisine yapılan kötülüğü sabırla karşılayıp iyilikle karşılık verdiğinde aradaki düşmanlık zamanla yok olur. Kötülük yapan kişilerin kalbi zamanla yumuşayabilir hatta yerini sevgi ve merhamet alabilir. Kötülük yapana kötülükle karşılık vermek ise düşmanlıkları artırdığı gibi dönülmeyecek büyük hatalar yapılmasına sebep olur. İnsanların arasında sevginin, saygının kalmadığı huzursuz bir ortam oluşturur.

Peygamber Efendimiz çevresindeki inanan inanmayan herkese daima rıfk ile davranmıştır. Onun bu tutumu İslamiyet'in hızla yayılmasında da etkili olmuştur. Bizlere de *"Yumuşaklıktan mahrum olan hayırdan mahrum olur."*[76] buyurarak hayra ulaşmak için yumuşak huylu olmayı tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber, yumuşak huylu olmanın Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmaya vesile olacağını *"Şüphesiz Allah refîktir. Rıfkı (yumuşak huyluluğu) sever."*[77] hadisiyle bildirmiştir.

Başta insanlar olmakla birlikte bütün canlılara karşı yumuşak davranarak Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanma yolunda bizler de çaba göstermeliyiz. Kötülüklere bile iyilikle karşılık vermeye çalışmalı, düşmanlıklar yerine dostlukları artırmalıyız. Çevremizdeki kaba ve sert davranan kişilere de iyiliği emrederek toplumumuzun daha huzurlu olmasına katkı sağlamalıyız.

TARTIŞALIM

"Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır."

Yukarıdaki atasözünün vermek istediği mesajı düşününüz. Davranışlarını bu mesajı önemseyerek şekillendirmeye çalışan birinin nelere dikkat etmesi gerektiğini arkadaşlarınızla tartışınız.

75 Fussilet suresi, 34. ayet.
76 Müslim, Birr, 74.
77 Müslim, Birr, 77.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. İslam'da nezaketin önemi nedir? Açıklayınız.

....

....

....

2. Kur'an-ı Kerim'deki nezaketli davranış örnekleri nelerdir? Beş tanesini yazınız.

....

....

....

3. Peygamber Efendimizin nezaketine üç örnek yazınız.

....

....

....

4. Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden er-Refîk'i açıklayınız.

....

....

....

5. Geleneğimizde yer alan nezaket örnekleri nelerdir? Beş tanesini yazınız.

....

....

....

6. Nezaket ölçüleri nelerdir? Yazınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. İslam'da nezaketin en temel kaynakları aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?

A) Örf ve âdetler
B) Dinî ve millî bayramlar
C) Kur'an ve sünnet
D) Gelenek ve görenekler

2. Aşağıdaki davranışlardan hangisi nezaketli tutum ve davranışlardan değildir?

A) Bağışlamak **B)** Saygı duymak **C)** Görgülü olmak **D)** Alay etmek

3. Nezaket kuralları insanların günlük hayatta birbirlerine karşı uymaları gereken kurallar ile sergilemeleri gereken davranış örneklerini içerir. Aynı zamanda İslam'ın emrettiği tüm ahlak kuralları da nezaket kurallarını meydana getirir. Nezaketli ve edepli davranışlar bizleri hata yapmaktan, geçimsizlikten, kavga ve düşmanlıktan uzak tutarak erdemli bireyler haline getirir.

Yukarıdaki metinden aşağıdaki yargıların hangisi çıkarılamaz?

A) İslam'ın ahlak ilkeleri, nezaket kurallarını oluşturur.
B) Nezaket, kişiyi erdemli hale getirir.
C) İnsanlar birbirlerine karşı nazik olmakla sorumludur.
D) Nezaket kuralları öncelikle çalışma hayatında geçerlidir.

4. "Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir." (Hucurât suresi, 12. ayet.)

Yukarıdaki ayette nezaketi ortadan kaldıran davranışlardan hangilerine sırasıyla değinilmiştir?

A) Zan-Tecessüs-Gıybet
B) Zan-Gıybet-İftira
C) Yalan-Tecessüs-İftira
D) Gıybet-Yalan-Zan

5. Aşağıdaki davranışlarından hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) nezaketini gösteren davranışlardandır?

A) Suç işleyen en yakını bile olsa adaletle davranması.

B) Allah'tan (c.c.) aldığı mesajları eksiksiz bir şekilde tebliğ etmesi.

C) İnsanları uyarırken yumuşak bir dil kullanması.

D) Namazlarını aksatmadan kılması.

6. Aşağıdakilerden hangisi nezaket sahibi bir insanın davranışlarından olamaz?

A) Güzel söz söylemek
B) Lakap takmak
C) İkramda bulunmak
D) Güler yüzlü olmak

7. Eren, selam vererek eve girdi.

Mehmet, otobüste yayılarak oturdu.

Hanife, mescitte kimseyi rahatsız etmemek için telefonunu sessize aldı.

Büşra, eve gelen misafirlere "Hoş geldiniz" dedi.

Yukarıdaki kişilerden hangisi nezaket kurallarına uygun davranmamıştır?

A) Büşra **B)** Eren

C) Hanife **D)** Mehmet

8. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde "el-Halîm" isminin anlamı doğru verilmiştir?

A) Her şeye gücü yeten, kudretli.

B) Daima affeden, günahları bağışlayan.

C) Aceleyle ve kızgınlıkla muamele etmeyen.

D) Bedenlerin ve ruhların gıdasını yaratıp veren.

9. Nezaket, davranışlarda incelik ve güzelliktir. İnsan ilişkileri ve toplum huzuru için insanların nezaket kurallarına dikkat etmeleri gerekir. Kaba, katı, kötü söz ve davranışlar nezakete aykırı, insan ilişkilerini olumsuz etkileyen davranışlardır.

Aşağıdaki yargılardan hangisi yukarıdaki metinden çıkarılamaz?

A) Nezaket sahibi insanlar güzel davranışlar sergiler.
B) Nezaket kurallarına uyulan toplumlarda insanlar daha huzurlu olur.
C) Nezaket sahibi insanlar birbirleriyle daha iyi geçinir.
D) Nezaket kuralları, geleneklerimizden gelen kurallardan oluşur.

10. Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden olan ve "ince, şeffaf olmak, merhamet ve şefkatle davranmak, yaklaşmak ve iyilik yapmak" anlamına gelen ismi aşağıdakilerden hangisidir?

A) el-Basîr **B)** el-Halîm **C)** el-Latîf **D)** el-Vedûd

C. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. ( ) İnsan ilişkilerimizi sevgi, saygı, güven, dürüstlük ve adalet gibi değerler üzerine inşa ederiz.

2. ( ) Müslümanlar çoğu zaman nezaket ve edebe uygun davranışlarda bulunmalıdırlar.

3. ( ) İslam'da nezaketin temel kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Peygamber Efendimizin sünnetidir.

4. ( ) Adalet, bir Müslümanda bulunması gereken incelik, naziklik, yumuşak huyluluk ve kibarlık gibi ahlaki özelliklerdir.

5. ( ) Yüce Allah, bizlere her durumda ve herkese karşı nezaketli olmayı emretmiştir.

6. ( ) Toplum içerisinde kulaktan kulağa fısıltı ile konuşmak yanlış anlaşılmalara sebep olacağından nezakete aykırı bir davranıştır.

7. ( ) Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biri olan Halîm kelimesi, "İnce, şeffaf olmak, merhametle ve şefkatle davranmak, yaklaşmak ve iyilik yapmak" anlamlarına gelir.

D. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen uygun kelimelerle doldurunuz.

(Hz. Peygamber, el-Latif, er-Refîk, edep, rıfk, nazik, el-Halîm, geleneklerimiz, âdâb-ı muâşeret, nezaket)

1. Başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranmaya .... denir.

2. ...., insanlara güzel davranışta bulunma, utanma ve zarafet demektir.

3. Allah'ın (c.c.) kullarına lütuf ve ihsanda bulunması, bütün işlerin en ince ve gizli yönlerini bilmesini anlatan ismi ....'tir.

4. Nezaketli davranan kimse ....tir.

5. Nezaket konusunda insanlar için en güzel örnek ....dir.

6. Yüce Allah'ın incelik ve yumuşaklıkla davranan anlamındaki güzel ismi ....'dir.

7. ....de misafirlere ikramda bulunmak önemli bir nezaket kuralıdır.

8. Kültürümüzde nezaket kurallarına verilen isim ....tir.

9. Bir Müslümanda bulunması gereken incelik, yumuşak huyluluk ve kibarlık gibi ahlaki özelliklere ....denir.

SÖZLÜK

A

aciz: Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüzlük.

âdâb-ı muâşeret: Bir toplulukta uyulması gereken ve insanlar arasındaki davranışları düzenleyen nezaket, saygı ve görgü kuralları.

adalet: Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk.

adap: Edeple ilgili usûller ve esaslar.

âdet: 1. Alışılmış şey, herkes tarafından uyulan yol, töre, gelenek, görenek, usul, alışkanlık, huy. 2. Akıl ve sağduyu sahibi kişilerin benimseyip tekrarladıkları alışkanlıklar.

ahali: Aralarında aynı yerde bulunmaktan başka hiçbir ortak özellik bulunmayan kişilerden oluşan topluluk, halk.

ahîlik: Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu'da kurulan ve gelişen dinî ve toplumsal yönü olan esnaf teşkilatı.

ahiret: Dünya hayatındaki amellerin söz, davranış ve eylemlerin sonuçlarnın alınacağı ve değerlendirileceği zaman.

ahlak: 1. Huy, mizaç, karakter. 2. İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar.

âlim: Çok bilen (kimse), bilici, bilgin.

amel: Yapılan iş, eylem, fiil. Dünya ve ahirette ceza veya mükâfat konusu olan her türlü iş ve davranış.

argo: Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.

asgarî: En az, en aşağı, en düşük, en alt, minimum.

ashab: bk. sahabi.

asr: Zaman, devir, çağ. İkindi vakti.

ayet: 1. Kur'an-ı Kerim'de sureleri meydana getiren kelime ya da cümlelerin her biri. 2. Açık alamet, işaret, delil, kesin kanıt, ibret. 3. Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine işaret eden her şey.

B-C

bahşetmek: Karşılıksız olarak vermek, bağışlamak, sunmak.

basîr: Kusursuz ve eksiksiz olarak tam gören; her yönden işlere vâkıf olan, olayların içyüzünü bilen anlamında Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biri.

bereket: 1. Nimet, bağış, Allah'ın (c.c.) karşılıksız vermesi. 2. Bolluk, gürlük, mutluluk ve güzelliklerin artması.

bilakis: Tersine olarak, tam tersine, tersine, aksine.

boşboğaz: Saklanması gereken şeyleri söyleyiveren, sır saklayamayan, geveze.

celâl: "Yücelik ve şeref sahibi Rab, şanı ve büyüklüğü pek yüce olan, azameti ve ululuğu her şeyi kuşatan." anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâ'sından biri.

cesaret: 1. Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven. 2. Yüreklilik, yiğitlik.

cimrilik: Cimri olma durumu, eli sıkılık, pintilik, sıkılık.

cömertlik: Paylaşımcılık, eli açıklık, yardımseverlik.

D-E-F

dalkavukluk: Yarar sağlamak için kendisinden üstün ve varlıklı olanlara aşırı saygı göstererek gözlerine girmeye çalışan kimse, yaltakçı, yağcı.

din: 1. Âdet, yol, gidişat. 2. Ceza, mükâfat, hesap, ceza ve mükâfatın karşılığının verildiği gün. 3. Allah (c.c.) tarafından peygamberler aracılığıyla gönderilen, aslını koruyan ve insan eliyle herhangi bir değişikliğe uğramayan din, gerçek din, İslam dini.

doğruluk: Doğru olma hâli, dürüstlük. Söz, iş ve davranışlarında gerçeği gözetmek.

ecir: 1. Ücret, karşılık. 2. İbadetlere ve güzel davranışlara verilen ahiret mükâfatı, sevap.

eda etmek: 1. Yerine getirme, bir hakkı hak sahibine ödeme, verme. 2. İslam dininin yapılmasını emrettiği bütün ibadetlerin ve yüklediği sorumlulukların şartlarına uygun olarak vaktinde yerine getirilmesi.

edep: Toplum töresine uygun davranma. İyi ahlak, incelik, terbiye.

ehl-i kitap: 1. Kitap sahipleri. 2. Müslümanlar dışındaki kutsal kitap sahibi din mensupları, Yahudiler ve Hristiyanlar.

ekrem: 1. En şerefli, asil, seçkin. 2. Cömert, bağışı ve affı çok olan; şeref ve cömertlikte hiçbir benzeri olmayan.

erdem: Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet.

esmâ-i hüsnâ: Allah'ın (c.c.) her an, her yerde ve her zerrede tecelli eden yüce varlığını, birliğini, kâinat üzerindeki mutlak hâkimiyetini ve bütün yönleriyle erişilmez bir mükemmelliğe sahip bulunduğunu belirten ve yalnız O'na ait olan en güzel isimler.

fâni: Ölümlü, gelip geçici.

ferah: Kalp, gönül, iç vb.nin sıkıntısız, tasasız olma durumu.

fıtır: Gücü yeten Müslümanların sağlıklı olmalarının bir şükrü olarak ramazan ayının sonuna kadar fakirlere ödemekle yükümlü oldukları sadaka. Miktarı ortalama olarak sabahlı akşamlı bir günlük yiyeceğin parası hesaplanarak belirlenir. Bu miktar, fitrenin en alt sınırı olup en üst sınırı ise dinen belirlenmemiştir. Herkes zenginliğine göre fitre vermelidir.

fıtrat: 1. Yokken var etme, yaratma. 2. İnsanın yaratılıştan sahip olduğu fiziki özellikler. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat. 4. Allah'ın, tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması, Haniflik, tevhit ve İslam inancı 5. Geçmiş peygamberlerin ve dinlerin üzerinde ittifak ettikleri; Müslümanların yerine getirmesi gereken dini esaslar. 6. İnsanın yaratılışında bulunan ve hayatı anlamlandırma çabalarına yön veren, çalışmakla elde edilemeyen ve inanmayı da içeren, insanın doğuştan getirdiği yetenek; Tanrı vergisi öz.

G

gaflet: Çevresinde olanları fark edememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basiretsizlik, aymazlık, gafillik.

gayb: 1. Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan, hazırda olmayan. 2. Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı. 3. Henüz içinde yaşanılmayan gelecek zaman ve gelecek zaman içerisinde meydana gelecek olaylar. 4. Öldükten sonra dirilme, cennet, cehennem, hesap günü gibi insanın duyu organları ve akıllarıyla haklarında bilgi edinemeyecekleri âlem.

gazap: Öfke, kızgınlık, hiddet.

gıybet: Bir kimsenin arkasından aleyhinde bulunma, duyacağı zaman üzüleceği bir sözü arkasından söyleme, çekiştirme.

görgü: Bir kimsenin bilgi ve anlayışının artmasına, görüş ve şahsiyetinin gelişmesine yardım eden her türlü olay ve tecrübeden kazandığı davranış inceliği, insanlarla olan ilişkilerde gerektiği yerde gerektiği gibi davranma meziyeti.

görgü kuralları: Bir toplulukta uyulması gereken ve insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen nezaket ve saygı kuralları, adab-ı muaşeret.

günah: Allah'ın (c.c.) emirlerine aykırı davranış. Dinen suç ve hata sayılan şeyler.

güvenilirlik: Güvenilir olma durumu.

H

hac: İmkânı olan Müslümanların zilhicce ayında ihram giyerek, Arafat'ta vakfe yaparak ve Kâbe'yi tavaf ederek yaptıkları farz ibadet, İslam'ın beş şartından biri.

hakikat: 1.Bir şeyin aslı ve esası, iç yüzü.2. Sözün gerçeğe uygun olma durumu.

halîm: "İnsanlara güzel muamele yapan, onlara şefkatli davranan, işledikleri suçları hemen cezalandırmayan, sabırlı ve temkinli olan, acele davranmayıp ileride olacak gelişmelere fırsat tanıyan" anlamında Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biri.

hamd: 1. İyilik, güzellik, üstünlük ve erdemlilikle niteleme, övme, ululama, yüceltme. 2. Allah'a (c.c.) teşekkür, şükran. 3. Bütün övgü çeşitlerini içeren sevgi ve saygıyla Allah'a (c.c.) yapılan şükür.

haram: Dinen sorumluluk çağına ulaşmış olan herkese, Allah'ın (c.c.) yapılmasını kesin olarak yasakladığı söz ve davranış.

hardal: Sarı veya beyaz çiçekli, sert ve yakıcı tohumu hekimlikte kullanılan otsu bitki.

haset: 1. Kıskançlık, çekememezlik. 2. Başkasının elinde bulunan maddi ve manevi imkânların kendisine verilmesi ve kıskanılan kişinin bu imkânları kaybetmesi için kalpte bulunan temenni ve istek.

haslet: Özellik, huy, tabiat.

hassasiyet: Hassas olma durumu, hassaslık, duyarlık.

hat: Güzel yazı çalışması.

hatır: Durum, keyif, hâl. Birine karşı duyulan saygı, sevgi.

hattat: Güzel yazı yazma ustası.

hayâ: Utanma duygusu, utanç, utanma, sıkılma.

helal: 1. Dinî bakımdan kullanılmasına, yapılmasına, söylenmesine, yenilip içilmesine izin verilen şey. 2. Dinin haram kılmadığı yollardan elde edilen kazanç.

hile: Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika.

hitaben: Sözü birine yönelterek, hitap yoluyla.

hukuk: 1. Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü. 2. Bu yasaları konu alan bilim. 3. Haklar.

hurafe: 1. Doğru olmayan, uydurma, asılsız söz. 2. Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetiyle çatışma hâlinde olan her türlü düşünce, inanç, davranış ve bidat.

huşû: 1. İtaat etme, boyun eğme, tevazu gösterme, alçak gönüllü olma. 2. Mutlak bir teslimiyetle Allah'ın (c.c.) isteklerini yerine getirme.

hükümranlık: Egemenlik, hâkimiyet.

hürmet etmek: Saygı göstermek, saymak.

I-İ

ırz: Bir kimsenin, başkaları tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti.

ibadet: 1. Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. 2. Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da yapmakla yükümlü oldukları davranışların tümü.

icabet etmek: Çağrı üzerine gitmek, katılmak. Bir buyruğa, bir isteğe uygun olarak davranmak.

idrak: Akıl erdirmek, anlamak, kavramak.

iffet: 1. Haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma. 2. Yeme, içme ve diğer bedeni hazlar konusunda ölçülü olma, aşırı istekleri bastırıp dinin ve aklın buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdem.

iftira: Bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme, kara çalma.

ihlas: 1. Samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik, riyanın karşıtı. 2. Tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu gözetme, sözün öze uyması, riyakâr ve iki yüzlülükten uzak olma. 3. İnsanın bütün davranışlarında, sözlerinde, inançlarında ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmesi.

ihsan: 1. İyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama, bağışta bulunma, ikram etme. 2. İnsanın, kendisinin Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğunu hissetmeye çalışarak onu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesi.

ikram: 1. Konuğu ağırlama. 2. Bir şeyi armağan olarak verme, sunma. 3. Alışverişte satıcının alıcıya yaptığı indirim.

ilah: 1. Hak olsun batıl olsun tapınılan her türlü varlık, tanrı, mabut. 2. Tapınılan, yüceliği karşısında hayranlık duyulan, gönülden bağlanılıp sığınılan, duyularla idrak edilemeyen varlık. 3. Hayatın tüm alanlarındaki kuralları belirleme hakkı elinde olan, sevgi, saygı ve yüceltmede eşsiz kabul edilen mutlak varlık, Allah.

ilim: Evrenin ve olayların bir bölümünü deneye ve gerçeklere dayanarak inceleyen ve bunlara ait yasaları çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, bilim.

imam: Camilerde cemaate namaz kıldıran ve başta Kur'an-ı Kerim bilgisi olmak üzere diğer İslami ilimlere sahip kişi.

iman: 1. İnanma, tasdik etme. 2. Emniyette olma, güvende olma, güven verme. 3. Son peygamber Hz. Muhammed'e ve onun tarafından insanlığa bildirilen şeylere hiçbirini dışta bırakmaksızın inanma, onun doğruluğu konusunda herhangi bir kuşku duymama.

inayet: Lütuf, ihsan, iyilik. Gayret, dikkat.

infak: 1. Karşılıksız yardım, sadaka verme. 2. Zekât. 3. Kişinin kendisi, ana ve babası, çocukları ve eşi için yapmış olduğu her türlü meşru harcama.

irade: Seçme, tercih etme, isteme, dileme, arzu etme, meyletme, karar verme. Aklın düşünüp karar vermesi, yapılması veya yapılmaması eşit olan çeşitli davranışlardan birini beğenip tercih etmesi.

israf: Saçıp savurma, harcamalarda orta yoldan sapma, ölçüyü aşma ve aşırılık yapmak suretiyle sahip olduğu nimetleri gereksiz yere tüketme.

itaat: Boyun eğme, uyma, dinleme, söz dinleme, alınan emre göre hareket etme, saygı gösterme.

izzet: 1. Değer, itibar, şeref, yücelik, kuvvet ve kudret, galebe, üstünlük, büyüklük. 2. Kişinin insani değerlerle bezenerek geçici dünya menfaatleri karşısında şahsiyetli ve onurlu davranması, Müslüman olmayanlara karşı vakarlı olması.

K

kâbe: Mekke'de Mescid-i Haram'ın ortasında bulunan ve Müslümanların kıblesi olan yeryüzündeki ilk mescit.

kader: 1. Hükmetme, gücü yetme. 2. Allah'ın (c.c.) sonsuz ilmi ve kudretiyle başlangıçtan sona kadar evrende olacak olan her şeyi programlaması, varlıkları istediği şekil ve biçimde yaratması ve insanların özgür iradelerine göre yapacakları her şeyi Allah'ın (c.c.) önceden bilmesi, takdir etmesi, bir plana göre düzenlemesi.

kâfir: Hz. Peygamberi ve onun Allah'tan (c.c) getirdiği kesinlikle sabit olan şeyleri yalanlayan, tevatür yoluyla bize ulaşmış bulunan hükümlerden birini ya da birkaçını inkâr eden kişi.

kâinat: Allah'ın (c.c.) yaratmış olduğu bütün varlıklar, evren.

kavim: Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

kaza: 1. Hükmetme, karara bağlama, emretme, mahkeme etme, yargı. 2. Allah'ın (c.c.), kulları için belirlemiş olduğu şeylerin zamanı ve yeri gelince tek tek yürürlüğe konması, uygulanıp gerçekleşmesi.

kelime-i şehadet: İslam dinine girişin şartı olan ve "Ben tanıklık ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve yine tanıklık ederim ki Hz. Muhammed onun kulu ve elçisidir." anlamında "Eşhedü enla ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve resulühü" cümleleri.

kelime-i tevhid: İman esaslarının özünü ifade eden "Allah'tan başka ilah yoktur, Hz. Muhammed Allah'ın elçisidir." anlamına gelen "Lailahe illallah Muhammedün Resulullah" cümlesi.

kerem: 1. Soyluluk, ululuk, büyüklük, asalet. 2. Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf.

kılavuz: Yol gösteren kimse veya şey, rehber, delil.

kır: Şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer, dağ bayır.

kibir: 1. Büyüklenme, büyüklük taslama, kendini üstün görme, böbürlenme. 2. Kişinin, yaratılış amacını ve varlığının özünü kavrayamayarak kendini büyük görüp başkalarını küçük görmesi.

kudret: "Her şeye gücünün yetmesi, dilediğini dilediği zamanda var veya yok etmesi" anlamında Allah'ın (c.c.) sıfatlarından biri.

kulak kesilmek: Büyük bir dikkatle dinlemek.

L

lanet: Allah'ın (c.c.) sevgi ve ilgisinden yoksun olma, beddua.

latîf: "En ince işlerin bütün inceliklerini bilen, en ince şeyleri yapan, kullarına ince yollardan çeşitli faydalar ulaştıran" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden) biri.

letafet: Hoşluk, güzellik, incelik. Maddî varlığı gözle görülebilecek gibi olmama.

lütfetmek: İyi davranmak, hoş muamele etmek, iyilikte bulunmak. Lütuf olarak yapmak, izin vermek, müsâade etmek. Bağışlamak, ihsan etmek, lütufta bulunmak.

lütuf: 1. Bağış, iyilik etme, yardımda bulunma. 2. Nazik ve merhametli davranma. 3. Kulu, Allah'ın (c.c.) af ve rahmetine yaklaştıran, günahlara düşmekten uzaklaştıran her türlü ilahî yardım

lütufkâr: Lütfeden, iyi ve yumuşak muamele eden (kimse), iyilikçi. Veren, ihsan eden, kerem sahibi (kimse), cömert.

M

mağfiret: 1. Örtme, gizleme, bağışlama, af, yarlıgama.2. Allah'ın (c.c.), kendisine içtenlikle tövbe eden ve hatasını kabul edip bir daha günah işlememe konusunda söz veren kullarının günahlarını bağışlaması, affetmesi.

mahrum: İyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olmayan, yoksun olan, istediğini elde edemeyen (kimse).

mahsul: 1. Ürün. 2. Verim. 3. Ortaya çıkan, elde edilen şey.

malayani: Boş ve yararsız, saçma.

mâsiva: Allah (c.c.) dışındaki fani şeyler.

meal: Anlam, mana. Kur'an-ı Kerim tercümelerine verilen isim.

merhamet: Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duymak ve ona karşı yardım hisleriyle dolmak, acımak.

mevki: 1. Yer, mahal. 2. Bir şeyin veya bir işin yapıldığı, olduğu yer. 3. Yüksek makam, rütbe.

mizan: 1. Ölçü aleti, tartı, terazi. 2. Doğru ve yanlışın, hak ve batılın, zulüm ve adaletin, iyilik ve kötülüğün farkını bildiren hüküm.

muamelât: İslam dininin toplum hayatını düzenleyen hükümleri.

muamele: Başkasına karşı olan davranış, davranış biçimi, tutum. Bir işi yapmak veya sonuçlandırmak için takip edilmesi gereken yol, tutum.

muaşeret: İnsanların birbiriyle toplumsal ilişkiler içinde bulunması.

muazzam: 1. Çok büyük. 2. Güçlü, önemli. 3. Alışılmışın sınırlarını aşan.

muhafaza: Koruma, saklama.

muhatap: Kendisine söz söylenilen kimse, kendisiyle konuşulan kimse.

musafaha: Selamlaşma, tebrikleşme, dostluk gösterme vb. bir amaçla el sıkışma, tokalaşma.

musibet: Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey

mushaf: Hz. Peygamber'e gelmiş olan vahiylerin tümünün iki kapak arasında toplanmış olan biçimi.

muzaffer: Üstünlük elde etmiş, zafer kazanmış, yenmiş.

mübarek: 1. Bereketli, hayırlı, uğurlu, kutlu, feyizli. 2. Sevilen, beğenilen ve yüce kabul edilen şeyler için kullanılan bir saygı sözü.

mühim: Önemli.

mühlet: Bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için verilen belirli süre, vade, mehil.

mükafât: Ödül.

mülk: 1. Dükkân, ev, arsa vb. taşınmaz mal. 2. Bir hükümdar veya devletin hüküm ve idaresi altında bulunan toprakların tamamı, memleket.

mümin: Allah'a (c.c.), onun birliğine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) O'nun kulu ve resulü olduğuna, Allah'ın (c.c.) Peygamberi aracılığıyla göndermiş olduğu emirlerin hepsine ayrıntılarıyla inanan, inandığını diliyle söyleyen, davranışları ve ibadetleriyle inancını dışa yansıtan kimse.

münafık: 1. İnsanların arasını bozan, bölücülük yapan, toplumu karıştıran, fesatçı, nifak çıkaran, iki yüzlü kimse. 2. Kalbiyle inanmadığı hâlde diliyle Müslüman olduğunu açıklayan fakat gerçekte inkârcılardan olduğunu gizleyen kimse.

münezzeh: Eksiklik, noksanlık, kötülük vb. şeylerden arınmış olan. Yüce Allah'ın yarattığı canlılara özgü eksiklik ve kusurlardan uzak olması.

mürit: Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse.

müsamaha: Anlayışlı olma, hoşgörülü davranma.

müşrik: Allah'a (c.c.) ortak koşan kimse.

mütevazı: Alçak gönüllü. Gösterişsiz, iddiasız.

N

nafile ibadet: Farz ve vacip dışında sevap kazanmak amacıyla yapılan ve Hz. Peygamber'in de (s.a.v.) yapmış olduğu ibadetler ve davranışlar.

nail olmak: Ermek, ulaşmak.

namaz: Her Müslümanın yerine getirmesi gereken İslam'ın beş temel esasından biri.

nankörlük: Kendisine yapılan iyiliğin değerini bilmeme.

nasip: Birinin payına düşen şey. Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey.

nazar: Göz atma, bakma, bakış. Göz değmesi, nazara gelme.

nazik: Başkalarına karşı saygılı davranan. İnce yapılı, narin. Özen, dikkat gösterilmezse kırılabilen, bozulabilen, kötüleşebilen.

nebi: Allah'ın (c.c.) elçisi, peygamber.

nefs (nefis): 1. Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği. 2. Kötü huy ve çirkin davranışların kaynağı.

nezaket: Başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik.

nimet: 1. Allah'ın (c.c.) canlıların faydalanması için yarattığı şeyler. 2. İyilik, bağış. 3. Allah tarafından insanlara iman başta olmak üzere her çeşit iyiliğin verilmesi ve her çeşit zararın uzaklaştırılması.

niyet: 1. Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama, yapmayı aklına koyma, yapmaya karar verme. 2. Namaz, oruç, abdest gibi ibadetlere başlarken bu ibadeti yapmaya karar verdiğini sözle söyleme veya içinden geçirme.

nizam: Düzen, uyum.

O-Ö-P-R

öz denetim: Kişinin kendisini belli amaçlar ve hedefler doğrultusunda denetleyip kısıtlaması, otokontrol.

rab: 1. Allah. 2. Yaratan ve yarattıklarını başıboş bırakmayıp terbiye eden. 3. Rızık veren, bütün varlıkların ihtiyaçlarını karşılıksız olarak bol bol veren. 4. Yaratmış olduğu varlıkları sürekli gözetim altında tutan, tüm varlıkların hayatlarını devam ettirmeleri için onlarla ilgili doğal kurallar koyan, dünyada mutlu olmaları için katından kanunlar ve vahiy gönderen.

rahmet: İncelik, sevgi, şefkat, merhamet. Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, affetme. Sevap, lütuf ve ihsan. Bütün varlıkların iyiliğini arzu edip onlara her türlü yardımda bulunma isteği.

rakîb: "Yarattıklarından bir an bile gafil olmayan, kendisinden hiçbir şey saklı ve gizli kalmayan, yarattıklarını sürekli denetleyip kontrol altında tutan ve koruyup gözeten." anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâ'sından biri.

razı: Hoşnut ve memnun olan.

rencide etmek: incitmek, kalbini kırmak.

resul: Allah'ın (c.c.) elçisi, peygamber.

rıfk: Huyda ve hareketlerde yumuşaklık, nezaketle davranma, yavaşlık, mülayimlik.

rıza: Hoşnutluk, memnunluk.

rızk: Allah'ın (c.c.) tüm canlılara kendi katından verdiği yenilen, içilen, giyilen ve maddi manevi yararlanılan mallar, çocuklar, eşler, ilim ve iman gibi şeylerin hepsi.

riya: 1. Gösteriş, iki yüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmama. 2. Allah (c.c.) rızası için yapılması gereken ibadetleri ve güzel davranışları, insanlara gösteriş için yapıp kendini ve ibadetini beğendirme isteği, ibadetleri Allah'tan (c.c.) başkasına sunma.

rükû': Namazın farzlarından olmak üzere, kıraatten sonra ellerin dizlerin üzerine konulup tespih dualarını okumak için eğilme.

S-Ş

sabır: 1. Tutma, engelleme, direnç gösterme, kararlılık, cesaretli olma, acele etmeme. 2. Hoşa gitmeyen olaylar, nefse ağır gelen şeyler ve insanı zorlayan durumlar karşısında ruhsal dengeyi bozmamak için, dünya ve ahiret yararlarını düşünerek insanın kalbinde yer tutan sükûnet ve dayanma kuvveti, Allah'a (c.c.) sığınıp güvenerek bela ve felaketlere direnç gösterme. 3. Mümin bir kişinin farzları yerine getirmede devamlılık ve kararlılık göstermesi.

4. İnsanın, arzu ve isteklerini kontrol altına alması; doğruluk ve dürüstlükte kararlı olması, helal olmayan yollardan elde edilecek kazançlardan kaçınması, eksik ve yetersiz de olsa, helal yollarla kazandığı ile yetinmesi.

sa'y: 1. Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht. 2. Hac ve umre ibadetlerinde Safâ ile Merve arasında gidip gelme.

sadaka: Allah (c.c.) yolunda harcama, Allah (c.c.) rızası için fakirlere yapılan karşılıksız yardım ve her türlü iyilik.

sahabi: Arkadaş, dost, veli. Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamberi çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimse. Çoğulu; ashab veya sahabe.

salat: bk. Namaz.

salih amel: Dayanaklarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten alan, insanın imanını güçlendirmek için niyetli olarak yapılan tüm güzel davranışlar, inançlar, ibadetler ve insanlığın faydasına yapılan işler.

samed: "Doğmayan, doğurmayan, dengi olmayan yemeyen, içmeyen, yaratılmışların hiçbirine benzemeyen, hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şeyin varlığı ve varlığının devamı kendisine bağlı bulunan, tüm var olanların başvurup yardım dileyeceği tek varlık." anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâ'sından biri.

savmak: 1. Yanından uzaklaştırmak, gitmesi gerektiğini hissettirmek, göndermek, yol vermek 2. Sıkıcı bir durumu geçirmek, atlatmak, savuşturmak.

savurganlık: Saçıp savurma, harcamalarda orta yoldan sapma, ölçüyü aşma ve aşırılık yapmak suretiyle sahip olduğu nimetleri gereksiz yere tüketme.

secde: 1. İtaat etme, emre uyma, baş eğme. 2. Namazda alnı, burnu, elleri, dizleri ve ayak parmaklarını yere koyup orada Allah'ın (c.c.) yüceliğini Hz. Peygamber'in öğrettiği dualarla anma.

seçkin: Benzerleri arasında niteliklerinin yüksekliğiyle göze çarpan, başkalarında bulunmayan üstün niteliklere sahip, sıradan ölçülerin dışında, üstün.

seyyit: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) soyunu, torunu Hz. Hüseyin (r.a.) aracılığıyla devam ettiren müminler, Hz. Hüseyin'in (r.a.) soyundan gelenler.

sıdk : 1. Doğruluk, doğru sözlülük, samimi davranış, içtenlik. 2. Öz ile sözün, söz ile davranışların birbirine uyması, kişinin olduğu gibi görünüp göründüğü gibi olması durumu. 3. "Allah'tan (c.c.) almış oldukları emirleri insanlara olduğu gibi bildiren ve hayatlarının hiçbir anında hiçbir şekilde yalan söylemeyen ve dosdoğru davranan." anlamında peygamberlerin sıfatlarından biri.

sıla-i rahim: 1. Akraba ziyareti. 2. Anne baba başta olmak üzere tüm akrabalar arasında güzel ilişki kurma, onları ziyaret etme, hâl ve hatırlarını sorma, maddi manevi yardımda bulunma, gönüllerini alma.

siyaset: Devletler arası ilişkileri, devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı, politika.

sövmek: Onur kırıcı, çoğu basmakalıp kaba sözler söylemek, küfretmek.

sure: Kur'an-ı Kerim'in 114 bölümünden her biri.

suret: 1. Görünüş, biçim. 2. Yol, tarz.

surre alayı: Osmanlı Devleti'nde her yıl recep ayının on ikisinde Hicaz'a gitmek üzere törenle yola çıkarılan ve padişahların armağanlarını taşıyan topluluk.

sünnet: 1. Yol, âdet, gidişat, huy, karakter, mizaç, hal, tavır, davranış. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söz, fiil ve onaylamalarını içeren örnek davranışlar.

süvari: Atlı asker.

şan: Ün, nam, şöhret, şeref.

şari': Din ve hukukun kaynağını, hüküm koyma yetkisinin asıl sahibini belirtmek için kullanılan fıkıh usulü terimi.

şefaat: Allah'ın (c.c.) katında değerli bir müminin; peygamberlerin, sıddıkların, âlimlerin ve şehitlerin başka bir Müslüman için Allah'tan (c.c.) hayır istemeleri, onun günahlarının affedilmesi ve ahirette karşılaşacağı azabın kaldırılması için Allah'tan (c.c.) dilekte bulunmaları.

şefkat: Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.

şehadet: 1. Görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şâhitlik etme, tanıklık yapma. 2. Allah (c.c.) yolunda, milli ve manevi değerler uğrunda ölme, canını feda edip şehit olma. 3. Bir şeyin gerçekliğini, doğruluğunu tasdik etme.

şer: 1. Kötü, fena. 2. Günah. 3. Bu dünyada hukuki yaptırımları ve kınamayı, ahirette de cehennem azabını ve Allah'ın (c.c.) gazabını gerektiren kötü sözler, inançlar, davranışlar.

şeref: Onur.

şerif: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) torunu Hz. Hasan'ın (r.a.) soyundan gelen mümin.

şevval: Ramazan ve Zilkade ayları arasında bulunan ve kamerî ayların onuncusu olan ay.

şirk: Zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konularında Allah'a (c.c.) başka bir varlığı denk görme.

şükür: Kulun, Allah'ın (c.c.) vermiş olduğu sayısız nimetlerin onun sonsuz iyilik ve bağışının sonucu olduğunu fark ederek kalbinin teşekkür duygusuyla dolması ve bunu diliyle ifade etmesi.

T

taaccüp: Şaşmak, hayret etmek.

tahsil: 1. Toplama, alma. 2. İlim öğrenmek için okuma, öğrenim.

takva: 1. Bilinçli davranma; uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma. 3. Haramları, dinen şüpheli olan durumları ve dinin kötü gördüğü şeyleri terk etme.

tanzim: Düzenleme, düzen verme, yoluna koyma.

tasdik etmek: Onaylamak, doğrulamak.

tasvip etmek: Bir düşünce veya davranışın doğru olduğunu belirtme, onama, uygun bulma.

tasvir etmek: Betimlemek. Resim yapmak.

tatmin: Doyum, doymak.

tavır: Durum, davranış, vaziyet, hâl.

tavsiye: Öğütleme, yol gösterme.

taziye: Ölen kimsenin yakınlarına başsağlığı dileme, taziyet.

tebliğ: Açıklanması gereken dini bir hükmü, yerine göre örnekler vererek yerine göre nasihat ederek sözlü ve yazılı bir biçimde eksiksiz olarak anlatma; etkileyici bir dille insanlara duyurma.

tecessüs: Bir şeyin iç yüzünü anlamaya, merakını gidermek için kendini belli etmeden öğrenmeye çalışma, aslını anlamak için gözetleme. Araştırma, tahkik, tetkik. Görme, anlama merakı.

tedarik etmek: Araştırıp bulma, sağlama, elde etme. Hazırlık.

tekbir: 1. Büyük görme, yüceltme, ululama, büyüklüğünü kabullenme. 2. Allah'ın (c.c.) büyüklüğünü, yüceliğini anmak için söylenen ve "Allah en büyüktür." anlamına gelen 'Allahu Ekber' sözü.

temkinli: Davranışlarında ölçülü olan.

terbiye: İstenilen şekilde yetişmesini sağlamak için bir kimseye gerekli bilgi ve nitelikleri kazandırma, eğitme. Bu iş sonunda elde edilen ve kişinin davranışlarında, diğer insanlarla olan ilişkilerinde görülen ölçülü ve ince davranış biçimi. Görgü, bilgi.

teslimiyet: Teslim olmak, boyun eğmek, kendini vermek.

tesbih: Allah'ı (c.c.) yüceliğine layık olmayan kusur ve eksikliklerden, yanlış nitelendirmelerden gerek inanç gerekse söz ve kalp ile tenzih etme, uzak tutma, arındırma.

tevazu: Alçakgönüllülük, kibirli olmamak, büyüklük taslamamak.

tevekkül: İnsanın üzerine düşeni yapması ve işlerinde Allah'a (c.c.) dayanıp, güvenerek hareket etmesi.

tevhid: 1. Birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma. 2. "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed O'nun resulüdür." anlamına gelen "La ilahe illallah, Muhammedün resulullah." cümlesine kalp ile inanıp dil ile söyleme.

tezahür: Ortaya çıkma, görünme. Belirti.

tırtıl: Yumurtadan çıkan kelebek kurtçuklarının ilk durumu

U-Ü

ulu: Yüce, itibarlı, şerefli.

ücra: Çok uçta, kenarda veya kıyıda köşede olan.

ümmet: Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

V-Y-Z

va'd: Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

vakar: 1. Ağırbaşlılık, heybet, ciddiyet. 2. Onur, haysiyet, izzet ve şeref.

vâkıf olmak: Bilmek, öğrenmek.

vasıf: Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.

vedûd: "Kendisine bilinçli bir biçimde itaat edip emir ve yasaklarına uyan kullarını çok seven, onlara şefkat gösterip hoşnut olan veya sevilmeye ve dostluğu kazanılmaya layık tek varlık." Anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâ'sından biri.

veresiye: 1. Karşılığı sonra ödenmek üzere, peşin karşıtı. 2. Özensiz, gönülsüz, önem vermeden.

vesile: Sebep, bahane. Fırsat, elverişli durum.

yakarış: Allah'tan (c.c.) bir şey dilemek amacıyla söylenen söz, dua, münacat.

yegâne: Tek, biricik, eşsiz.

zaaf: 1. Düşkünlük. 2. İrade zayıflığı. 3. Eksiklik, yetersizlik.

zan: Gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı. Şüphe, kuruntu, işkil.

zarafet: İncelik, zariflik, nezaket. Hal ve tavırdaki güzel görünüş, hareketlerdeki ahenktar güzellik, incelik.

zarif: Davranışları, durumu insanda hoş bir etki bırakan, tavrı ve edası hoş olan, hoşa giden. (Söz, konuşma, üslûp için) Karşısındakini incitmeyen, yumuşak, ince ve nükteli.

zariflik: Zarif olma durumu, incelik, zarafet.

zekât: 1. Temizlenme, temizleme, arınma. 2. Çoğalma, bereketlenme, gelişme, büyüme. 3. Dinen zengin olan Müslümanların dinî bir görev olarak her yıl mallarının ve paralarının yüzde iki buçuğunu ibadet niyetiyle, fakirler başta olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in belirlemiş olduğu yerlere vermeleri.

zerre: Çok küçük parçacık.

zikir: Anmak, hatırlamak.

zulüm: Baskı, şiddet, eziyet, işkence, haksızlık etme, haddi aşma. Allah'a (c.c.) ortak koşma, sapıklık, dalalet, Allah'ın (c.c.) birliğini inkâr etme.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Beyrut, 1991.

AKGÜNDÜZ, Murat, "Surre-i Hümâyûn Geleneği Ve İslâm Toplumunu Kaynaştırmadaki Rolü", **D.E.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 22, İzmir, 2005.

ALPER, Hülya, "Münafık", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 31, İstanbul, 2006.

ALTUNTAŞ, Halil; Şahin, Muzaffer, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali,** DİB Yayınları, Ankara, 2001.

ATEŞ, Süleyman, "İhlâs", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 21, İstanbul, 2000.

AYVERDİ, Sâmiha, **"Âbide Şahsiyetler"**, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2017.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, **el-Câmiu's-sahih**, 1-8, Riyad, ts.

ÇAĞRICI, Mustafa, "Cimrilik", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 8, İstanbul, 1993.

ÇAĞRICI, Mustafa, KARAMAN, Hayreddin, DÖNMEZ, İbrahim Kâfi, GÜMİŞ, Sadrettin, **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,** DİB Yayınları, Ankara, 2007.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah, **Sünen,** Kahire, Beyrut 1987.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) Dersi Öğretim Programı, MEB Yayınları, Ankara, 2018.

Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, **es-Sünen,** 1-4, Beyrut 1409/1988.

HARMAN, Ömer Faruk, "Hac", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 14, İstanbul, 1996.

HÖKELEKLİ, Hayati, **"**İbadet", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 19, İstanbul, 1999.

HÜDÂYÎ, Aziz Mahmûd, **Dîvân-ı İlâhiyât**, (Haz. Mustafa TATÇI, Musa YILDIZ), Üsküdar Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2005.

İbn Mâce, **Sünen**, Beyrut, 1986.

İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zührî, **et-Tabakâtü'l-kübrâ**, Dâru Sâdır, Beyrut, Tarihsiz.

İmam Mâlik, **el-Muvatta** (Nşr.: Muhammed Fuâd Abdülbâkî), Mısır, 1370. (Hicrî)

KAPLAN, Sadettin, "**Esma-i Hüsnâ'dan Esintiler"**, Marifet Yayınları, İstanbul, 1998.

KAYA, Remzi, "Ehl-i Kitap", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 10, İstanbul, 1994.

KAZICI, Ziya, “Âhîlik”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 1, İstanbul, 1988.

Meslek Ahlakı ve Ahilik, MEB Yayınları, Ankara, 2016.

Müslim, Ebu’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac en-Nîsâbûrî, **es-Sahih,** Riyad 1419; Kahire 1374/1955.

Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed, **Sünen,** Beyrut, ts.

ÖZAFŞAR, Mehmet Emin, ÜNAL, İsmail Hakkı, ÜNAL, Yavuz, ERUL, Bünyamin, MARTI, Huriye, DEMİR, Mahmut, **Hadislerle İslam,** Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Cilt 1-7, Ankara, 2014.

ÖZE, Özkan, Çocuklar İçin **Allah’ın Güzel İsimleri,** Uğurböceği Yayınları, İstanbul, Mart 2012.

SÜRMELİ, Mehmet, ALKAN, Arif, DELİSER, Bilal, MAVİLİ, Yusuf, AKYÜREK, Ömer, BAŞTÜRK, Ayhan, ÇINAR, Ali, **Dinî Terimler Sözlüğü,** MEB Yayınları, Ankara, 2009.

SİNANOĞLU, Mustafa, “İman”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 22, İstanbul, 2000.

SİNANOĞLU, Mustafa, “Küfür”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 26, İstanbul, 2002.

SİNANOĞLU, Mustafa, “Şirk”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 39, İstanbul, 2010.

SÖNMEZ, Ramazan, **Esmâ-î Hüsnâ**, Konevi Yayınları, 2010.

Şeyh Sâdî-î Şîrazî, **Bostan ve Gülistan**, (Çev: Kilisli Rıfat Bilge), Meral Yayınevi, İstanbul, 1980.

TATÇI, Mustafa, **Yunus Emre Divanı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ, **es-Sünen,** (thk. Ahmed Muhammed Şâkir), 1-5, Mısır, 1395/1975.

TOPALOĞLU, Bekir, “Ahad”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 1, İstanbul, 1988.

TOPALOĞLU, Bekir, “Allah”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 2, İstanbul, 1989.

TOPALOĞLU, Bekir, “Halîm”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 15, İstanbul,1997.

TOPALOĞLU, Bekir, “Mü’min”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 31, İstanbul, 2006.

TOPALOĞLU, Bekir, “Rakîb”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 34, İstanbul, 2007.

TOPALOĞLU, Bekir, “Samed”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 36, İstanbul, 2009.

TOPALOĞLU, Bekir, “Vedûd”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 42, İstanbul, 2012.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara, 2006.

ÜNVER, A. Süheyl, “Mevlâna’mızın Sözleri ve Halinden Alınacak Dersler”, **İslam Medeniyeti Aylık mecmuası**, Ocak sayısı, İstanbul, 1968.

YILMAZ, Mustafa, **Esmâu’l-Hüsnâ Çocuklar ve Gençlere 4 Satır 7 Hece**, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul, 2017.

Yazım Kılavuzu, TDK Yayınları, 27. Baskı, Ankara, 2007.

Yusuf Has Hacib, **Kutadgu Bilig**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1. 1: 1. Ünite kapak görseli, https://www.shutterstock.com. ID: 456220582 (Erişim Tarihi: 17.04.2018)

Görsel 1. 2: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Cilt 23, s. 2, İstanbul, 2001. (Erişim Tarihi: 21.03.2018)

Görsel 1. 3: Diyanet İşleri Başkanlığı’nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 1. 4: https://www.shutterstock.com ID: 781105924 (Erişim Tarihi: 06.07.2018)

Görsel 1. 5: Diyanet İşleri Başkanlığı’nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 1. 6: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Cilt Ek-2, s. 36, İstanbul, 2016. (Erişim Tarihi: 21.03.2018)

Görsel 1. 7: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 172875836 (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 1. 8: http://gencdergisi.com/11850-iyilik-siyaseti.html (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 1. 9: https://www.yenisafak.com/ramazan/bogazin-manevi-bekcisi-2173546 (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 1. 10: Burak keleş’in arşivinden alınmıştır.

Görsel 1. 11: Diyanet İşleri Başkanlığı’nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 2. 1: 2. Ünite kapak görseli, https://www.shutterstock.com/tr, ID: 614761802 (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 2. 2: Kolaj bu kitap için tasarlanmıştır.)

Görsel 2.3: http://www.perkinselearning.org/sites/elearning.perkinsdev1.org/files/sunearthmoon.jpg (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 2. 4: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 156119327 (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 2. 5: https://raisingchildren.net.au/newborns/sleep/settling-routines/newborn-sleep-routines (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 2. 6: İbrahim Yılmaz’ın arşivinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 2. 7: Burak Keleş’in fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 2. 8: Burak Keleş’in fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 2. 9: https://www.garenta.com.tr/blog/wp-content/uploads/2018/02/selimiye-camii.jpg (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 2. 10: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 1019563447 (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 2. 11: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 2. 12: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 2. 13: http://ijustsaidyes.com/hacca-giderken-g-t-r-lmesi-gereken-e-yalar-nelerdir/ (Erişim Tarihi: 14/05/2019.)

Görsel 2. 14: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 651120184 (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 2. 15: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 2. 16: Burak Keleş'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 2. 17: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 2. 18: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 515614228 (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 2. 19: Bu kitap için çekilmiştir.

Görsel 2. 20: Esin Erenel'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 2. 21: Esin Erenel'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 2. 22: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 3. 1: 3. Ünite kapak görseli, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 3. 2:https://www.shutterstock.com/tr, ID: 1084610717 (Erişim Tarihi: 21/03/2018.)

Görsel 3. 3: https://steemitimages.com/0x0/https://steemitimages.com/DQmaSzcaGcy8tk7qQYJT-VJDofwgLu9krjrJMUTnvJF31Ejk/Istanbul-Grand-Bazaar-1024x543.jpg (Erişim tarihi: 10.04.2018)

Görsel 3. 4: İbrahim Yılmaz'ın arşivinden alınmıştır.

Görsel 3. 5: İbrahim Yılmaz'ın arşivinden alınmıştır.

Görsel 3. 6: https://i.dunya.com/1/670/377/d/news/79125.jpg?v=1409036975 (Erişim tarihi: 10.04.2018)

Görsel 3. 7: https://listelist.com/wp-content/uploads/2018/10/kizilay-7.jpg (Erişim tarihi: 10.04.2018)

Görsel 3. 8: https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/composition-bread-rolls-wicker-basket-isolated-116101618

Görsel 3. 9: https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/bread-slices-traditional-turkish-ekmek-312747665

Görsel 3. 10: https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/solar-panels-wind-turbines-electricity-pylon-397235554

Görsel 3. 11: https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/modern-interior-room-beautiful-furniture-199515869

Görsel 3. 12: https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/view-laptop-high-definition-tablet-mobile-360258998

Görsel 3. 13: http://awesomebestpictures.com/images/lotus-wallpaper/35984531-lotus-wallpaper.jpg (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 3. 14: http://twanight.org/newTwan/news/6112-2AM1.jpg (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 1: https://www.freepik.com/index.php?goto=74&idfoto=1539565

Görsel 4. 2: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 362501594 (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 3: Halil İbrahim Nayir'in arşivinden alınmıştır.

Görsel 4. 4: http://halamanindonesia.com/ (Erişim Tarihi: 05.04.2018)

Görsel 4. 5: Bu kitap için çekilmiştir.

Görsel 4. 6: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 562345006 (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 7: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 321891248 (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 8: Bu kitap için çekilmiştir.

Görsel 4. 9: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 4. 10: Bu kitap için çekilmiştir.

Görsel 4. 11: https://www.yedihilal.org/files/gallery/1461679892_13055051_1210853252260441_4767506839512230111_o.jpg (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 12: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 652309777 (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 13: http://www.islamveihsan.com/wp-content/uploads/2017/02/akrabaziyare-ti22-702x336.jpg (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 14: http://malatyakadinmeclisi.com/wp-content/uploads/2017/03/3-2-1024x768.jpg (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 15: http://i.milliyet.com.tr//OnedioGallery/Detail/2017/07/10/4180TWkvhfVo5_8.jpg. (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 16: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 4. 17: Bu kitap için çekilmiştir.

Görsel 4. 18: Bu kitap için çekilmiştir.

Görsel 4. 19: https://dosya.diyanet.gov.tr/DYYSDosya/SureliYayinlar/DiyanetAileDergi-si/2019/2/32048-merhamet-insan-olmanin-geregi.jpg (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 20: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 76729282 (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 21: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 695329501 (Erişim Tarihi: 03.04.2018)

Görsel 4. 22: https://www.shutterstock.com ID: 383155648 (Erişim Tarihi: 17.04.2018)

Kitapta kullanılan Esmâ-i Hüsnâ hatları Ahmet Zeki Yavaş'ın arşivinden alınmıştır.

İNTERNET KAYNAKÇASI

http://www.demokul.com/materyal/salih-amel

DEĞERLENDİRME SORULARI CEVAP ANAHTARI

1.ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. C 2. C 3. B 4. A 5. D
6. D 7. B 8. C

C BÖLÜMÜ

1. İslam 2. Esmâ-i Hüsnâ 3. Mümin
4. Münafık 5. Kâfir.

2. ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. A 2. D 3. B 4. D 5. C
6. D

C BÖLÜMÜ

1. Gösteriş, 2. Sünnet, 3. Şari'
4. Helal 5. Huzur

D BÖLÜMÜ

1. D 2. D 3. D 4. D 5. Y

3.ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. B 2. C 3. B 4. A 5. B 6. D

C BÖLÜMÜ

1. İsraf 2. Huşû 3. Doğruluk
4. El-Bâsit 5. Mümin 6. El-Muhsin
7. Namaz

4.ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. C 2. D 3. D 4. A 5. C
6. B 7. B 8. C 9. D 10. C

C BÖLÜMÜ

1. D 2. Y 3. D 4. D 5. D
6. D 7. Y

D BÖLÜMÜ

1. Nezaket 2. Edep
3. El-Latif 4. Nazik
5. Hz. Peygamber 6. El-Halîm
7. Geleneklerimiz 8. Âdâb-ı muâşeret
9. Rıfk